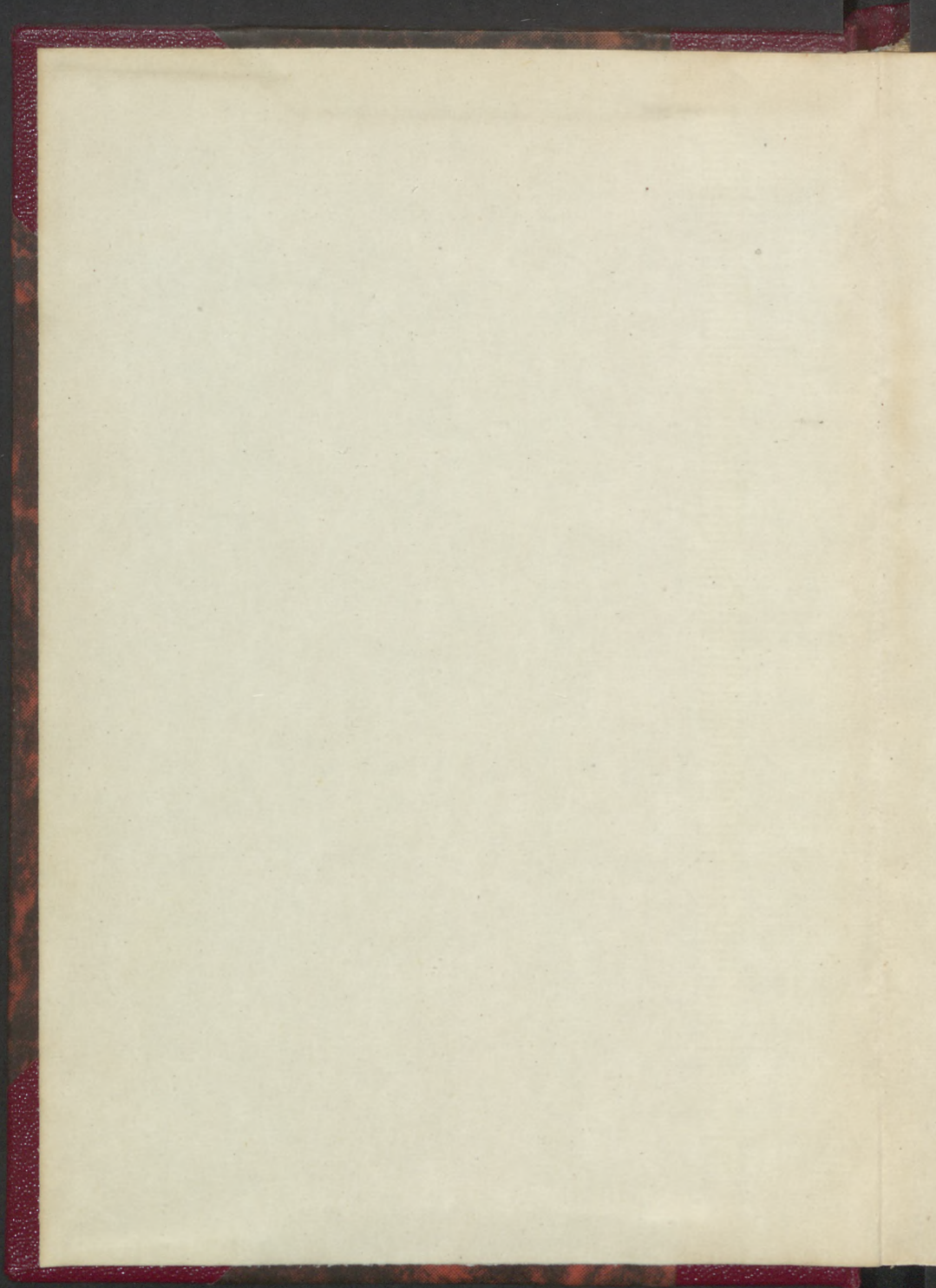

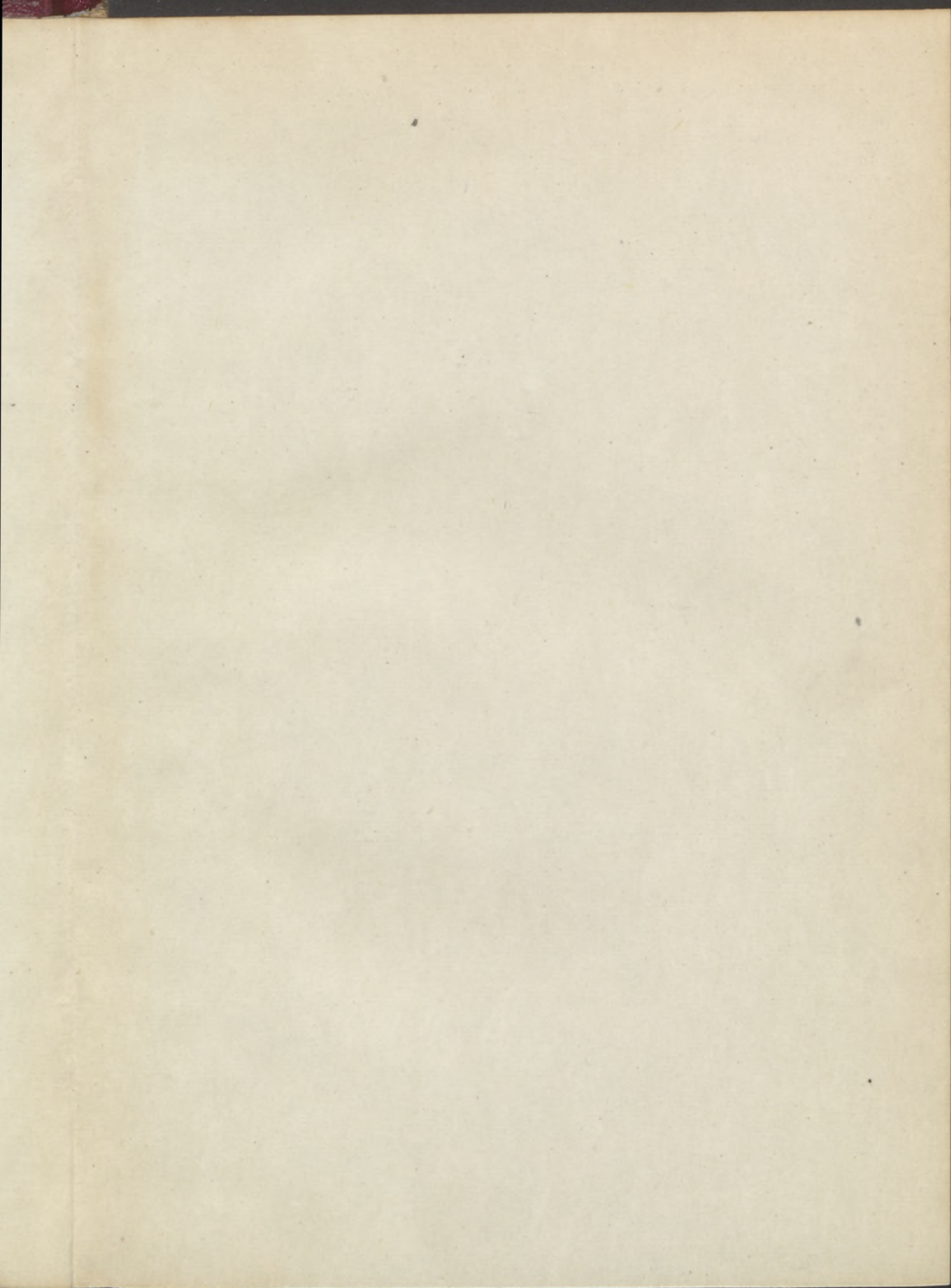
800.901

The image shows the front cover of a book. The spine and the corners are bound in a dark red, pebbled leather-like material. The central part of the cover is decorated with a marbled pattern in shades of dark brown and reddish-orange. The number '800.901' is printed in gold on the upper part of the spine.

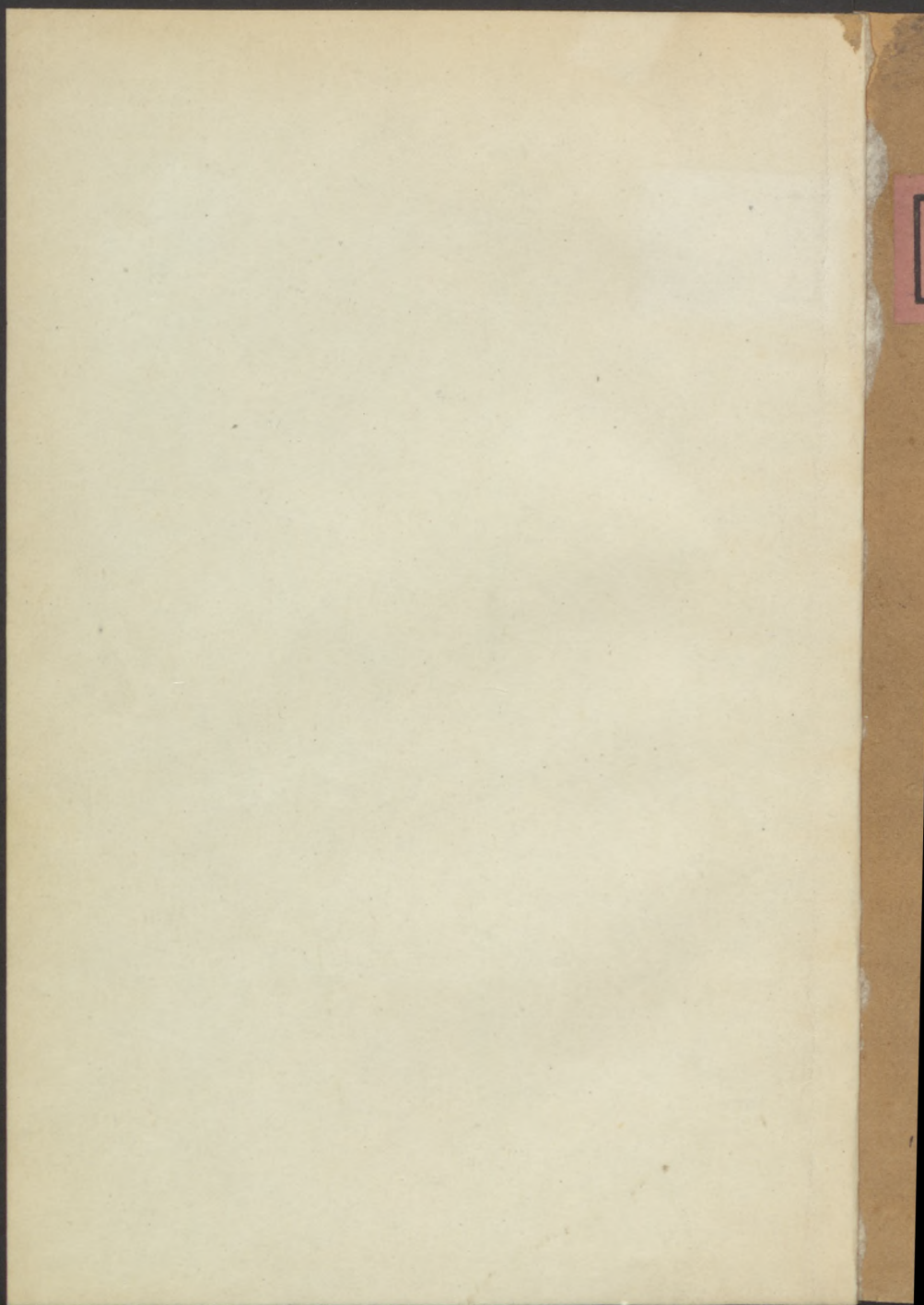

NAGYHARANG

UJSÁGÍRÓK KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI: TÁBORI KORNÉL

RONA

800901

PESTIMESÉK

IRTA: HEGEDÜS GYULA

A NAGYHARANG KIADÓHIVATALA BUDAPESTEN

A mi katonáinknak hálás el-
ismerésül ajánlva az ő hősie-
áldozatkészségükért

Magyar Forgalmi Bank r. t.
Budapest, V., Dorottya-utca.

PESTI MESÉK

IRTA

HEGEDŰS GYULA

A NAGYHARANG KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, VIII. KER. ÜLLŐI-UT 18

TARTALOM

A pikkoló mellől

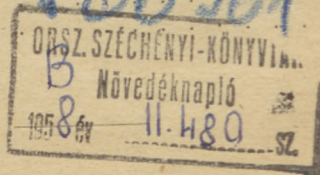
Kávésok	3
Törzsvendégek	8
Egy öreg barátom meséi	13
Kávéházi tekintélyek	18
Szerelem a kávéházban	23
Jelenet egy szolid kávéházban	28
Fiatalemberek	32

Képek az utcáról

Utca-tan	38
A Rákóczi-utról	42
A régi Belváros	48
Történet a Váci-körutról	53
A liget télen	57
Százkoronás az Üllői-uton	61
Kelenföldön elkélnek	66
A tavasz Pesten	71
Budán	75
Egy percig a köruton	81
Életmentés	84

Szelid történetek

A hegyi kém	91
Körinterju a drágaságról	95
A kifalazott borbély	98
A hálás özvegy	101
A költő unokája	103
Mari	109
Babona	114
Ifjuság	119

A PIKKOLÓ MELLŐL

Kávésok

Minden kávéháznak olyan közönsége van, amilyent megérdemel, ez bizonyos. S minden kerületnek, minden városrésznek az élete kitükröződik a kávéházaiban, ez is bizonyos. Két alapigazság, hogy úgy mondjuk: dogmák, amelyeken nem lehet változtatni. Az emberek szeretnek magukhoz hasonlók között lenni, mert így érzik magukat legjobban s ezt az igazságot az új kávéházak érzik meg legjobban, amelyek rendszerint azért buknak meg, mert a közönségük nem tudott összeszokni. Idő kell ehhez; idő, hogy az emberek megismerjék egymást, megtudják egymásról, hogy kicsodák, micsodák s ne a jó kávéért, vagy a kényelmes ülésért menjenek a kávéházba, hanem egymásért.

Pesten minden kávéház jó üzlet, s mégis az új kávéházaknak legnagyobb része kénytelen folytonosan gazdát cserélni. A régi gazda szidja önmagát, hogy könnyelmű volt, elhamarkodta a dolgot, amikor jó üzletnek gondolta az új kávéházat, pedig nem az üzletben van a hiba, hanem az időben. Mert úgy van, hogy majdnem csupán az idő az, amely jó üzletté tehet egy kávéházat. Amikor megnyílik, mindenféle ember jár bele; véletlenségből, kíváncsiságból, de a legvégén csak azok maradnak meg benne, akik egymáshoz va-

lók. Néha csak huszan vagy harmincan, de ez a husz meg ez a harminc már törzsközönség, amely vonzza maga után a többi.

A kávé egész nyugodtan rábizhatja magát a sorsra. Mert beleölhet a kávéház kiállításába egy egész vagyont, csupa gróffal meg báróval — de régi báróval — szolgáltathatja föl a kávé meg a két tojást pohárban, még sem lesz olyan közönsége, amilyent ő akar.

Hogy világosabb legyen ezután a nehéz elmélet után, elmondok egy példát. Néhány esztendeje olyan helyen nyílt meg egy új kávéház, ahol már az egész vidék tele volt kávéházzal.

— Nem fog jól menni, — mondták a kávé ismerősei. — Nem mehet jól ezen a helyen, mert néhány lépésnyire van olyan kávéház, amelynek elegáns a publikuma, van olyan, amelynek mérsékeltén vegyes, olyan is, amelynek egészen vegyes s még ezenkívül van tisztességes zenés, meg tisztességtelen zenés is.

— De jól fog menni, — mondta nagy önbizalommal és reménységgel az új kávé — mert az én kávéházam új, modern s ami a fő: nagyon kényelmes. Uri közönségnek csináltam, uri közönség is fog ide járni, az egészen bizonyos.

Egy hónap múlva már nem beszélt így a kávé. Mert az történt, hogy mindenki benézett az új kávéházba, de senki sem maradt ott állandó vendégnek. A környék valamennyi kávéházából ellátogattak oda az emberek, de mind vissza is mentek a régiébe.

— Nem jó üzlet, — gondolta magában a kávé s eladta egy-két ezer korona veszteséggel.

Az új gazda éppen olyan kedves volt a vendégeivel, éppen olyan alázattal köszöngött nekik, mint a régi, de a vendégek még sem maradtak meg. Néhány

gyanus ember járt csak oda állandóan, a pincérek úgy hívták, hogy pénzügynökök, akik sohasem szereznek pénzkölcsönt, csak az előleget veszik föl, — s még néhány ilyen fajtájú ember s a kávék már gondolkozott azon, hogy nem fogja őket kiszolgálni.

— Nem teszem tönkre a kávéházamat, — gondolta — hogy ilyen csirkefogók járjanak nekem ide.

S csak azért nem szólt, mert el volt keseredve, hogy rosszul megy a kávéház. Vevőt keresett, de csak nagyon keveset kínáltak neki, hát inkább várt, míg valaki többet ígér. S ez alatt az idő alatt észrevétlenül szaporodni kezdtek a kávéház állandó vendégei. A gyanus emberek, a homályos exisztenciák megsokasodtak: már a fél kávéház tele volt velük és hangosak voltak, jókedvűek voltak, mintha csak otthon lettek volna. Szép, gyanus nők kezdtek a kávéházba járni s megjelentek minden délután; férfiak, akikről senki sem tudta, hogy micsodák, de mindig pontosan fizettek és ilyenek, úgy hogy egyszer egy odatévedt detektív meglepetten kiáltott föl:

— Száz évi fegyház ül itt ebben a kávéházban! De kitöltött száz év...

Szerencsére a kávék nem hallotta ezt a megjegyzést, mert nagyon megharagudott volna. Már elfelejtette, hogy nem is olyan régen nem akarta kiszolgálni ezeket, most már tisztelte őket s amikor vevő jelentkezett a kávéházra, nevetve mondta:

— Én eladjam ezt a kávéházat? Bocsásson meg, uram, de nem ettem bolondgombát. Jobban megy ez, mint akármelyik körülötte...

S igaza volt. Uraknak csinálták, elegáns publikumra számítottak, de a sors úgy rendelte, hogy ezzel a közönséggel menjen jól. Ezzel a közönséggel? Próbálja meg valaki a kávésnak azt mondani, hogy nem

jó közönség. Egyszer valaki odament hozzá (— s nevezzük a kávéházat Belgrád-kávéháznak —) s azt mondta neki:

— Nagyszerűen megy a maga kávéháza!

A kávé s szerénykedve mosolygott.

— És ön tudja, — folytatta — hogy hol kell reklamot csinálni ennek a kávéháznak.

A kávé s kissé értelmetlenül bámult rá.

— Hogy-hogy? Milyen helyen?

— Hát ugy, — felelte — hogy a büntetőtörvénytérben a tárgyaló termekben mindenütt ezek a táblák vannak kifüggesztve:

FÖLMENTÉS UTÁN
A BELGRÁD-KÁVÉHÁZBAN
TALÁLKOZUNK.

— Tartsatok vissza, — mondta a kávé s halott-halványan, — mert megölöm ezt az embert!

Nem ölte meg, de aznap nem tudott vacsorázni a bánattól . . .

Beszéljünk az életről, amely a kávéházakban folyik? Hogy az emberek megtalálják a maguknak való helyet, az már bizonyos s most még csak arra mondjunk egy kedves példáskát, hogy egyes városrészek élete hogy tükröződik ki a kávéházaikban.

A minap egy ismeretlen kávéházban, ahová sohasem szoktam járni, elibém állt egy pincér.

— Nem tetszik ismerni?

— Nem, barátom, nem emlékszem magára.

Megmondta, hogy hol volt — egy nagy, erzsébet-városi kávéházban — s csakugyan, emlékeztem rá, hogy ez a kedves arcú fiatal fiú volt az, aki a süteményeket körülhordozta. Most már pincérré lépett elő.

— Hát nem volt jó abban a kávéházban? — kérdeztem, — vagy jobb pincérnek lenni, mint süteményeket hordani?

— Nem tudom, — felelte, gondolkozva azon, hogy melyik is a jobb — nem panaszkodhattam ott a kereset ellen.

— Mennyit keresett ott?

— Minden eladott sütemény után két fillért kaptam a kávéstól.

— Két fillért? Hisz ez nagyon kevés.

— A sütemény a kávésnak belekerült tíz fillérjébe, harminc fillérért adta darabját s mégis eladtam egy nap százötvenet. Így ez egy korona és ötven fillér kereset, de én még borravalót is kaptam a vendégektől. Szerettek.

— Hát akkor miért ment el?

A fiu zavarban volt egy kicsit.

— Hát... hát... én nem gondoltam volna semmire, de a vendégek nem hagytak békében.

— Hogy-hogy?

— Mind azt mondták, hogy én buta vagyok, hogy én szamar vagyok, mert életterlen vagyok. Tíz vagy husz vendég is mondta, hogy vegyek én magam is néhány darab süteményt s adjam el a többi között...

— És?

— Annyian mondták, hogy megtettem. Két hétig minden nap vettem tíz süteményt tíz fillérért s kerestem rajtuk naponta két koronát. Aztán a kávé észre vette és kidobott.

Nem szóltam semmit.

— Nekem nem jutott volna az eszembe, — mondta — a vendégek tanítottak rá, tessék elhinni...

El is hittem.

Törzsvendég

A kávéház demokratikus intézmény, de azért ne higgye senki, hogy itt hiányzanak azok a formaságok, amelyik például a kaszinókba való felvételt megelőzik. A törzsvendégséghez nem elég, hogy az ember elhatározza: ide fogok járni állandóan a Belgrád-kávéházba, mert nem bizonyos, hogy ezt az elhatározást szívesen veszik-e? Kiutasítani semmiesetre sem utasítják ki az embert, de a gazdának is, a pincéreknek is ezer módjuk van arra, hogy elbosszantsák onnan a nem szívesen látott vendéget. Ha habbal kéri a kávé, föllet hozza neki, ha forrón kéri, langyosat tesznek eléje és így tovább a végtelenségig; csupán csak az a hit téves, hogy bele is köpnek a kávéba. Nem köpnek bele, mert nagy tapasztalatu pincérek mondják, hogy ez használ a legkevésbé: eddig még egyetlen vendég sem vette észre. Egy terézvárosi nagy kávéházban például minden délután fél négykor megjelent öt öregasszony. Négyszázasztendősek voltak összesen. Félnégytől este nyolcig ott ültek egy nagy asztalnál és a harmadik napon, hogy odajártak, a pincérek kezdték észrevenni, hogy más vendégek elmaradoznak miattuk. A főpincér, aki még fiatalember volt, kiadta a parancsot a felszolgáló pincérnek:

— Móric, beleköpni az öt kávéba!

Móric megfogadta a parancsot s a fizetésnél (este nyolckor) azt mondta az egyik öregasszony a főpincérnek:

— Eddig még töprengtünk, hogy idejárjunk-e, mert nem valami jó kávé adtak. De a mai, főpincér ur, a mai kávé öt új vendéget szerzett maguknak. Nagyszerű volt.

A főpincér majdnem sirva fakadt s elkeseredetten mondta a kávésnak:

— Pechünk van. Móric kávéjavítót köp.

De nemcsak öregasszonynak, másnak is nehéz néha egy kávéházba törzsvendégnek felvételnie magát. Ugy látszik, hogy próbát tesznek néha az emberrel; az én esetemből legalább is erre következtek. Először voltam abban a kávéházban, amelybe azontul járni akartam s forintossal fizettem. A főpincér rám nézett és visszaadott egy hamis koronát. Megpengettem az asztalon (ilyenkor rossz nekik, hogy márvány) s visszaadtam:

— Ez rossz korona.

— Pardon, — felelte minden megilletődés nélkül és adott egy jót.

Másnap délután megismétlődött ez az eset.

— Rossz a korona, — mondtam emelkedett hangon.

— Rossz? — kérdezte csudálkozva s most ő pengette meg az asztalon. — Csakugyan rossz, — konstataulta meglepetve s adott egy jót.

Harmadnap koronással fizettem. Rossz hatost adott vissza. Nem fogadtam el. Negyednap már megismert és csupa kifogástalan pénzdarabot adott vissza. De ötödnap kevesebbet adott vissza egy hatossal.

— Maga téved, — mondtam — ez kevesebb.

— Kevesebb? — kérdezte csudálkozva — azt hittem, hogy négy cigaretta is volt. Pardon.

Hatodnap már rendesen adott vissza, hetednap is, nyolcadnap is s mikor még elmúlt vagy öt nap anélkül, hogy meg is kísérelte volna nálam elsütni a rossz koronákat, örömmel konstatáltam, hogy föl vagyok véve a kávéházba. A pincérek elébem jöttek már s megkérdezték, hogy mit parancsolok olvasni s ha lármáztam, hogy nem hoznak elég ujságot, odahozták elébem az egész ujságos-állványt. A főpincér már nem törődött velem, ami azt jelentette, hogy mondhattam be neki azt, amit akartam. Néha csakugyan megtörtént, hogy cigarettát vettem tőle s elfelejtettem kifizetni. Másnap odaadtam neki a pénzt.

— Magát is könnyen meg lehetne csalni, — mondtam neki.

Nevetett.

— Dehogy, kérem, dehogy. Uraságod minden nap idejár és én tudom, hogy kiben lehet megbízni.

Vagy hat hét múlva odajött aztán hozzám és titokzatosan sugta:

— Ha uraságodnak van egy rossz koronája, csak tessék ideadni nekem. Én majd kiadom.

Ez a kitüntetés betetőzése volt törzsvendégi előnyeimnek és jogaimnak. A törzsvendégek rossz koronáit a főpincér süti el s hogy rám is kiterjesztették ezt a jogot, ennek majdnem olyan jelentősége volt, mint amikor Julius Caesar a teljes római polgári jogot kiterjesztette az itáliaiakra.

A törzsvendég ezért le is nézi a közönséges vendéget. A törzsvendég a magáénak érzi a kávéházat s szinte fáj neki, ha szidják, mert önmagát érzi megbántva. S a törzsvendég azért is becses, mert ha oda szokott valahová, nagyon nehezen megy el; más he-

lyen ismét sok időbe kerül, míg a pincérek megtanulják, hogy milyen bogarai vannak. A kávésök spekulálnak is a törzsvendégeikkel: beleszámítják őket a kávéház árába, szinte tőkésítik őket s teljes igazuk van.

Persze a szélhámosok ezen a téren sem hiányzanak. Vannak szélhámos áltörzsvendégek, akik csak arra spekulálnak, hogy visszaéljenek azokkal a jogokkal, amelyek az igazi törzsvendégeknek járnak. Csak azért jelennek meg mindennap a kávéházban, hogy rendszeren fizethessenek. Ők a legpontosabb fizetők, de csak azért, hogy egy hónap múlva hitelük legyen. Akkor egy hónapig hitelből élnek; rendelnek mindent, ami jó és drága, még kölcsön is kérnek a főpincértől, aztán szó nélkül eltűnnek. A főpincér ütheti bottal a nyomukat.

A szélhámos törzsvendégek legkitűnőbb példánya bizonyára az a szerénységében tulságosan önérzetes fiatalember, akit minden kávéházban a legnagyobb tisztelettel üdvözlönek. Mert fiatalember még, de nagy fekete haja a gallérját veri s tekintélyes, komoly szép fekete szakálla van. A szemében az a szelidség, amely a nagy tudósokat jellemzi; valami értelmes naivság, amely még a gyanakodó embert is lefegyverezi. Nagyszerű szeme van, de pápaszemet visel, hogy tekintélyesebbnek látszszék: — pápaszemével, szakállával, hosszú hajával tudósnak nézik s nagyon tisztelik. Egyébként pedig irtók valahol s hogy tavaly a helyesírás tankönyvéből csak 12352 fogyott el s nem egygyel több, annak ő az oka, mert ő nem vett. Pedig nagy szüksége volna rá.

A mi emberünk csupán a törzsvendégség szempontjából ilyen tekintélyes. Szakállára való tekintettel már két hét múlva törzsvendégnek nézik a kávéházban, mert a szakáll még a kávéházban is valóságos

aranybánya. Két hét múlva a tudós már imbiszt vacsorázik s kölcsön kér a főpincértől. S ilyen tekintélyes embernek ki ne adna?

Aztán továbbmegy, fizetés nélkül. Hol két hétig marad egy helyen, hol három hétig; ha tetszik neki a kávéház, még tovább is s akkor fizet a főpincérnek valamit. Tavaly kezdte meg a pályafutását a Józsefvárosban. Egy-két hónap alatt már kijutott a Rákóczi-utra s úgy nyomul lassankint előre, a nagykörut irányában, a Duna felé. Most a Lipót-körutnál tart s már a csöndes budai részeket fenyegeti.

Egy öreg barátom meséi

Volt egy öreg barátom — már vagy két éve halott szegény, — aki úgy ismerte a pesti kávéházakat, hogy a saját tenyerét se jobban. Vén csirkefogó volt az öreg; kopasz gazember, aki úgy tudott csalni, hogy hosszú életében sohasem volt baja a rendőrséggel, vagy bírósággal. Hamisan kártyázott, billiárdsvindler volt, uzsoráskodott; egyáltalán minden oly gazságra képes volt, amihez nem kellett személyes bátorság. Betörő, utonálló, vagy gyilkos sohasem lett volna s mint majdnem minden kisstilusu gazembernek, alapjában véve neki is nagyon jó szive volt. Ugy ismerkedtem meg vele, hogy valamelyik kávéházban, ahová csak néha-néha jártam, odajött hozzám és bemutatkozott.

— Nem volna kedve egy parti billiárdra? — kérdezte.

— Hogyne — mondtam — egy ötvenest eljátszhatunk.

Játszottunk s játék közben vettem észre, hogy a pincérek kinevetnek. Az öreg adta a rossz játékost, folyton elhibázta a lökéseket s nekem már többem volt, mint neki. Mikor negyvenem volt, az öreg egyszerre harmincat csinált egymásután. A pincérek folyton nevettek, az öreg rámnézett és anélkül, hogy egyetlen jó lökést tett volna, hagyta, hogy megnyerjem. Az

öregnek az volt az egyik foglalkozása, hogy adta a rossz játékost, elvesztette kétszer-háromszor is a partit, de azután, amikor pénzbe ment a játék, megnyerte, Ugy tudott billiárdozni, hogy kétszázat-háromszázat is lökött egymásután anélkül, hogy elhibázta volna. Engem nem akart becsapni. Nem tudom, mért szeretett meg hirtelen, de amikor befejeztük, így szólt:

— Nem játszom önnel tovább. Ön nem tud játszani.

Később azután mindig odajött hozzám s beszélgetni kezdett velem. Tanácsokat adott, a többek közt azt is, hogy a kávéházban se ne billiárdozzam, se ne kártyázzam idegen emberekkel. Atyai barátomnak érezte magát, hogy mindennap ilyen jó tanácsokkal látott el s ha valaha meg fogom írni egy pesti kávéház életének és halálának regényét, azt neki, az áldottlelkű, kedves öreg gazembernek fogom köszönhetni. Egyszer nagyon jó kedvében volt. Én éppen az ajtó közelében ültem s minden embert láthattam, aki csak belépett a kávéházba. Az öreg odajött, leült s nevetve mondta:

— Na, maga még nagyon zöld itt Pesten. Én sem születtem itt, de már kétesztendő koromban idekerültem. Majdnem minden embert ismerek Pesten. Most majd meg fogom magának mondani, kik járnak ebbe a kávéházba.

Éppen nyílt az ajtó s egy középeskoru férfi lépett be rajta. Szőkés macskabaujsza volt s alattomos nézésű, világos szeme.

— Pénzügynök — mondta. — Még sohasem szerzett egyetlenegy kölcsönt sem. Buta gazember.

— Buta?

— Nagyon buta. Már kétszer be is volt csukva csalásért. A multkor is iszonyu rémülettel rohant hozzám.

— Nagy baj van, nagyon nagy baj — mondta és kétségbe volt esve.

— No, mi az a nagy baj? — kérdeztem.

— Egy hadnagytól kértem ötven korona előleget s most föl akar jelenteni.

— Lássa — magyarázta az öreg — ez az ember sohasem vett még ötven korona előleget. Mindig ötöt vagy nyolcat, de legfeljebb tizet. Ennyi pénzért nem csinálnak bajt az emberek, különösen azok nem, akik már ott tartanak, hogy ilyen emberek útján akarnak pénzhez jutni. Hát én segíteni akartam rajta, mert nem vagyok rossz ember s azt mondtam neki, hogy kérjen a hadnagytól még ötven koronát.

— Maga viccel — mondta sértődötten.

Elhült.

— Dehogy viccelek — feleltem neki. — Kérjen tőle még ötven koronát azzal, hogy egy másik banktól bizonyosan fog kölcsönt szerezni.

— És aztán?

— Aztán elmulik megint egy hét, maga odamegy a hadnagyhoz és elsirja neki, hogy a pénzviszonyok, a drágaság, meg tudom is én mi, megakadályozták, hogy megkapja a kölcsönt. De maga tisztességes ember, becsületes ember, nem akarja senkinek a kárát, még ha maga veszít is rajta s följánlja neki, hogy visszaad — ötven koronát.

— S hogy történt? — kérdeztem.

— Hát így történt — felelte az öreg. — Ez a gazember visszaadta neki a második ötven koronát s a hadnagy most még örült, hogy nem száz, hanem csak ötven koronája veszett oda. Ismerni kell az embereket.

— Hát ezek kik? — kérdeztem egy belépő fiatal párra mutatva.

— A férfi? A férfi a férje ennek az asszonynak.

— Ez a foglalkozása?

— Ez. Egyszer nagy pechje volt szegénynek. Akkor ment haza, amikor nem kellett volna. Az asszony ezért az ügyetlenségért majdnem kidobta. De nagyon könyörgött, sirt is s az asszony megbocsátott neki. Most megint jól élnek.

Egy magas, fekete ur jött be.

— Ez tisztességes ember — mondta az öreg. — Még egyetlenegyszer sem tartóztatta le a rendőrség. Ő szokta egy uzsorásnak fölhajtani azokat a fiatal embereket, akik szépen tudják leírni az apjuk nevét. Háromszobás lakása van a köruton, de már kicsi neki s legalább négyszobásat keres.

Mindenkiről tudott valamit mondani az öreg. Öröme telt benne, hogy így beszélhetett; villogott a szeme, hadonászott a kezével és sokszor annyira belemelegedett, hogy a szomszéd asztaloktól is átnéztek.

— Ha mással ülne most itt — mondta aztán — és én jönnék be ide, rólam is jókat mondanának. Pedig nekem az az egyetlen bajom, hogy nincs szerencsém.

Kidüllesztette a mellét s pislogva a szemem közé nézett:

— Elhiszi maga nekem, hogy énnekem már volt százezer korona vagyonom?

— El — feleltem neki minden csudálkozás nélkül.

— Mert volt — folytatta az öreg. — Százezer koronám volt, amelyet borzasztó nehezen kerestem meg negyvenötéztendő koromig s azért vesztettem el, mert nem vagyok buta ember. Ha buta ember volnék, most sok pénzem lenne.

Hallgatott egy kicsit, aztán halkabban folytatta:

— Én világotjárt ember vagyok. Európát három-

szor is összejártam, voltam Amerikában is sokáig s nem töltöttem hiába az időt. Sokat láttam, sokat tanultam, hét nyelven elég jól beszélek. Voltam Törökországban is, meg Görögországban is. Amikor híre járt, hogy a görögök ellenkezni mernek a törökökkel, én azt mondtam magamban:

— Én voltam Görögországban, én tudom legjobban, hogy micsodák azok a görögök. Ez a nyomorult, ez a rongy ország merne kikezdeni a törökkel? Semmi esetre sem lesz háboru. Elmentem a börzére és a háboru ellen játszottam. A papírok estek, egyre estek, de én csak vásároltam. A háboru kiütt s én elvesztettem az egész vagyonomat . . .

Ökölbe szorult a keze s szinte a fogát vicsorgatta, amikor kimondta:

— De olyan verést kaptak azok a gazemberek, olyan verést, hogy nem felejtik el . . .

Lecsillapodott aztán s csöndesebben ejtette ki:

— Lássa, ha én buta ember vagyok, én nem megyek a börzére. Az okos embert nem szereti a szerencse. Az okos ember az eszével szerezze meg a pénzt, mert a szerencse csak a buta embereket szereti . . . Csak a butákat, higgye el, én mondom magának . . .

Az egyik pincér odajött az asztalhoz.

— A kártyaszobában . . . — sugta, — de csak ennyit hallottam.

Az öreg fölkelt. Bucsuzott. Hallottam, hogy menet közben azt mondta neki a pincér:

— Vidékiek. Százások vannak náluk.

Kávéházi tekintélyek

Vidéken biztosan azt hiszik, hogy ha egy akadémiai tag belép a kávéházba, a kávé odaugrik hozzá és kezét csókol neki. Hát nem így van. Láttam én már akadémikusokat is a kávéházban, amikor valamilyen előadás vagy ülés után bejöttek üdülni; teát ittak citrommal, sinusról meg cosinusról vitatkoztak és háromnegyed tízkor még a főtitkár is fölkel, hogy hazamenjen aludni. Voltak köztük fiatalok is; ezek nem voltak akadémikusok, hanem stréberek, akik úgy hizelegnek, hogy már kilenc órákor elkezdtek ásítani és azzal keltek föl:

— Ideje már, hogy pihenni térjünk.

Az igazi öregek megnézték az órájukat, miközben örömmel és meglepődéssel pislogtak az álöregekre s imponáló komolysággal mondták:

— No még egy félórát itt lehetünk.

Ott is maradtak s így jutottam ahoz a szerencséhez, hogy fölfedeztem, hogy a stréberek közül kettő aljas célzattal borotváltatta a feje bubját, hogy kopasznak látszassék. Egyik stréberen természetes kopaszságot konstatáltam, amit nem is csudáltam, mert állandóan olyan rajongó bámulattal fogta a szemével az akadémikusokat, hogy valószínűleg ebbe kopaszodott bele. Nem valami rendkívüli dolog, hiszen még a Gellérthegy

is belekopaszodott abba, hogy folyton azt a két hidat nézte, amiket direkt a gyomrának vezettek.

De, hogy a tárgyra térjek s ne fecseggjek össze-vissza, mintha fehér szakállam volna és reszketne a kezem, a kávéházban egyáltalán nem tekintély az, akit másutt annak tartanak. A kávéházban újból meg kell szerezni a tekintélyt s minthogy az előbb akadémiukokról beszéltem, illő, hogy egy ókori esettel világítsam meg ezt a nehéz ügyet. Egy klasszikus író meséli, hogy produkálta magát Rómában egy görög bűvész, aki magasakat is tudott ugrani. S a bűvész dicsekedve mesélte:

— Én Rhodus-szigetén olyan magasat ugrottam, amekkora egy ház.

Az emberek bámultak és csudálták a nagy embert, de egy pillanat múlva már előállottak sokan és azt kiabálták feléje:

— Hic Rhodus, hic salta!

Itt van Rhodus, itt ugorj; mert mesélhetnek akár-micsoda nagy tekintélyről, itt szerezd meg a tekintélyedet a kávéházban! Mert a kávéházi tekintély külön tekintély. Nem tudom, hogy jár-e Marczali Henrik kávéházba, de azt tudom, hogy Poldi bácsi, a Zuzmárakávéházból sokkal nagyobb tekintély a történelem terén, mint Marczali. Poldi bácsi még fiatal korában azt olvasta otthon a „Karakószörcsöki Hirharang“-ban, hogy Napoleon, amikor még nimolista hadnagy volt, adós maradt a főpincérnek egy pikkolóval. Pedig akkor még nagyon olcsó volt a pikkoló, nem úgy, mint máma. Az öreg Poldi bácsinak fogalma sincs arról, hogy ki volt az a Napoleon, mert ő abban öregedett meg, hogy zsákokat kölcsönzött a szénkiskereskedőknek, de egyszerű, amikor az asztalnál valaki véletlenül kiszalajtott

a száján Napoleon nevét, Poldi bácsi megbotránkozva mondta :

— Hogy lehet egy ilyen emberről beszélni? Napoleon közönséges svindler volt.

Szólt és mogorván beletemetkezett az ujságjába. Az asztalnál nem tudták, hogy Poldi bácsi milyen kompromittáló dolgot olvasott Napoleonról; azt hitték, hogy talán a politikai szereplésére érti ezt a svindlert s erről mindenestre vitatkoztak volna, de nem igen emlékeztek már az ujságoknak azokra az „innen-onnan“-jaira, amelyekből megtanulták őszintén bámulni és csudálni ezt a nagy embert. Így hallgattak, bensejükben iszonyuan tisztelték Poldi bácsit, hogy véleménye van s anélkül, hogy Poldi bácsi szólt volna még egy szót is, egy hét múlva, mint a legnagyobb történettudós szerepelt a Zuzmara-kávéházban. A hevesebb véréiek egymás közt beszélgettek is róla s az egyik fölháborodva mondotta:

— Ilyen emberek, mint Marczali, meg nem tudom én kicsoda, folyton szerepelnek s Poldi bácsit nem hagyják érvényesülni, mert egyszerű kereskedő volt... Többet tud, mint az egész történelmi társulat együttvéve! . . .

De nemcsak hogy a kávéházaknak megvannak a saját külön tudósaik, vannak másféle tekintélyeik is. Stendhálnál olvastam, hogy szomorú arccal járni mordortalanság, de ha Spronc ur olvasta volna is Stendhált, mégis így járna, mert ő így szerzett magának tekintélyt. Soha életében nem volt szomorú, kivéve azt az egy esetet, amikor rájött, hogy szeretője, akinek lakást tartott, nemcsak Kohnnal, Silbersteinnel meg Vogelfängerrel csalja állandóan, mert ebbe már a szerelem kedvéért belenyugodott, hanem még Hunyadival is. Akkor azért volt szomorú, mert nem tudta, hogy kit öljön meg: a

hütlén bestiát, avagy a gaz csábitót, míg végül is vérben forgó szemmel rátámadt Hunyadira s kicsikarta tőle a drága nő következő negyedévi házbérét.

A pincér, ha feléje tart, ünnepiesen komoly arcot ölt s a nők az uzsonnánál már nem is tudják letagadni a kifliket, ha nem kacérkodnak át a Spronc ur szomorú szemébe. Bámulják őt s ha új nők vetődnek be a kávéházba, érdeklődve kérdik:

— Ki az az érdekes szomorú ember, aki két tojást eszik pohárban? Vajjon micsoda nagy bánata lehet? ...

De a Spronc ur tekintélyszerzési módszere mégsem jó módszer. Lehet ugyan produkálni, de nem szabad vele állandóan egy kávéházban maradni. Spronc-nál tudniillik azt tapasztaltam, hogy az idegesebb és érzékenyebb emberek már kezdenek előzékenyen beleröhögni a két szomorú szemébe. Azt mondom: előzékenyen, sőt azt is mondhatnám, hogy jóakarattal, mert úgy vettem észre, hogy ezzel éppen úgy vannak, mint akármelyikünk, amikor a kávéházban meglátja, hogy a szomszéd asztalnál valakinek egy kenyér morzsa maradt a szája szögletében. Az ember nem szólhat át egy ismeretlennek, de bántja az ottmaradt morzsa s idegességében folyton a saját szájához nyúl, mintha ott volna a morzsa. Spronc ur bágyadt szomorúsága is ingerli az idegesebb embereket, azt hiszik, hogy Spronc alapjában véve nevetni szeretne, de nem tud kijönni belőle a nevetés s jóakarattal előröhögni neki valamit. De Spronc még hidegebb ilyenkor, a szeme szinte jeges villámokat lövel s az emberek már kezdik róla azt mondani:

— Spronc közönséges buta ember.

Igy tűnedezik el lassan a tekintély s Spronc nem-sokára tekintélye romjaival kénytelen lesz áthurcol-

kodni egy másik kávéházba. Micsoda kin lesz és micsoda fáradság: betanítani a pincéreket a szomoru arcra, a fájdalmas elborongások tiszteletére s azonkívül az aggodás, vajjon nem vész-e kárba az egész munka? Mert alkalmas pillanatban öt krajcár nagyobb tekintélyt szerez, mint a legkomolyabb arc vagy a legnagyobb szakáll, még ha olyan is, hogy komoran eltemeti a legszélesebb echarpe-nyakkendőt is.

Szerelem a kávéházban

Senkit se téveszszen meg ez a cím: a szerelem néha szinte komoly dolog, különösen a szónak vidéki értelmében, de éppen azért kávéház a kávéház és első sorban azért pesti, hogy a szerelmet ne vegyék komolyan benne. A kávéházban, ha tudták is valamikor, már elfelejtették és másképpen magyarázzák; képzeljük el úgy, hogy valakinek a Rippl-Rónai vagy a Kernstok képei tetszetek s egy idő múlva fölfedezte, hogy „A vadász temetése“ kitűnő műalkotás. A hasonlat meglehetősen rossz, de arra, amire nekem kell, elég jó: a kávéháznak vannak ilyen nevelő hatásai. Olvastam vidéki leveleket az ország minden részéből, amelyek szegény szerelmes nők irtak a szerkesztőségnek, amelyekben a fájdalmukat panaszolták és tőlünk kértek tanácsot meg vigasztalást. Ugy állanak előttem ezek a szerelmes vidéki nők, mint a megrémült macskák, amelyek kinzó rettegésükben már nem tudnak karmolni, csak nyávogni, — de ezekből a levelekből, a helyesírási hibák közül annyi szerelmet, annyi természetességet éreztem ki, amennyit aprónkint nem tudok összeszedni Pesten egy esztendő alatt. A szerelem, az a bizonyos szívbéli szerelem ott van a vidéken, ahol nincsen se gáz, se villany, se fürdőszoba, ellenben az emberek nagyon ráérnek belenézni az egymás sze-

mébe. A szerelemnek, akármiféle szerelem legyen is, mindig a tulságos közelség az oka: a kávéházban közel is vannak egymáshoz az emberek, de egyuttal nagyon távol is: hát éppen ilyen a kávéházi szerelem is.

Szinte félve mondok el egy kávéházi történetet, mert kissé léha s kissé becsstelen lesz; ebben az esetben nálamnál öregebb, nagyképűbb és tehetségteleenebb írók azzal mentegetőznének, hogy nem tehetnek róla, de hát ilyen az élet — én azonban ahelyett, hogy mentegetőzném, beismerem, hogy kell nekem ez a történet is: éppen a léhasága és becsstelensége miatt kell.

A történetben tudnillik szerepel a szerelem, még pedig — ha lehet ezt így mondani — az igazi kávéházi szerelem, amelynek ezuttal a szép Nagyné volt a tárgya: az a szép Nagyné, aki már másodszer volt benn a „Vörös kigyó-kávéház“-ban. A kávéházban már az első nap tudták, hogy Nagy ur aviatikus (— ami pesti kávéházi nyelven olyan embert jelent, aki a levegőből él —), de azt is észrevették rögtön, hogy a felesége nagyon szép asszony. A második nap valóságos forradalom ütött ki a Vörös kigyóban; a törzs-vendégek fölugráltak s az öreg Mózsi bácsi, aki olyan jó ember volt, hogy a mentők napján minden gombját odaadta a jótékony célra, szinte hebegve mondta az elragadtatástól:

— Gyönyörű, gyönyörű asszony....

Grün ur a bajuszát pödörte, Gyémánth ur pedig, aki a legszebbnek és leghódítóbbnak tartotta magát egész Pesten, megvetőleg mérte végig az egész társaságot.

— Csak beszéljete, — mondta — majd én megmutatom, hogy kell egy asszonyt meghódítani.

A főpincér, aki olyan kitűnő üzletember volt, hogy még becsületes is tudott volna lenni, ha azzal pénzt

kereshetett volna, rögtön feltalálta magát a társaságban és így kiáltott föl:

— Uraim, lehet fogadni! Gyémánth urat kétszeres pénzzel adom, Grün urat háromszorossal, az öreg Mózsi bácsit ellenben harmincszorossal is.

Amikor az országban körülhordozták a véres kardot, nem lehetett nagyobb riadalom, mint a Vörös kigyóban. Az emberek izgatottan találgatták, hogy kinek van a legnagyobb esélye arra, hogy a szép Nagyné megszereti s tömegesen rakták a tétiket a főpincéernél, aki a könnyebb megértés kedvéért az oddsokat fölírta egy kemény papirosra s kiakasztotta a kassza mellé.

Gyémánth	1:2
Grün	1:3
Bercsényi	1:5½
Mózi bácsi	1:30

Mózi bácsi nagyon méltatlankodott, hogy öt anynyira semmibe veszik, hogy harmincszoros pénzt adnak rá s nagyon hálás volt Bercsényinek, mert mindezek ellenére őt fogadta meg. De Bercsényi sem esett a feje lágyára, sőt ő ravasz ember volt és így gondolkozott:

— Ez a Nagyné okos asszonynak látszik. Én beszélni fogok vele s ha már én nem kellek neki, arra fogom megkérni, hogy ne legyen kegyetlen a szegény Mózsi bácsival, aki elvégre is nem szegény ember... Aztán pedig felezzünk. Tizenötszörös pénz se kevés; ha okos asszony, megérti...

Nem akarom tulságosan szaporítani a szót: az urak megismerkedtek Nagyékkel. Gyémánth olyan finom és olyan szellemes volt, mintha a Dob-utcai kölcsönkönyvtár legolvasottabb regényéből vágták volna ki, de Grün viszont azzal akarta meghódítani az asszonyt, hogy gorombáskodott s csakugyan, ezzel

férfiasabbnak is látszott. Nagynak természetesen a legjobb barátai voltak valamennyien s a szegény ember, aki csak kénytelenségből s nem passzióból volt aviatikus, a negyedik nap így panaszkodott Bercsényinek:

— Nagyon szerencsétlen ember vagyok. Ugy szeretném, ha valami állásom volna . . .

A panaszt a szép Nagyné is hallotta, mire Bercsényi fölugrott és nemes pátoszszaal szavalta:

— Óh, hogy ezt nekem most kell meghallanom. . . Miért ne segitenék önön, ha tudok? Szerencsére, éppen jókor mondja, mert egy ismerősöm éppen tudakozódott, hogy nem tudok-e valami megbízható embert, aki a raktárakra felügyel. . . Ön lesz ez az ember, drága Nagy ur, szeretett barátom.

Nagyné olyan pillantást vetett Bercsényire, hogy az egész kávéház azt suttogetta:

— Bercsényi okvetlenül győz.

Két nap mulva már állása volt Nagynak. Gyémánth meg Grün majdnem sirva fakadtak s szemrehányást tettek Nagynak az asszony előtt.

— Mért nem fordult hozzánk? Óh, ha mi tudtuk volna . . . Sokkal jobb állást szereztünk volna önnek, mint ez a senki, ez a Bercsényi.

A pillantás nem maradt el, Gyémánth és Grün kilátásai javultak, csak az öreg Mócsi bácsiról nem beszélt senki, pedig az mindennap rózsákat hozott a szép asszonynak. Néha egy óráig is elalkudott egy rózsára az utcasarkon s ha a nyomorult kofa nem is engedett egyetlen krajcárt sem, az öreg olyan gavalér volt, hogy a kávéházba érve, már nem is haragudott. De, hogy a történethez méltó poézissel fejezzem ki magamat, a napok olyan gyorsan multak, mintha egyenesen előre rugdosták volna egymást s

Nagyné erkölce diadalmasabban ragyogott, mint valaha. Gyémánth azon buzgólkodott, hogy valami jobb állást szerezzen Nagynak s amikor az asszony előre is megköszönte a jóakarátát, Gyémánth merészen mondotta :

— Ezt mind magáért teszem.

— Értem?

— Igen, — felelte még merészebben Gyémánth — mert szeretem magát . . .

Talán ne is emlitsük, hogy mi volt a történet vége. Nem, Gyémánth nem kapott pofont, de sokkal rosszabbat: erkölcsi prédikációt s még az sem vigasztalta, hogy Grün meg Bercsényi szintén gazdagabbak lettek néhány jó tanácscsal. Kétségbeesve bámultak egymásra, szidták egymást, majd Bercsényi fölugrott s mint aki fölfedezte az igazságot, úgy kiáltotta:

— Mindennek pedig az a gazember Nagy lesz az oka. Elcsapatom . . . Végre is az embernek jó szíve van, szerez állást is, de egy ilyen gazembernek, aki nem érdemli meg, aki méltatlan arra a bizalomra, amelylyel hozzá közeledtem . . .

— Igazad van — felelte Gyémánth. — Gazember.

Mózi bácsi hallgatott. Félóráig hallgatott, míg kivitatkozták magukat, aztán azt kérdezte:

— De hátha tényleg olyan asszony, aki szereti az urát s aki szerelemből hü hozzá?

A többiek elképedve bámultak Mózi bácsira. Ez az egy dolog csakugyan nem jutott az eszükbe. De Gyémánth mindjárt visszavágott neki:

— Mózi bácsi, maga minden félórában szól egy szót, de akkor is butaságot beszél. Ez komoly dolog, ennek valami titokzatos oka lehet . . .

A Vörös kigyóban még most is erről a titokról beszélnek. De máig sem tudták megfejteni.

Jelenet egy szolid kávéházban

(Szinhely egy nagy kávéház, délután öt óra tájban. Az asztalok legnagyobb része már el van foglalva, de a legjobb asztalok még szabadok, mert a pincérek elővigyázatosságból fölhajtották a székeket. Két fiatal nő lép be a kávéházba; kissé feltűnően vannak öltözve, de minden, ami rajtuk van, a legfinomabb.)

— Az orfeumban vannak — mondja egy fiatalember a másiknak.)

Az egyik nő (a pincérhez): Szabad ez az asztal?

A pincér (immel-ámmal): Hát... tessék leülni.

(Leülnek. A pincér lesegíti a kabátot, átveszi a rendelést és el.)

A főpincér: Minek engedte odaülni azt a két nőt?

A pincér: Mit csináljak velük? Leültek.

A főpincér (fejét csóválja): Nem szeretem az ilyen női vendégeket. Az ur már sokszor mondta, hogy tönkreteszik a kávéház jó hírnevét. Ez szolid, családi kávéház...

(A nők nyugodtan uzsonnáznak. Két kövér asszony ül a szomszédos asztalnál s majdnem fölfalják őket a tekintetükkel. Távolabb három fiatalember ül, mind a hárman a két nő asztala felé bámulnak. Mellettük megint egy asztal, négy idősebb urral. Azok is lázban vannak.)

Az egyik nő: Látod a majmokat?

A másik: Azt az öreget, a fehér bajuszával s a piszkos nyakkendőjével ismerem.

Az egyik: Persze! Most már én is emlékszem rá. Gazdag ember, de még egy krajcárt is ellop.

A másik: Ez az.

Az egyik: És a barátja, aki mellette ül, az egyszer sokat költött a Lenkére.

A másik: A Lenkére? Ki nem állhatom.

Az egyik: Én sem. De ezek, ugy látszik, egymásra találtak.

A másik: Biztosan.

(Egy kövér bácsi sétál végig a kávéházon. Minden asztalnál megáll és alázatosan meghajtja magát: ő a gazda. Amikor meglátja a két nőt, elfordítja a fejét. Kissé dühös, amikor visszaért a kasszához.)

A gazda (a főpincérhez): Már megint ilyen butaságot csináltak! Minek engedték leülni ezeket a nőket?

A főpincér: Nem én engedtem, hanem a Józsi.

A pincér: Leültek ... Mit csináljak?

A gazda (szigoruan): Máskor egyenesen meg kell nekik mondani, hogy minden asztal le van foglalva. A kövér Weiszné már panaszkodott is miattuk.

(A két nő körül már valóságos forradalom van. Öregek és fiatalok mind feléjük fordulnak; mosolyognak, integetnek, ujságokat mutatnak.)

Az egyik: Ne vedd észre őket.

A másik: Nem is. Semmi kedvem sincsen most ostoba férfiakkal beszélgetni. Örülök, ha egy kicsit nyugton vagyok tőlük.

Az egyik: Megismertek bennünket, azért olyan szentelenek. Az a kopasz minden éjszaka ott van az orfeumban.

A másik: Semmi közöm hozzá. Én most szórakozom.

(Az egyik fiatalember, a harmadik asztalnál, nagyot üt a márványra:

— Én odamegyek hozzájuk.

— Menj — mondják a többiek — majd aztán mi is utánad megyünk.)

A *fiatalember* (megáll a nők asztala előtt mosolyogva): Hölgyeim...

Az *egyik nő*: Mit akar?

A *fiatalember*: (Még mindig mosolyog; fogja az egyik széket s leül.) Ha nem untatom magukat...

Az *egyik nő* (hangosan): Hogy mer ide ülni?

A *másik nő*: Ki hívta magát ide?

Az *egyik nő* (dühösen): Pincér! Fizetni!

(A főpincér éppen a szomszédos asztalnál van. Odaugrik: a nők fizetnek.)

A *fiatalember*: (Nem érti a dolgot. Kényszeredetten mosolyog.) De hiszen...

Az *egyik nő* (hangosan, úgy hogy az egész kávéház hallja): Micsoda szemtelenség, idejönni tisztességes nők asztalához!

A *másik nő* (kiabálva): Aszfaltbetyár! Aszfaltbetyár!

(A nők felugranak. Az egész kávéház összezsugorodik. Mindenki azt kérdezi:

— Mi történt?

(A nők haragosan öltözködnek.)

Az *egyik nő*: Tisztességes, védtelen nőket megtámadni...

Egy ur (dühösen fordul a fiatalember felé): Siel!

Egy asszony: Hát ez mégsem járja; ilyen aszfaltbetyár...

(Már majdnem verekszenek. Izgatott mozdulatok látszanak. A gazda rémülten rohan oda.)

A *gazda* (lihegve): Mi történt? Mi történt?

(A nők indulnak az ajtó felé. Diadalmasan végignéznek a vendégeken.)

Az egyik: Ebbe a kávéházba se jöhet be egy tisztességes nő... (Olyan az arca, mint egy királynőé.)

A gazda: (A száját tátja meglepetésében. Dadog.)
Ki... mi... ezek a nők...

Egy kövér asszony: Ide sem lehet jönni többé. Aszfaltbetyárok támadnak az emberre...

A gazda (majdnem sirva): Micsoda szemtelenség!
... Mondtam, hogy ne engedjék leülni ezeket a nőket!

Fiatalemberek

Ideje volna már, hogy sok léha viccelődés és csu-folkodás után egyszer valami komolyabbat is írjak, hiszen a kávéházban sem minden vidám és nem minden mulatságos, ha még olyan nagyokat is nevetnek rajtuk. Igaz, hogy nevetés és nevetés között egy egész világ a különbség, mert a nagyon ostobák és a nagyon okosak rendszeren a nevetésben szoktak összetalálkozni. Valakinek, aki igen kedves nekem — és ez mentse a hasonlat gyöngéit, — úgy próbáltam ezt magyarázni, hogy hirtelen kitaláltam, hogy az emberek életében három korszakot lehet megkülönböztetni: az elsőben vidámak, a másodikban komolyak, a harmadikban pedig megint vidámak. A példázat pedig az volt, hogy adva van egy furcsa és különös skatulya, amelynek láttára az első korszakban vidáman elkezd nevetni az ember. Minden gondolkozás nélkül, jóízűen, szívből, irigylésreméltóan. A második korszakban tulságosan komolyan veszi az ember a skatulyát s elkezd vizsgálni a saját lelkét.

— Vajjon mért ilyen furcsa ez a skatulya? Mért éppen tiz centiméter magas és mért nem nagyobb? S vajjon mi lehet ebben a skatulyában?

A harmadik korszakban az ember már újból ki-

neveti a skatulyát, de most már azért neveti, mert megtudta, hogy éppen ilyennek kellett lennie, s hogy nincsen benne semmi. A furcsa skatulya kinevetésében ime összetalálkoztak a nevetők s nevetésüket csak a kiválasztottak tudják megkülönböztetni egymástól. Lehet, hogy mindez, amit leírtam, nem igaz, s akkor szégyenlem magamat, mert a hazugság is csak akkor nem nevetséges, ha öntudatos. De ma még hiszek benne s míg sokszor már a harmadik korszakban képzelem magamat, egyszerre fölfedezem, hogy legfeljebb csak uton vagyok feléje; — egy kicsit talán elhagytam a másodikat, de még nem helyezkedhettem el a harmadikban. Így érzem ez most is, amikor fiatalemberekről akarok írni; barátaimról van szó s nem tudom kinevetni őket.

Én megértem Fekete Vilmost, aki az Adria-szállóban meggyilkolta néhány ékszeréért azt a szegény öregedő mindenki lányát, megértem Liszkay Istvánt is, aki olyan kegyetlenül végzett a beteg Szilasi Adolffal, s régi barátaim között van nem egy, akiknél csak idő kérdése, mikor fogják követni ezeket. Nem nehéz megérteni őket, ha az ember ismeri a pesti kávéházi életet s ismeri azokat a vidéki fiukat, akik csak Pesten fedezik föl, hogy micsoda nagy ur a pénz, s milyen nehéz azt munkával megkeresni. Mondottam, nekem barátaim voltak ezek, még a gimnáziumból és az egyetemen s nincs igazuk azoknak, akik azt mondják, hogy elvetemedett gazemberek. Én nem vagyok éppen rosszszívű, de amikor csakugyan szánalmas emberek oda-jöttek hozzám az utcán s néhány krajcárt kértek tőlem, hogy reggel óta nem ettek, én nem igen sajnáltam őket. Én sohasem koplaltam, nekem mindig volt mit ennem s nem tudtam átérezni teljességgel az ő érzéseiket, ellenben egyszer Budán, a királyi vár alatt oda-

jött hozzám este egy rongyos ember és így szólított meg:

— Uram, én reggel óta nem cigarettáztam . . .

Reggel óta nem cigarettáztott! Ugyis adtam volna neki pénzt, ha azt mondja, hogy éhes, de így annyira veleéreztem, hogy azzal a meggyőződéssel adtam, mintha kötelességem volna. Megköszönte, de ha nem is köszöni meg, nem találtam volna furcsának és nem ütköztem volna meg rajta, annyira úgy éreztem, hogy neki joga van az én pénzemhez.

Tudni kell, ismerni kell, érezni kell a körülményeket, mert ezek nélkül könnyelmű minden ítélet. Nem azt mondom ezzel, hogy nem kellett elítélni Liszkay Istvánt vagy Fekete Vilmost, hanem azt, hogy a tisztességnél való maradás rendesen erő és öntudat kérdése s azzal, hogy a gyengéket támogatjuk, voltaképpen a tisztességnek teszünk szolgálatot. Volt egy barátom, aki valószínűleg még valami nagy gazságot fog elkövetni. Együtt jártunk a kongregációba; én inkább kíváncsiságból, ő azonban tiszta meggyőződésből. A jezsuita páter, aki a prefektusunk volt, kicsit furcsán beszélt magyarul; én kinevettem s ezért az én jámbor barátom úgy megharagudott rám, hogy vagy két esztendeig nem beszélt velem. Az isten szolgáját kinevetni, micsoda nagy bűn! De aztán megint összekerültünk Pesten, az egyetemen. A barátom filozopter volt s ha vele mentem az utcán, minden templom előtt lekapta a kalapját. Vallásos volt, meggyőződésből vallásos s nem mulasztotta volna el a világért sem a vasárnapi misét. Tanult, szorgalmas volt, de hogy egy félesztendő mulva találkoztam vele — kávéházban találkoztunk — csudálkozva vettem észre, hogy megváltozott. Kártyázott s nevetve mesélte:

— Nincsen nap, hogy ne nyernék legalább öt fo-

rintot. Már ugy adják itt össze a pénzt, mintha a rendes adómat szedném be . . .

— Nem jól teszed, — mondtam — mert egyszer mégis el fogsz veszteni mindent.

— Dehogy, — felelte — nem vesztek. S különben is most már szükségem van erre az öt forintra. Legalább öt forint kell nekem egy napra . . .

Ugy hallottam később, hogy csalt is a kártyán, ha éppen lehetett, de nem csípték rajta soha. Egy időben vesztésben volt, a főpincértől kapott kölcsönökből játszott s amikor újra találkoztam vele, elkeseredve mondta:

— Kérlek, én legjobban szeretnék főpincér lenni. . . . Az csak körüljár a kávéházban s beszedi a borralvalókat. Még többet is számít, ha lehet. Nem tudnád, hol lehetnék én főpincér? Elvégre én érettségit tett ember vagyok . . .

Nem akarom itt elmondani, mert kissé hosszadalmas volna, hogyan lett istentelen ember a majdnem vakbuzgó fiuból, akinek valahányszor levelet írt az anyja, nem felelte el odairni, hogy ne mulassza el a vásárnapi szent misét. Másnak esetleg akkor csökken a hite, ha olvas, gondolkozik és lát, a barátomat ellenben egyesegyedül a kávéház tette hitetlenné és vallástalanná. Ami megmaradt benne, az babona volt, semmivel se különb a kártyások kabaláinál. Nincs állása, nem is végzett s itt ödöng Pesten a kávéházak között. Kártyázik és csal. Megkérdeztem tőle, hogy miért nem néz valami állás után, amire majdnem sértődötten felelte:

— Hát mit fizetnek kezdetnek? Még szerencse, ha negyven vagy ötven forintot. Azt hiszed, hogy én meg tudok abból élni?

Abból nem, semmiből sokkal jobban. Ilyen volt

az a Liszkay is, Fekete Vilmos is s csak egy erősen szorító alkalomnak kell jönnie, hogy ilyen legyen az én barátom is. Csak ne tudjon három napig a kávéházba menni, az első alkalmas pillanatban gazságot fog elkövetni s az alkalomtól függ csupán, hogy milyet. Pedig nem rossz fiu, egyáltalán nem született gonosztevő s mint minden ilyen, majd csak a tett elkövetése után fog rájönni arra, hogy mit csinált.

De ilyen fiatalember nem egy van, hanem van belőlük minden kávéházban néhány s bizonyos, hogy a főpincér egy őszinte pillanatban majdnem hibátlanul el tudná sorolni a nevüket. Némi nagyítással azt lehetne mondani róluk, hogy mindenre képesek, csak meg tudják maguknak szerezni azt a néhány koronát, amivel mint „urak“ szerepelhetnek tovább a kávéházban. S hogy mennyire az alkalomtól függ, hogy mit követnek el, semmi sem bizonyítja jobban, mint annak a fiatalembernek esete, akit néhány koronás csalás miatt már majdnem letartóztatott a rendőrség. Egyetemista hallgató volt, de nem járt soha az egyetem felé sem, hanem egész nap ott ült a kávéházban. Ott gyorsan ismerkednek az emberek s így történt, hogy egy új ismerősenek megígért valamit, amiről előre tudta, hogy nem tudja teljesíteni s ezen a módon kicsalt belőle néhány koronát. De ez nem tréfált s a följelentés már a főkapitányságon volt, amikor valahonnét előkerítette a pénzt és visszavonatta a följelentést. Nem telt bele három hónap, megismerkedett egy fiatal bankhivatalnokkal s — rokon lelkek egymásra találnak — kifőzték, hogyan csaltatják meg a bankot. Hamisított csekkel kétszázezer koronát vettek föl s ha nem ügyetlenek, máig sem csipik meg őket. Egy hétre a csalás után fogták el mindakettőt.

A legtöbb fiatalember nem követne el bűnt, külö-

nösen a vidékről felkerültek nem, ha a pesti kávéház nem volna olyan, amilyen, ha nem ismerkednének benne nagyon könnyen s ha nem mutatná meg minden percben a könnyű pénzszerzés módjait s az embereket, akik így élnek. A kávéházban, mondom, a főpincér, de még a törzsvendégek is ismerik ezeket a fiatalembereket. Mulatnak rajtuk. Jóakaró barátommal, az öreg, kopasz gazemberrel ültem egyszer az asztalnál, amikor arra ment egy fiatalember.

— Öt év, — mondotta az öreg.

Kérdőleg tekintettem rá.

— No igen — felelte — a jó isten, amikor megszületik az ember, mindjárt beírja egy nagy könyvbe, hogy hány esztendő fog ülni. Lehet, hogy nem üli le, de éppen azért írja be, hogy el ne felejtse, mert ha itt nem, hát kitölti a másvilágon. Ennek öt esztendőt gondolok.

— Mit csinált?

— Még eddig semmit. De biztosan fog s ha nem tévedek, valami olyat, amiért öt esztendőt kap.

A főpincér ott állt az asztal előtt. Hallotta, mit beszélt az öreg; összeráncolta a homlokát, gondolkozott s megfontoltan mondta:

— Igaza van, úgy öt esztendő körül.

Azután mindaketten nevettek, jóízűen és hosszan. Én nem.

KÉPEK AZ UTCÁRÓL

Utca=tan

Az utca-tant nem én találtam ki, mert már régen kitalálta magában minden járókelő, aki szeret néha elbámolni és elgondolkozni Pest utcáin s csak az a különbség köztem és a többi járókelő között, hogy én nem szégyenlem nekik elmondani azt, amit már ők ugy is tudnak. Olyasféle ez, mint a nagy Taine milieu-elmélete, amelyben pompás gondolatokkal és elragadó okossággal magyarázta meg nekünk a napsugaras Görögország földjéből kivirágzó művészetet, a szegény, nem nagyon termékeny földü athénei polgárt szemben a kényelmes, angolnát evő beotiaival vagy Németalföldet, a maga pedáns tisztaságával és szinte kecses egyszerűségével, avagy a renaissance isteni művészetét és ördögi bűneit a Lorenzo Medici vagy a II. Gyula pápa udvarával. Olyasféle ez, de én még abban is szegényebb vagyok a nagy Tainenél, hogy nekem nincs Benvenuto Cellini-m, akit mint valóságos életet leélt példát állíthatnék oda a szavaim igazolására: nekem csak szegényes tapasztalataim és igénytelen eseményeim vannak, amelyeket mindig bizonyos lámpalázzal rángatok elő emlékezetem valamelyik zugából.

S ennek az utca-tannak, amelyet az imént önma-

gamat is meglepő merészséggel mertem illusztrálni akarni, az az első törvénye, hogy az utca magához idomítja a benne lakót. Mondd meg nekem őszintén, melyik az az utca, amelyet legjobban szeretsz és én megmondom neked, milyen ember vagy. Az első pillanatban talán önkényesnek tetszik ez a mondás s ezért hozzá kell tennem, hogy az utcának beolvasztó ereje van, az utca homogén anyagot akar formálni abból a heterogén emberanyagból, amely beléje kerül s hogy ez mennyire sikerül, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint a legtöbb pesti utcában lakók egységes típusa. Ha a Szvetenay-utcát vagy a Ranolder-utcát említem, bizonyosan tudom, hogy az ott lakó ember különbözik attól, aki az Ó-utcában lakik s tudom azt is, hogy ha közel akarok férkőzni hozzájuk, másféle fűzésű mondatokat kell hozzájuk intéznem. A szavakban nincsen semmi különbség, csak a hangsúlyban s a szavak elhelyezésében s bár belátom, hogy különbségnek ez csekély különbség, mégis érzem és tekintetbe veszem a gyakorlatban. Nem lehet jobb példa erre más, mint az egyszerű vidéki ember, aki feljön Pestre, lakást keres s ott állapodik meg, ahol éppen talált. Az a nem pesti pestivé formálódik, de legtöbbször olyan pestivé, amilyenek éppen a környezetében vannak. Más lesz az Ó-utcában, de más lesz a Ranolder-utcában s más lesz az Angyalföldön, mint Ó-Budán.

Eljátszszuk kicsiben a nagy törvényeket; otthonunknak érzünk egy helyet és idegennek találjuk magunkat tiz utcával odébb s ellenszenvesek előttünk a Rákóczi-ut tipikus járókelői, mert az Attila-körut csöndes embereit szoktuk meg. A tudatunkban nincs meg ez világosan, csak azt érezzük, hogy nem tetszik nekünk valamelyik utca, nem szeretünk benne járni s ha lehet, elkerüljük. Vannak, akik sohasem voltak tul a Keleti

pályaudvaron vagy túl a Margit-hidon; ismeretlen, de számukra értéktelen világ van ott, mert még csak vágyuk sem támadt rá, hogy egyszer megnézzék. Van már vagy két esztendeje, hogy egyszer éjszaka bement a főkapitányságra egy kövér ferencvárosi polgár s panaszt tett a cselédje ellen, aki valami ékszereket lopott el tőle s megszökött. A panaszt fölvtették s az ember fontoskodó arccal mondotta:

— Azt hiszem, Budára szökhett. Ott valami nénje lakik.

— Hová Budára?

— Nem tudom kérem, mert nem ismerem ott a járást. Egyszer életemben voltam csak Budán, de annak is már legalább huszonöt esztendeje.

Többször hallottam már azelőtt, hogy sok pesti van, aki sohasem volt Budán, de ekkor magam bizonyosodtam meg arról, hogy ez az ötvenesztendős ember, aki Pesten született, huszonöt esztendeje volt csak ott egyszer, bizonyára véletlenségből. Azóta sem jutott eszébe soha, hogy átmenjen.

Vannak, akiknek mindegy, hogy hol laknak, csak a lakás legyen jó s úgy gondolom, hogy ezek vannak Pesten többségben. De mindenkiben él egy titkos vágy valamelyik utca után, amelybe a legnagyobb szeretettel költöznék, ha volna ott lakás és meg tudná fizetni az árát. S ez a vágy nem irányul mindig ki a Városligeti fasorba vagy a Dunapartra; vannak, akikbe csak a Nagykörút forgalma tudja beleönteni azt az érzést, hogy élnek s vannak, akik mindennél többre becsülnének egy ódon házat fönn a Várban, amelynek két öreg diófa áll az udvarában és olyan széles kapuja van, hogy társzekér is beférne rajta, ha a kapu nyitva volna. De mindig csukva van.

Sokan és sokféleképpen irtak már az utcáról, a

pesti utcáról is s nekem sincsen más célom, minthogy néhány képet adjak róla, amelyeket én talán jobban láttam meg, mert nem felejtettem el olyan gyorsan. Hogy ne mondjak mást, láttam egyszer az **Andrássy-uton** azt, hogy egy konflisló elesett és kitörte a lábát. A bámészkodók köréje gyűltek s a járdáról majdnem mindenki odanézett, hogy mi az oka ennek a csődületnek.

— Egy ló kitörte a lábát, — mondták egymásnak a férfiak is, meg az asszonyok is, de közömbösen és tovább mentek.

Láttam ilyet a Rákóczi-uton is.

— Szegény ló — mondták az emberek sajnálkozva — most le fogják löni.

A következő sarokig még sajnálták a lovat, de aztán már elfelejtették. Végre láttam ilyet Budán is, a Krisztinavárosban. A szegény pára vergődött s az emberek ellágyulva mondták:

— Szegény állat, mennyit szenvedhet s még nem is tudhat legalább kiáltani a fájdalomtól.

— Mi lesz ezzel a lóval most? — kérdezte egy asszony.

— Lelövik, — felelte valaki.

— Szegény állat, — mondta az asszony s a szemét törülte.

Este bizonyosan ezt mesélte odahaza.

A Rákóczi-utról

A Rákóczi-ut, amelyet boldogabb — vagy boldogtalanabb? — éveiben Kerepesi-utnak hívtak, egyik tipikus utvonala Pestnek. Ha világváros volnánk, ha valóságos és készpénzre átváltható idegenek látogatnának állandóan hozzánk, akkor a Rákóczi-ut sokkal fényesebb, sokkal előkelőbb volna, mint ma, amikor karrierjének, illetve fejlődésének az a legnagyobb eredménye, hogy a már sokszor gunyosan hangzó Kerepesi-ut elnevezést megváltoztatták Rákóczi-utra. A jellegét tulnyomó részben a Keleti pályaudvar adja meg s ezért a Keleti pályaudvarra, illetve az ott érkező vidékiekre van alapítva majdnem az egész ut élete. Emlékeztet még a régebbi pestiek előtt, hogy valamikor hatóságilag kellett eltiltani a kisebb kerepesi-uti boltosokat attól, hogy be ne rángassák az idegeneket s amint a vidék és a vidékiek fejlődtek, úgy fejlődött fokozatosan velük együtt a Kerepesi-ut is. S amikor olyan kereskedők kerültek a Kerepesi-utra, akik szégyelték, hogy ezen az uton valaha berángatták a boltokba az embereket, együttesen kieszközölték, hogy Rákóczi hamvainak hazahozatala emlékére a dicsőséges fejedelemtől nevezzék el az utat.

De ha meglátszik is a fejlődés a Rákóczi-uton, ha egyre többen és többen lesznek is azok a kereskedők, akiket bátran lehet szolidaknak nevezni, még sok megmaradt rajta a régi kerepesi-uti boltosokból, akik silány portékát árulnak olcsó pénzért. Nem az ő hibájuk ez, hanem a Rákóczi-ut közönségéé, amelynek tulajdonképpen vidéki része csak ezeket keresi s a világhoz nem menne olyan üzletbe, ahol nem lehet alkudni. Bolond volna a kereskedő, önmaga ellen vétene, ha ezt a közönséget másképpen akarná kiszolgálni, mint ahogy a közönség maga akarja.

Ha a Rákóczi-utat össze akarnók hasonlítani Berlinnek valamelyik utjával, akkor a Friedrichstrassét kellene emlitenünk, de ahogy Berlin különbözik Budapeستől, úgy különbözik a Friedrichstrasse is a Rákóczi-uttól. Az üzletek főképpen az idegenekre vannak alapítva, de Berlin idegenjeit s Pest idegenjeit csakugyan egész világ választja el egymástól. Az arányban s a minőségben van csupán a különbség, egyébként pedig a Friedrichstrasse még annyiban is egy a Rákóczi-uttal, hogy majdnem legnagyobb az átkelő forgalma. A csalásoknak és szélhámosságoknak is sokkal kisebb arányuaknak kellett lenniök a Rákóczi-uton, de hogy munkával és szorgalommal mit lehetett keresni, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint az öreg Móric bácsi esete.

Az öreg Móric bácsi már néhány esztendeje meghalt. Mig élt, ő volt a zálogcédula-csalók apja, de nemcsak átvitt értelemben, hanem részben valóban is, mert őt fia közül négy szintén ezzel az üzlettel foglalkozott. A vidékieket csípték el, akik ott ögyelegtek a Rákóczi-uton és siránkozó arccal szólottak hozzájuk:

— Uram, betevő falatom sincsen . . . Koldulni nem akarok s csak arra kérem, vegye meg tőlem ezt a

zálogcédulát. Aranyóráról szól, ötven forintot adtak rá, de én odaadom husz forintért, csak hogy megebédelhessek.

Ötven forintot adtak rá, husz a cédula ára: hetven forintot legalább is megér egy ilyen óra. A vidéki még örül és még büszke, hogy milyen jó vásárt csinált s a turpisságra csak akkor jön rá, amikor a szegény éhes ember már régen eltűnt a szeme elől. Mert bemegy a zálogházba, kiváltja ötven forintért az órát s akkor derül ki, hogy az óra testvérek között megér — huszonöt forintot. Laikus létére is meglátja rajta, hogy hetvenet semmi esetre sem ér s újra be akarja tenni a zálogba, de a becsüs mosolyogva utasítja vissza:

— Tévedésből adtunk rá ilyen sokat. Most legfeljebb tizenöt forintot kaphat rá.

A vidéki szédül, kitámolyog: a becsüs is, meg a csaló is összejátszottak. Az olcsó órára ötven forint kölcsönt adtak s hogy a pénz nem veszett el, azt mutatja az, hogy a vidéki szépen megfizette kamatostul. A legfeljebb huszonöt forintot érő órát eladták hetven forintért.

Régebben — még két-három éve is — alig volt nap, hogy ne jelentkezett volna a rendőrségen egy-egy vidéki, akit a Rákóczi-uton csaptak be. Most már egyre kevesebb a számuk, — az öreg apa-csaló is meghalt — mert az ujságok annyiszor megírták ezeket a csalásokat, hogy a vidékiek is bizalmatlanabbak lettek. De nemcsak csalással, hanem könyörületességgel is puhítják a jámbor vidékit, mert a legtorzabb nyomorékok a Rákóczi-utra ülnek ki. A régi Nemzeti Színház előtt van egy néma ember, aki ujságot árul s aki olyan üvöltést végez a maga artikulálatlan hangjával, hogy megborxad az ember, ha hallja. Ezzel a rémes hanggal keresi a pénzt: ettől fájdul meg a vidéki szive any-

nyira, hogy belenyul a zsebébe. Tudják ezt jól ezek az emberek; ezért csuszkál az aszfalton a sok lábatlan ember meg az asszony, aki négykézláb jár és a többiek mind, akik szánalomkeltéssel keresik a pénzt. A pesti nem igen ad nekik, mert ismeri őket, de a vidéki jószívü, hát ezért mászik ki mind a Rákóczi-utra.

A Rákóczi-uti típus nem mind a Rákóczi-uton lakik. A kávéházakon, a kávéházi életen látszik meg leginkább, meddig terjed a Rákóczi-ut határa s ebből is megállapíthatjuk, hogy a Nagyköruttól a keleti pályaudvarig a józsefvárosi részre eső mellékutcába egészen a Népszínház-utcáig, aztán a Rottenbiller-utcába s a Thököly-uton egészen az Aréna-utig. Ezek az emberek azok, akik ott járnak a Rákóczi-uton, sőt azt is mondhatjuk, hogy szeretik a Rákóczi-utat. Nem pestiek, illetőleg nem régen pestiek, vagy ha azok, akkor üzleti vonatkozásaik vannak a vidéki emberekkel.

A lipótvárosi vagy a terézvárosi nem szereti a Rákóczi-utat. Lenézi s úgy érzi, mintha nem hozzávaló társaságban volna ott. A józsefvárosi már ismerősökkel találkozik a Rákóczi-uton, míg a belvárosi teljes közönységgel megy végig rajta. S hogy a Rákóczi-ut és a környéke ilyenné lett, amilyen ma, azt tisztára a vidékieknek köszönheti. Már nem tartozik ugyan szorosan a Rákóczi-uthoz, de érdekes fölemlíteni, hogy az igazi vidéki korzó is itt van: a Rákóczi-ut végénél lévő Baross-téren, a keleti pályaudvar előtt. Ahogy odahaza úgy szokás, hogy vasárnaponként kísétál az ember az állomáshoz, a jó vidéki szokást Pesten sem felejtették el a legények meg a lányok: olyan nemzeti viseleteket sehol sem lehet annyit látni, mint vasárnap délután a keleti előtt. Nevetgélnek, hancuroznak s még fogócskát is játszanának, ha nem volna ott a rendőr. Természetes, hogy a Rákóczi-uton mennek végig s már

nem egyszer hallottam, mikor jámbor cselédlányok elragadtatva kiáltottak föl:

— Ez a legszebb utcája Budapestnek . . .

S csak azt sajnálják, hogy vasárnap nem lehet látni a kirakatokat. A vonatokat várják, hátha jön hazulról valamilyen ismerős s ha nem jön, szomorkásan mondják:

— Hiába, jobb odahaza . . .

De azért vidámak itt is: egész falu van a keleti pályaudvar környékén, azzal a különbséggel, hogy itt a legények jórésze komisz bakaruhába van bujtatva. De tán éppen azért tetszenek. Egy öreg Rákóczi-uti beszélt egyszer nekem:

— Én itthon érzem magam a Rákóczi-uton. Ha benézek a korcsmába, földieket találok ott; ha a kávéházba megyek, bizonyos, hogy ismerőssel akadok össze. A Pannónia-, a Fehér ló-, a Fehér hattyu-, az Orient-, a Debrecen-szálló csupa ismerősökkel telik meg, különösen nagyobb ünnepek előtt. S jól esik az embernek otthoniakkal beszélni, otthoni dolgokról . . .

Az öreg Rákóczi-utinak igaza volt. Nyakas vidéki ember maradt s jobban tudta, hogy mit csinál otthon a szolgabíró, mint itt a polgármester. S ahogy például Amerikának megvannak azok a kis magyar szélhámosai, akik csak egy kis eszem-izomot csálnak ki az ujonnan érkezettektől, úgy a Rákóczi-utnak is megvannak ezek az emberei, akik a szállók előtt sétálgatnak s lesik, hogy „hazai“ ismerősre akadjanak. Öreg is vannak köztük, fiatal is s nem tettetett az a meleg hang, amelylyel rákiáltanak egyik-másik kijövrőre:

— János bácsi! Maga az? Isten hozta ebben az idegen városban . . .

János bácsi, vagy Jóska bácsi megfordul s széles mosolygással nyújtja neki a kezét:

— Hát te vagy az, öcsém? No, micsoda véletlen, hogy épp erre jöttél.

Hát persze, hogy arra ment. Mindennap arra megy, mert János bácsi, vagy Jóska bácsi nem öt forinttal jön Pestre s nem sajnálja tőle a vacsorát. Még kölcsön is ad, ha nagyon jó kedvében van; azt meg mindenesetre elmondja, hogy legközelebb ki készül föl Pestre hazulról.

— Azok is ideszállnak — mondja János bácsi vagy Jóska bácsi — mert az ember szeret a földiekkel találkozni.

Igy van aztán mindig több vacsora a Rákóczi-uton, mint egyébütt.

A régi Belváros

A Rákóczi-ut után, amelynek a vidékiek s a vidékiek után alkalmazkodó pestiek a főjellemzői, következék most Pest őslakóinak a városrésze: a régi Belváros. Sietni kell vele, még ezzel a néhány jelentéktelen sorral is, mert a régi Belváros egyre szűkebbre szorul s lakosai egyre vándorolnak belőle, hogy helyet adjanak a gazdag bevándorlóknak, akik már eddig is majdnem egészen üzleti városrészt csináltak a kedves és barátságos régi házak helyén. Ezekről, az ujakról és a betolakodottakról nem akarok beszélni, ezek az új Belvároshoz tartoznak, amelynek nem alakult ki még az egységes képe; csupán csak arról a néhány ódon utcáról szólok, amelyeket már szintén kikezdett a halálos kór: a négy- és ötemeletes bérpaloták már ott terpeszkednek bennük, hogy fölfalják a jámbor földszintes meg egyemeletes szerény házacskákat. Aki meg akarja nézni, most nézze meg és jól nézze meg, hogy a fiainak számot adhasson róluk, ha elbolyong a széles ablaku paloták között és önmagát csalva a régi, rozoga házakat fogja visszasírni az eltűnt ifjúsága helyett.

Szeretném, ha egy száz esztendővel ezelőtt élt pesti polgárt végigvezethetnék a régi Belváros néhány meg-

maradt utcáján és elmagyarázhatnám neki, hogy mi történik ott benn, a becsületesen vastagra épített falak között. Ezek a bájos, csöndes, régies utcák hazudnak, mert a régi Belvárost, ezt a kedves és előkelő leányzót elcsábitották a parvenü kerületek s a romlott leány már csak nagynehezen, de sokszor sehogysen tudja eltitkolni, hogy vétkezett.

— Szegény leány, — sóhajtja fájdalommal minden jobbérzésű ember, de a jobbérzésű ember sincsen fából s ha a rossz leány mosolyog rá, hajlandó sokat megbocsátani a sorsnak.

Én laktam sokáig egy ódon belvárosi házban s azért mentem oda, mert tetszett az utca, a maga csöndes, öreg házaival s az emberek benne, akikről úgy látszott, hogy jóra való, igénytelenek s a legnagyobb élvezetük, ha vasárnap este három korsó világos sört isznak meg a sarki korcsmában. S nem is csalódtam; igen, ilyenek ezek az emberek, a régi Pest őslakóinak utódai, de a többi kerületekben rosszak az emberek és nem tudták nézni, hogy a régi belvárosiaknak csak jó tulajdonságaik legyenek. Ha már nem tudták elvenni tőlük a jó tulajdonságaikat, legalább adtak mellé rosszakat is s így azután helyreállították a világot, illetve a pesti rendet.

— Mire való ez a szűk, eldugott utcák? — így beszélhettek magukban a széles, egyenes utcájú kerületek büszke és betolakodott lakói.

A kérdésre hamarosan megtalálták a feleletet. Arra, hogy akit az ember nem igen szeret a széles és egyenes utcákban mutogatni, azt eldugja a szűk és a görbe utcába. S bizony mondom, hogy a régi Belvárosban több automobil jár este, mint az Andrásy-uton s azokban a régi házakban a lakások puhábban és melegebben vannak berendezve, mint akárhhol. S ha egy-

szer a régi belvárosi házmesterek nyilvános gyűlést tartanának, kiderülne, hogy személyesen ismerik majd nem az összes országos hírű embereket. Mert a régi Belvárosban, ha nem is laknak ott, mégis a legelőkelőbb emberek fizetik a házbéreket . . .

Mivé lettek hát szegények, a régi Belváros ősi lakói! Szolgálói a többi kerületeknek; a konyhában kurgók, hogy szobáikban idegenek mulassanak. Alázatosak szegények, kisigényűek és kevésnek is örülők, de jámbor lelkükben ott van a pénz határtalan vágya. S a diákok, akik azelőtt szint és élénkséget adtak a régi Belvárosnak, egyre tömegesebben szorulnak ki onnét, mert hiába, ha több baj is van ezekkel a kedves nőkkel, akik szerénykedve vallják be az egy barátot, mégis többet fizetnek s ami fő, pontosan fizetnek . . .

Egy öreg belvárosi asszony mesélte el egyszer nekem:

— Hát kiadtam a szobát nekik, mert mit csináljak, csak nem maradhat üresen. Hárman laknak benne, mind a három tanárjelölt és harmincöt forintot fizetnek együtt. De nem birom ki őket. Képzeld csak, reggel mindig meggyújtják nekem a drága gázt és a gázlámpánál pörkölik a reggelire való szalonnát . . .

És sóhajtva tette hozzá:

— Mégis szivesebben adom ki nőnek. És higgye el, hogy a nők sokkal tisztességesebbek, mint a férfiak. A nőnek megmondom, hogy én tisztességes asszony vagyok, én csak egy barátot tűrök el, de a férfiaknak nem lehet beszélni, még szalonnát is pörkölnék a gáznál és kinevetnek.

De nem sokáig tart már a régi Belváros élete. Nemcsak azért, mert egyre új házak kerülnek a régiek helyébe. Hanem, mert ha valaki egy kicsit romlott, az érdekes, de amikor egészen elromlik, akkor nemsokára

vége. A régi Belváros pedig ezen az uton van. A kedves, csöndes utcákba behurcolkodtak azok is, akik hiába titkolnak és kiadó szobák meg mindenféle más ürügy alatt azt akarják elhitetni, hogy nekik is van titkolni valójuk. De a többi kerületekből nevetve mondják azok, akik fölfedezték a régi Belvárost:

— Ennek már nem ugrunk be. Mi okosabbak vagyunk, mi majd más helyet keresünk.

Igy van ez a régi Belvárosban. Elcsábították a kedves és előkelő leányzót s most otthagyják. S szerencséje a leányzónak, hogy ugyanis a halálán van: alig egy-két esztendő még s ahogy ma a Kossuth Lajos-utcában hire-hamva sincs a régi Hatvani-utcának, úgy a régi Belvárosról is csak a mi emlékezetünk fog beszélni.

A leányzó azonban még sem hal meg egészen. Ahogy mi elporladunk és a haló porunkból kinő a virág, ahogy a vén bűnös porából kivirít a legtisztább és legfenségesebb lilium is, úgy a régi házakból is új élet sarjadzik. Néha elnézem, amint bontják, csakányozzák az elvénhedt házakat. A háziur — már aki az új házat építteti a régi helyén — néhány száz koronáért eladja az egész anyagot s aki megvette, az viszont szerenkint adja el a régi téglát. Egyszer megkérdeztem:

— Hová viszik ezt a sok régi téglát?

— Ki Erzsébetfalvára. Tíz koronába kerül egy szekér téglá a fuvarral együtt. Házat építünk belőlük.

— Házat?

— Ugy bizony. Kis házakat, két- meg háromszobásokat. Nem kerül egy ilyen kis ház építése többbe, mind háromezer koronába.

Szegény emberek, akik életük alkonyára meg tudtak takarítani annyit, hogy egy kis telket vettek maguknak, így építik föl az igénytelen, olcsó házacskákat, amelyeknek még pincéjük sincs, csakhogy kevesebbe

kerüljenek. A régi téglából fölépitik — így beszélték nekem — aztán jön a sógor, meg a koma, meg a tudomiséen milyen rokon, az egyik megcsinálja a kilincset, a másik az ablakot, a harmadik meg zsindelyez és egyszerre csak készen van a házikó. Nem valami szépek, nem valami kellemesek, de rossz ruhájú emberek mennek el előttük és a boldogságtól reszket a hangjuk, amikor mutatják:

— Az enyém.

S képzelni se lehet vidámabb életet és nyugodtabb boldogságot, mint amilyen ezekben a kis házakban van. Ott kinn, messze Budapesttől, új és boldog élet fakadt a régi Belvárosból. Mondtam: liliom nőtt a büns leányzó poraiból.

Történet a Váci-körutról

A Váci-körutat, amely egyik legjellegzetesebb utcája Pestnek, úgy tudnám összehasonlítani a többivel, hogy a Váci-utcában vagy a Kossuth Lajos-utcában sétálnak az emberek, a Rákóczi-uton sietnek, ellenben a Váci-köruton rohannak. A Váci-körutnak inkább átmenő forgalma van: hivatalba meg üzletbe siető emberek adják meg a karakterét s ezért talán azt lehetne mondani, hogy a Váci-köruton találkozik valamenyi pesti típus. A rohanó emberek között vannak olyanok, akiknek nincsen semmi dolguk s csak azért mennek olyan gyorsan, mert az egész ut szalad s vannak olyanok is, akik minden sietős dolguk ellenére is eláll-dogálnak egy-egy utcai szenzációnál. De minden bevezetésnél és magyarázásnál jobb lesz, ha megírok egy kis történetet, amely a Váci-köruton játszódott le s amely az én véleményem szerint jellemző is a Váci-körutra. Ez pedig majdnem szóról-szóra így történt:

(Egy öreg paraszt áll a Váci-köruton, közel a Nyugati pályaudvarhoz. Egy zöldes boritékot szorongat a kezében s egymás után szólítja meg a járókelőket. Némelyik ellöki, a másik a boritékra néz s aztán elsiet, a harmadik végre szóba áll vele és türelmesen hallgatja, amit a paraszt magyaráz neki. Így aztán a furcsa pa-

raszt körül már egész csődület támad. A legközelebb vannak hozzá: két cselédformájú leány, akik nagyon bámulják a paraszt hófehér bajuszát; egy magas, kicsit kopasz, szürke télikabátos férfi, aki lehet, hogy gazdag kereskedő, de lehet, hogy jól öltözött hamiskártyás. Aztán egy alacsony, kövéres ember; britanikát szí. Folyton mosolyog. Biztosan ügynök. Végre egy fiatalember. Új ruhája van, a Rákóczi-uton vette készen tizennyolc forintért. A szájában hölgycigaretta. Mögötte egy hivataloszolga, aki folyton átbeszél a fiatalember vállán.)

A fiatalember (öt fogta meg legelőször a paraszt):
Hát hová akar menni, bácsi?

A paraszt: A Király-utcába, mondom.

A fiatalember: (Már harmadszor magyarázza neki, hogy merre menjen. Az emberek nevetnek.)

A paraszt (mintha az egész csoportnak beszélne, fontoskodó arccal): Nekem nagyon fontos dolgom van ott. A leányomat keresem. (Lobogtatja a zöldes levélborítékot.) Ezeken a helyeken szolgált a leányom. Itt mind föl vannak írva. Két esztendeje, hogy elment s vagy másfél esztendeje, hogy egyetlenegy levelet sem írt. Nekem, az apjának. Hát nem szomorú az, mikor egy apának így kell keresnie a leányát . . . De itt vannak a címek. Itt szolgált legutoljára a Váci-köruton s tán három hete, hogy elment a Király-utcába. Most megtalálom.

A magas férfi (Vele szemközt áll a paraszt. Hogy éppen mondjon valamit): Hát most kinél szolgál?

A paraszt: A „Fekete Oroszlán“-nál van. Így írták nekem ide.

A magas férfi: A Fekete Oroszlánnál? (Nevet.)

(A kis csoportban egyszerre csöndes nevetés hallatszik.)

A hivatalsszolga (átszól a fiatalember vállán): Jó helyen van a maga lánya, öreg!

A magas férfi: Nem ismeri meg az a leány magát!
Az ügynök (nagyot sziv a britannikájából s diadalmasan): Selyemcipőt visel a maga lánya, öreg!

A fiatalember: Hát még a szoknyája! Olyan finomat sohasem látott még maga falun!

(Nevetnek. Nem rosszakarattal, nem kárörvendően, csak egy kicsit léhán.)

A paraszt (Még nem tudja megérteni, hogy miről van szó. Ostoba arccal bámul egyik után a másikra):
 Mi . . . hogy . . .

A hivatalsszolga (nem tudja már magába fojtani a nevetését. Kitörő nevetéssel): A maga lánya kifesti az arcát, öreg!

A paraszt (Egyszerre könybe lábad a szeme. Hátaratándorodik, neki a falnak. Az arca sirásra torzul. A ráncok így olyan furcsák, olyan különösek, hogy mindenki mosolyog, csak ő sir lassan): Tizennég éves koráig én neveltem. Nekem nincsen senkim rajta kívül, de neki sincsen senkije rajtam kívül. Ugy őriztem, hogy még a szél sem fujta meg . . . De nem élem tul ezt a napot. (A keze ökölbe szorul.) Ő sem éli tul.

(Mintha egyszerre megrettennének valamennyien. A hivatalsszolgának s a magas férfinak már szinte részvéttel teljes az arcuk, de amikor két pillanatig nézik a parasztot, újra nevetnek. Mindenki nevet.)

A paraszt (a kabátja ujjával törli a szemébe toledó könnyeket. Magában motyog, de senki sem érti).

A magas férfi (sóhajt): Hja, hja . . . Mindennapi tragédia . . .

Az ügynök (finom mosolylyal): Azok az apró tragédiák . . .

A hivatalsszolga (filozofálva): Hány ilyen paraszt

jön Pestre és úgy találja a lányát, mint ez. Hja, ilyenek ezek a lányok . . .

A paraszt (A szeme könyes. Ránéz a mellette álló két cselédformájú lányra. Az egyikre merően, hosszan bámul): Az én leányom is ilyenforma lehet, mint maga . . .

A leány (a szeme közé nevet a parasztnak.) A másikkal összefutnak és a parasztra nézve, hangosan nevetnek.)

A paraszt (Egy köncsepp végiggurul az arcán).

A hivatalszolga: Sir az öreg.

Az ügynök: No ja, hát még ilyenkor se sirjon?

(A paraszt lassan neki indul a Király-utca felé. A csoport eloszlik; ki erre, ki arra, ki lassan, ki gyorsan. A pályaudvarra éppen most érkezett meg egy vonat, a nép már özönlik ki a Váci-körutra. Az egyik kirkat előtt öt pirosarcu parasztlány már nézi a selyemszoknyákat.)

A liget télen

Láttára a fáknak, amelyeknek dus koronáit már hozza valahol a tavasz, de most még várakozó kopszon remegnek a szélben; és láttára a földnek, amelyet puhán elborít a fehér hó, hogy ne vegyünk észre meg nem születését a zöld fünek, a tollbóbitás kutya-tejnek vagy a kedves margarettának: — vajjon kinek nem jut eszébe a langyos éjszakájú tavasz? A tavasz, kint a ligetben, amikor a katonazene csinnadrattája enyhén hullámoz le a sötét tóhoz s a zsendülő fák padokat takarnak el és szerelmes emberek feje fölött nyitják ki virágaikat, a dus és friss nedvektől illatosokat. Elbandukolva az édes liget mellett, eszembe kell jutniok a tavaszi és nyári éjszakáknak s meg nem állhatom, hogy ne sétáljak egyet a havas és délelőtti világosságu ligetben.

Nyáron itt a ligetben van Pest, de most a kihalt birodalomban csak azok vannak, akiknek nem valami sok közük van a városhoz: néhány jámbor öreg ur, akik fogvacogva, de erős ambícióval topognak a hóval befutt uton. Ha széjjelnézek egy fordulónál, ijedten rebben meg fejem fölött egy veréb s a fák szomoruán remegtetik utána tar ágaikat. A bódék — istenem, valamikor óriáskifliket árultak bennük, meg színes, összefogdosott cukorkát — zordan állanak egy-

más mellett, mintha soha hirt sem hallottak volna a tavaszról. Szomoru kép ez, hiába, nagyon szomoru, ha az ember nagy sokára, egy világos téli délelőttön pillantja meg a ligetet.

Még este télen is visszatérnek néha a liget hivei. Még este, amikor a gázlámpák pislognak csak, lehet embereket látni a ligetben, párosával és lépéseikkel lassan, de biztosan a legsötétebb helyek felé igyekezve. Ó, de a látszat csal, mondja egy régi és bölcs közmondás; télen álsötétség az, ami nyáron sötétség: csak messziről sötét, de közletről egész világos. A fák, a szegény fák elveszítették koronáikat és vékony ágaik között átengedik a holdsugarat, éppen úgy, mint a városi gáz szomoru föllobbanásait, amelyek mindig utolsóknak látszanak; s az emberek, persze páronként, gyökerükig megsértik ezért a szegény fákat. Bezzeg nyáron, amikor a hold hiába udvarol a fáknak, mert azok nem fogadják be ágaik közé kacér sugarait, akkor jók és szépek a fák; akkor mindig ezt a felkiáltást hallani:

— Mily isteni szép ez a táj, milyen regényes ez a sötétség . . .

Most azonban halk szitok kél a kedves női ajkak közül:

— Istenem, milyen rondák ezek a csupasz fák . . .

A fa bizonyára sértve érezné magát, ha értené a szót, de ha értené, tán azt is tudná, hogy a női ravaszság nagy s a bájos ajkak a fák alatt a világosságot értik. De hát ez nincsen másképp ilyen téli időben, bár még ilyenkor a homályosság is sötétségnek számít. A fasor mögött, ahol a villamos végállomásnál egy-két percre boldogok a villamos vezetői meg a kalauzok, mert elszívhatnak sebtében egy pipa harmas dohányt, néhány lépésnyire már megkezdődik a

téli liget. Ez a leglátogatottabb rész, mert mehetsz oda, jámbor atyámfia, bármikor is este háromnegyed tizig, bizonyos lehetsz benne, hogy nem ülhetsz le padra. Ha nem esik a hó vagy az eső, lehet bármekkora hideg is, minden pad el van foglalva, mert a szerelem nagy s ez a csalókán sötétnek látszó ut kicsi. Beljebb, az Iparcsarnok felé már van üres pad, de az már messze van s nem minden szerelmes szív hajlandó olyan kockázatokra, hogy egy rongyos emberrel találkozzék, akit csak a rut anyagiak érdekelnek.

Pedig a téli ligetnek jó ismerőse a rendőr is. Rendőr mindenütt van, csak éppen ott nem, ahol szükség van rá, mondja a pesti közmondás s mint minden közmondásnak, ennek is sokszor igaza van. Egyszer odajött hozzám egy rendőr s mert homályosság vett körül, belehajolt az arcomba. Kissé különösnek tartottam ezt a megismerkedési módot s mert nem akartam gorombáskodni, szeliden kérdeztem:

— Tetszem magának?

Ez a kérdés egy kissé zavarba hozta a rendőrt mert rögtön a kötelességéről kezdett beszélni. Hiába, ő is kötelességet emleget, amikor nehezére esik vala mire felelni. Azt mondta:

— Uram, nekem kötelességem megnézni, ki tartózkodik ebben az időben a ligetben.

S aztán megnyugtatólag, némi mentegetőzéssel tette hozzá:

— De önről rögtön láttam, hogy van rendes lakása.

Most már szeretett volna beszédbe ereszkedni velem, szeretle volna elmondani, hogy a lakástalan, meg a foglalkozás nélkül való csavargókat keresi, akik rá nézve is veszedelmesek lehetnek, de én elfordultam tőle s azt mondtam:

— Jó, jó, én értem. Csak végezze a kötelességét, kedves biztos ur.

El is ment s hogy lássam, mennyire a szíven viseli a kötelességét, az üres padokat is végigtapogatta, hátha rajtuk ülnek a régen elpatkolt csibészek szel-lemei.

Hát ez az egyedüli mulatság a téli ligetben. Dél-előtt néhány öreg ur, este héttől tízig néhány pár, néha egy-egy rongyos csavargó s a kötelességtudó biztos ur. Alszik ott minden. A fák, a föld, a bódék, a ringlispilek, a mozik, mind alszanak és nem hallják, hogy valahol a virágos messzeségben mosolyogva szalad erre a tavasz.

De van odakint egy vendéglő. Nyáron nem lehet benne helyet kapni, de télen kong az ürességtől s nem is tudom, hogy mért nem zárja be télire a tulajdonosa. Vendége van néhány, de hát ezekért nem érdemes nyitva tartani. Öregek mind s majdnem minden nap kint vacsoráznak, éppen úgy, mint tavasszal, amikor a rügyeket levéllé fakasztó langyos szellő ott bujkál már mindenütt. Javithatatlan fiatalemberek ezek az öregek, azért vacsoráznak kint minden nap. Állhata-tosan és makacsul bele akarják képzelni magukat a tavaszba s míg odakint esik a hó és durva omnibusz-kocsisok káromkodva hajszojják elfáradt lovaikat, ők arról beszélnek, hogy aranyosszélű felhők usznak az égen s az uton ifju és erős lányok énekelnek. Kopaszok mind, vagy fehér a hajuk, de jó nekik ott kint, a nemesen csillogó bor mellett, mert ott valamennyien azzal csalják magukat, hogy az eljövendő tavaszt vár-ják s nem azokat, amelyeknek virágai régen megöregedett szeretőik imakönyveiben vannak.

Százkoronás az Üllői=uton

(Szinhely: az Üllői-utnak az a része, amelyen az új szemészeti klinika van, tehát kint, a Népligethez közel. Jobban és érthetőbben fogom magam kifejezni: ott, ahol már a villamos földalatti vezetéke vége felé jár s kezdődik az olcsóbb földfeletti vezeték. Ez azért van ide írva, mert a földalatti vezeték fontos és elengedhetetlen szerepet játszik ebben a történetben. Tehát ne értsük félre: a fiatalember, — sötétszürke télikabátban — leszáll a villamosról, amely a Kossuth Lajos-utcától csupán háromszor akadt el s a zsebéből eldobja a jegyet. A jegy lehull, pont bele a sinek közé, a földalatti vezetékbe, de — óh jaj — vele hull egy százkoronás is.)

A *fiatalember* (utánakap a százkoronás bankónak): Jaj! Beleesett! (Ordít.)

Egy *utcaseprő*: Mi baj van, fiatal ur?

A *fiatalember* (majdnem sirva, de mégis egy kissé hőiesen): Beleesett egy százkoronás bankó!

Az *utcaseprő* (csodálkozva): Százkoronás? (Végignézi a fiatalembert.) Talán huszkoronás, fiatal ur?

A *fiatalember*: Nem, nem, egy egész százkoronás volt. A jeggyel együtt kirántottam a zsebemből.

(Már egy egész kis csoport támad a fiatalember körül.

— Mi történt, mi történt? — kérdezik valamennyien és elálmélkodva hallgatják, hogy egy százkoronás beleesett a sinek közé, a földalatti vezetékbe. Még messze a látóhatáron nincs villamos: néhány gyerek leguggol és úgy néznek a sinek közé. De egyszerre jön egymásután négy villamoskocsi. Megáll az első s utána szép lassan a többi.)

A vezető (leugrik a kocsiról): No, mi az, mi történt itt?

Egy hang: A sinek között egy százkoronás van!

Egy másik hang: A Közuti még a föld alatt is jövedelmez, vezető ur!

A vezető (méltatlankodva): Ne tessék tréfát üzni a szegény emberrel. Mi történt itt?

A fiatalember (kiabálva): Ki kell huzni! Nyuljanak be valami lapáttal, valami karóval, amivel folyton piszkálják a sineket, egy koronát kap, aki kihuzza!

(A négy villamoskocsiról, amelyek sorjában megállottak, egymásután ugrálnak le a vezetők meg a kalauzok. Örülnek, hogy egy-két pillanatig járhatnak a kövezeten, de hideg van s rögtön türelmetlenkednek.)

Az egyik kalauz: Mi lesz már? Ezért állunk? Menjünk tovább aztán kereshetik azt a bankót. Ha ugyan beleesett.

Az utcaseprő: Beleesett.

Az első vezető: Ez nem tréfa, én nem állhatok ezért itten. El az utból, én megyek.

(Fölugrik a kocsira és lassan elindítja. A csoport lassan hátrahúzódik s a négy villamoskocsi sorjában elvonul. A kalauzok kinéznek és nevetve kiabálják:

— Csak keressétek s küldjetelek belőle utánunk.)

Az utcaseprő: Enyvet fogok hozni fiatal ur, aztán beenyvezek egy karót, majd az kihuzza.

A fiatalember (türelmetlenül): Jó, jó, csak siessen. Én várok.

Egy cseléd (nevetve): Majd nem vár? Szépen nem vár azért a pénzért.

Egy legény (nagy szatyrot tart a kezében s azt lóbázza): Ennyi pénzért én is szívesen várnék.

(A fiatalember meredten néz le a sinre, mintha a szemével akarná megfogni a százkoronást. Az emberek nevetve nézik.)

Egy inas: Mondja, fiatal ur, honnan vette ezt a százkoronást?

A fiatalember (dühösen): Eredj innét, mert . . .

Az inas: Na, szaladjon utánam, ha mer . . .

A cseléd: Disznóság, hogy valaki ennyire nem vigyáz a pénzre, hogy beleejti a villamos sinek közé.

A legény: Biztosan lopta valahol. Az ember nem hord a télikabátja zsebében százkoronást.

A fiatalember (természetesen mindezeket hallja, de nem mer egyetlen szót sem szólani. Mereven néz le a sinre . . . Közben jönnek a villamosok, a csoport mindig széjjelugrik, aztán ismét szűkebbre szorul.)

Egy munkás: Aki nem becsüli meg a pénzt, az nem is érdemli meg. Nem jó uton szerezhették ezt a pénzt . . .

(Már nincsen senki, aki ne gyanus szemmel nézne a fiatalemberre.)

— Tolvaj — suttogják egymásnak. — Jó volna rendőrt hívni.

Széjjel is néznek, de rendőr semerre sincs.)

Az utcaseprő (Megérkezik egy nagy beenyvezett végű karóval. Diadalmasan): No, fiatal ur, megvárjuk, míg ez a villamos elmegy, aztán kihuzzuk a bankót. Ki ám!

A fiatalember: Csak siessen már, bácsi.

A cseléd: Fél már, hogy jön a rendőr.

A legény: Nem is volna szabad elengedni. (Az inas-hoz, sugva): Eredj rendőrért.

Az utcaseprő (Serényen dolgozik. Hol erre, hol arra huzza a rudat, míg végre diadalmasan felkiált): Megvan! De nem lesz baj, hogy enyves?

A fiatalember: Nem, csak huzza már föl.

Az utcaseprő (Lassan. óvatosan fölfelé huzza a rudat. A százkoronás kétrét hajtva oda van tapadva a végéhez. Mikor már kint van a kövezeten, a fiatalember odaugrik és lekapja róla).

A fiatalember (belenyul a zsebébe. Az utcaseprőnek): Köszönöm. Itt van hat hatos.

A legény (nevetve): Most már elmegy?

A fiatalember (fölugrik egy villamosra. Onnan kiált vissza): Az öregapja a tolvaj, érti? . . .

(Nevetnek, csak a legény áll dühösen és fenyegetve hadonászik a villamos felé. Az inas éppen akkor jön a rendőrrel.)

A rendőr: Mi az?

A legény: Most már késő. Egy fiatalember volt itt, aki százkoronást lopott, aztán beleejtette a sinek közé. Ez huzta ki. (Az utcaseprőre mutat.)

Az utcaseprő (mentegetőzve): De én nem tudtam, hogy tolvaj . . .

A cseléd: Pedig az volt!

A munkás: Tolvaj volt.

A rendőr: Hát maguk honnét tudják? Kitől lopta el a pénzt?

A munkás: Kitől? Azt nem tudjuk, de bizonyosan lopta.

A rendőr: Bolondok maguk, hogy ilyeneket beszélnek nekem. Hát ismerik azt az embert?

A legény (Hevesen): Az mindegy, hogy nem is-

merjük, de lopta. Mondtuk előtte is, hogy lopta, de egy szót sem szólt.

A *rendőr*: Maguk butákat beszélnek itt nekem. Menjenek az utjukra.

(Hátat fordít és dörögve elmegy.)

A *legény* (méltatlankodva): Hát nem volt tolvaj az a fiatalember? Én láttam rajta mindjárt, hogy az. Egy becsületes ember nem is hordhat a télikabátja zsebében százkoronást.

Mind: Tolvaj volt!

A *cseléd*: Csakhogy a rendőr is az urakkal tart. Mindig így van ez.

(Aztán elmennek. Még hallatszik az egyik hangja:

— Száz korona? — mondja csodálkozva. — Tolvaj.

A Népliget felől rongyos emberek jönnek és kíváncsian kérdezik, mi történt?)

Kelenföldön elkelének . . .

Ez az idézet a „Pannónia ének“-ből való s annak bizonyítására hozom föl, hogy a Kelenföld elnevezés onnan ered, hogy itt keltek át őseink a Dunán, amikor Pannónia meghódítására indultak. Így tartja ezt a hagyomány is, amely szerint Kelenbércnek hívták a Gellérthegyét, amikor még nem látták be, hogy mit is cselekedtenek a kiváló Szent Gellért püspökkel. De — hogy egyszerre ezer esztendőt ugorjak át — a Dunán átkelő magyarok nem csudálkozhattak el annyira a Kelenbérc lábánál elterülő vidéken, mint a pesti, aki gyanutlanul átsétál a Ferenc József-hidon s egyszerre azon veszi észre magát, hogy egy nagyszerű, vadonatúj városba jutott, amelyről ha eddig hallott is valamit, hát bizonyosan keveset és rosszul hallott. Első kerület ez csakugyan, része a Tabánnak vagy a Krisztinavárosnak, vagy egy egészen új város?

Még nincs is egészen két esztendeje, hogy a Ferenc József-hid budai hídfőjénél négyemeletes bérpaloták emelkedtek, de előttük még ott állott a régi, rozszant csárda, amelyen iromba betükkel feketéllett a felírás : Vendéglő a régi szemétdomhoz . . . Aztán a négy- meg ötemeletes paloták egyszerre szaporodni kezdtek, egyre több és több lett belőlük, ellepték a Duna környékét, a Gellérthegy alját s ki egészen Albertfalváig, meg a

kelenföldi vasuti állomásig ma más se látszik, mint hogy paloták nőttek ki a rétek közül, a kukoricásból, a szántóföldből... Csakugyan úgy látszik, mintha a földből nőttek volna ki, mert se utca körülöttük, se járda, se kanális — isten tudja, hogy jutnak ki az emberek ezekbe a fényes, modern bérpalotákba. Még az is, aki két-három hónaponként szokott erre a vidékre nézni, talál ujat, amit még nem látott s amit megcsudálhat. Néhány esztendő alatt támadt az egész városrész, hát hogyan hozna néhány hónap is új eseményeket, új meglepetéseket?

A Kelenföldet egészen el kell választani Budától. Ez nem Buda már, de még nem is Pest: valami új a kettő között, amelyben megvan egy kicsi Buda kedvességéből s egy kicsi Pest nagyszerűségéből. Ma, amikor négyemeletes paloták között s mégis fehér hómezőkön keresztül kísértáltam egész Albertfalváig, csilintelő szánkót láttam végigfutni a Fehérvári-uton s közvetlenül a ragyogó palota mellett, amelyben melegvizzel, villanynyal és vacuum cleanerrel kínálják a lakásokat, valóságos nyul szaladt el... Nem akartam a szememnek hinni, de mégis nyul volt és arra meszebb, a Duna felé vadkacsák röptek a tiszta levegőben. A csőz kint a Duna partján vadkacsákra vadászik, közvetlenül az új műgyetem mellett s pár lépésre azoktól a palotáktól, amelyekben ezer forintot is elkérnek három szobáért.

A paloták elsőrangúak, nagyszerűek, csak még az a bajuk, hogy sok helyütt gyalogjáró sincsen előttük. Némelyiket alig lehet megközelíteni, mert a mezők közepén állanak s még jó, ha gatra, sáros országút-féle vezet feléjük. Néhol fölbukkan egy-két kicsi ház, piszkos koresma vagy halászsárdó; valamikor egyedül állottak az országút mentén, hogy harapni és

inni valót találjanak bennük a fáradt utasok, de most paloták veszik körül valamennyit. A sárgaszőrű kuvasz láncrakötve még ott áll a kapu előtt és megugatja az arra menőt, de a szomszédban már házmester van, akit házfelügyelő urnak szólitanak és jobban félnek tőle, mint a fogait vicsorgató sárga kuvasztól.

Csupa palota, amerre csak látok. Már elérkeztem az összekötő vasuti hidhoz, amelyről még öt esztendővel ezelőtt úgy beszéltek, mint a világ végéről s egy ötemeletes házát látok ott, amelyen ott áll a felírás: A kávéházi és üzlethelyiségek májusra kiadók. Kávéház meg üzlet a hómező közepén! Előtte rengeteg térség, hepe-hupás, buckás út, de a kávéház bizonyosan ott fog állani s egy év múlva már tele is lesz. Pár lépésnyire két öreg, kopott kőoszlop látszik, köztük rácsos kapu s mögötte nagy, elhanyagolt kert. Vajjon mi lehet ez itt? A repedezett kőoszlopon ez a fölírás:

O BEATA SOLITUDO!
O SOLA BEATITUDO!
ANNO 1793.

Ó boldog magányosság! Ó magányos boldogság! Vajjon kié lehetett ez az elhagyott kert, ez a magányos ház itt a vadonban, messze, messze a várostól? Az, aki e jámbor ígéket odafestette a régi kőoszlopra, el akart vonulni a város zajától, ide huzódott s azt hitte, közel van már a Bakonyhoz és messzire Pesttől. O beata solitudo! utolért már Budapest, amely hivalkodó palotáival odatolakodott a százados fákhöz s a réthez, amelyen többé nem engedi kiviritani a zöld fűvet s a sárga virágot. Hol keressünk már itt, o beata solitudo?

A csárdákat csudálom még. Nincs ugyan innét nagyon messze a Bakony, de végre is paloták állanak

itt s mégis sok betyár van errefelé. Ezek a csárdák sűrűn változtatnak gazdát, mert talán Pest egyik részén se veszedelmesek a garázda legények annyira, mint errefelé. Ott, a négyemeletes bérházak tövében, az apró csárdákban vig élet, nem pesti élet folyik, de majdnem mindennap elő is kerül a híres fehértvári bicska . . . Pedig milyen kedves, milyen régényes házacskák ezek! Itt egy modern üzlet, a kirakata csak úgy ragyog a villamos körtéktől s néhány lépéssel odébb a kis ház, a falán ezzel a fölirással: Uzsorás István Paradicsom csárdája . . .

Hogy mi lett a Kelenföldből, azt Budapesten nem sejtette senki. Még ma sem igen akarják elhinni, hogy Pest egyik legmodernebb és legszebb városrésze itt van s csak akkor csudálkozik el mindenki, amikor elszánja magát arra, hogy megnézze. A városházán se igen tudják, vagy ha tudják, akkor szidják, mert nagyon sokat követel ez a Kelenföld. A paloták nem akarnak az országutak mentén, meg a szántóföldek közepén maradni, hanem kövezetet meg csatornát követelnek. Hát persze hogy nem szeretik őket a városházán.

Mondottam, hogy nem lehet Budához hozzászámítani a Kelenföldet. Buda kedves, csöndes vidék, míg a Kelenföldön szeretnek mulatni az emberek. Pestre járnak, de az utolsó villamos éjszaka féltizenkettőkor megy, így akkorra otthon kell lenniök, ha csak nem akarnak órahosszat gyalogolni. Buda többi részén jól van ez így, mert ott kilenc óra után már alszanak a csöndes, barátságos házakban, de Kelenföldön nem. De honnan tudja ezt az ember? Buda az Buda, akár innen van a Gellérthegyen, akár tul. Így gondolkozott egy pesti kávé s, aki már nagyon megunta a várost.

— Beteges ember vagyok, — mondotta egy ismerősének, — s nem szeretek már éjszakázni. Hát így

majd elmegyek Budára s ott nyitok egy kávéházat. Szép, szolid, nyugodt üzletet, csak éppen hogy hozzon valamit . . .

Igy beszélt a beteges kávé és nyitott a Kelenföldön egy kedves és barátságos kávéházat. De a szolid és csöndes üzletnek feléje se néztek az emberek. Amig le nem szállt az este, addig alig lézengett a kávéházban néhány ember, ellenben éjszaka annyian jöttek, hogy majdnem kicsi volt a kávéház. Féltilenkettőkor az utolsó villamossal mind a kávéházba igyekeztek az emberek s amikor a kávéssal megismerkedtek, barátságosan gratuláltak neki:

— Ön nagyon okos ember. Egyetlen kávéház sincs erre, ahová éjszaka bemehetne az ember. Nappal még megvagyunk, mert bemegyünk Pestre, de éjszaka féltilenkettőkor az utolsó villamossal haza kell jönni. Hová menjen ilyenkor az ember? Kitűnő eszme volt ez a kávéház . . .

A kávé hűledezett: a kávéház nappal nem ment, de éjszaka annál inkább. Most már megbékélt, mert hát az üzlet mégis csak üzlet s azt forgatja a fejében, hogy — egy kabaré is elkelne Kelenföldön . . .

Igy növi ki magát ez a városrész, amelynek a házfalain ott láthatók még azok a plakátok, amelyekben a népszámlálás alkalmából az elsőkerületi városatyák gratulálnak a választóiknak, amiért ilyen kitűnően szaporodtak. A Kelenföld egyre nagyobb, egyre szebb, egyre hatalmasabb lesz; nem csuda tehát, ha a többi kerületek irigykednek rá. Én már látom azt a pillanatot, amikor a közgyűlésen a többi kerületek szemükre fogják vetni az első kerületieknek, hogy ők gurították le szöges hordóban a Dunába szent Gellértet. Nem azért, mintha olyan nagyon tisztelnék a szentéletű püspököt, de mert nem akarják megszavazni nekik a sok kövezést meg csatornázást.

A tavasz Pesten

(1912. március.)

Ne titkoljuk el tovább: a tavasz megérkezett Pestre. Ne féljünk e bátor megállapítástól, mert a tavasz legfeljebb megréfálhat bennünket, de annyi hatalma már nincsen, hogy itthagyon. Megérkezett Pestre s úgy jött meg, hogy a szemünk előtt erősödjék meg, hogy mindennap többet és többet lássunk belőle s szinte ne is vegyük észre, mikor puhul meg az utcákon keresztülfutó szél s mikor tüzesedik meg langyos s szelid sugara a napnak. Talán nem egészen tavasz ez még, ezek az éles, szeles napok; de már bennük van a méreg, amely lassu halálát okozza a télnek és az áldott csira, amelyből kipompázik a tavasz. Kint, messze túl a házakon, ahol ugylátszik, mintha a kék ég összehajolt volna a fekete földdel, már megrepedezett a televény humus s a kopasz fák, ha beszélni tudnának, bizonyosan elmondanák, hogy a tövükben már megszülettek az ibolyák gyökerei.

Milyen ünnep volna, ha mint a föld, az emberek is kinyitott szívvvel fogadnák a tavaszt: az ifju zöld színt, amely erős nedvektől duzzad s a langyos szellőt, e sóhajtozó fiát a lármázó viharoknak. Micsoda ünnep volna, ha mint a régi görögök, dallal, virággal és tánccal üdvözlőnk a tavaszt, a tiszta eget s a megráz-

kódó földet, amely friss és eleven színeket vet föl titkozatos mélységeiből. Áradozva, ellágyulva, érzékeny vidámsággal kellene fogadnunk ez ifju jövevényt s így ömlengének még tovább is, ha nem akarnék riportot írni ez ifjuról, akinek énekére örömkönyeket sirnak az uri- és női szabók.

Szerettem volna beszélni az ifjuval s megkérdezni tőle, hogy mik a tervei a jövőre vonatkozólag, de a tavasz nem fogadja az ujságíró. De így sem fogott ki rajtam, mert elkísértem a léptei nyomán s már három napja megláttam, hogy a ligetben kinyitotta a ringlispileket meg a lövöldéket, amelyekben egy hatosért négyszer lehet az ember hive Szemere Miklós eszméinek. Volt alkalmam beszélni egy nyári vendéglőssel is, aki lázasan dolgozott „helyiségeiben“, de mert a nyári vendéglősök a leghálátlanabb emberek, így szólott hozzám:

— Uram, a tavasz sohasem jöhet elég korán.

Ez igaz, de csak akkor, ha egy szép leány mondja, nem pedig egy nyári vendéglős. S miután megütődve bámultam reá, azt hitte, hogy veleérzek s kitárta előtte a szívét:

— Oh, uram, a technika még mindig nem fejlődött annyira, hogy mi, nyári vendéglősök is örülnénk neki. Az ételeket két hétnél tovább már nem tudjuk eltenni s így ki vagyunk szolgáltatva a kegyetlen időnek.

— De úgy tudom — feleltem naivan — hogy van Pesten egy hűtőház, ahol három esztendő tojások vannak, meg mindenféle más élelmiszerek, amelyek nagyszerűen elállanak évekig is.

— Ön nem ért ehhez — mondotta egyszerűen és meggyőződéssel. — Mert eltehetik a tojást, de nem tehetik el a budai sültet saftban vagy a paprikás csirkét, amelyen annyi tejföl van, hogy nekem könnyem nincs annyi... Uram, én sirok arra a gondolatra, hogy mi

minden maradt tavalyról s ezeket az idén nem használhatom föl. Pedig elég goromba vagyok.

— Goromba? — kérdeztem csudálkozva.

— Igen, goromba. Ez az üzlethez tartozik. Tudja, én télen egyike vagyok a legkedvesebb és a legelőzékenyebb embereknek. De az első tavaszi napon már olyan goromba vagyok, mint egy paraszt. A vendégek nem jönnek el másképen hozzám, csak ha egy órahosszat kell várniok arra az ételre, ami már néha két hete is készen van s ha olyan tekintettel nézek rájuk, mintha nem szívesen látnám őket. Mert akkor a vendégek azt gondolták rólam:

— Ez a gazember nem merne ilyen undorító lenni, ha nem volna nála minden kifogástalan. Hát inkább eltűröm a gaz modorát, de legalább jól eszem és jól iszom . . .

— Így van ez, uram, — tette hozzá csöndesen. — Mert a vendégek okoskodnak, mielőtt enni akarnak. Én nem szeretek gorombáskodni, de tetszik látni, hogy a vendégek megkívánják . . .

Elhagytam e derék embert s visszamentem a városba, ahol a házak előtt nagy csoportok ünnepelték a kiadó lakásokról szóló cédulákat. De csak addig, míg nem beszéltek a házak őreivel, mely foglalkozás minden valószínűség szerint a házörző kutyarendszerből alakult ki s meg nem tudták, hogy a lakást a nehéz aranyak lefizetésén kívül csak azok a pályázók kaphatják meg, akiknek nincsenek gyermekeik s akik hatósági orvosi bizonyítvánnyal tudják igazolni azt, hogy ez az állapot meg sem változhatik. A tiszta égről lemosolygott a nap s az enyhe szél ide-oda lóbálta a cédulákat, amire az emberek bizonyos mély megilletődéssel mondták:

— Most már jó idő lesz s ha nem kapunk lakást, legalább nem fagyunk meg az utcán.

A köruton automobilmek robogtak végig s ablakaikban szikrázva törött meg a napfény. A Rákóczi-uton konflisok dőcögtek s a nap olyan erős volt, hogy befurakodott a mocskos ablaküvegen keresztül is.

— Tavasz van, — mondták egymásnak a hordárok s tovább olvasták a krajcáros lapokat.

A villamoson mindenki kint akart maradni a peronon.

— Jó a levegő, — jegyezte meg a kalauz — hát most nem tolakodnak az ülőhelyekért. Az utasok érzik a tavaszt.

A kocsi azonban megakadt, én leszálltam s tovább mentem a tavaszi napfényben ragyogó utcán. Kigombolt télikabáttal jöttek velem szemközt az emberek s füttyöltek. A tavasz Pesten van már, ez bizonyos ezekből is s hiába fog tréfát üzni velünk, hiába fog egy-két napra elrejtőzni előlünk, itt van, itt van s már nem mehet el tőlünk. S hogy tréfál, abban nincsen semmi különös, hiszen nagyon ifju még és éppen olyan könnyen sir, mint amilyen könnyen mosolyog. Az emberek öregek ahhoz, hogy bujócskát játszanak vele, de a tavasz mégis beugratja őket minden esztendőben. Elbujik s mi mindannyian keressük s ha újra megvan, akkor már nem haragszunk a tréfáért, hanem örülünk annak, hogy megtaláltuk. Most pedig már itt van: a palotákon tul már szerelmet vallott a földnek, amely összerázkódott a szavára és mámorában kitűzte keblére az első hóvirágot,

Budán

Néhány esztendeje mintha közelebb értek volna egymáshoz Pest és Buda, amelyhez azonban rögtön hozzá kell tennünk, hogy aki a közeledést kezdte, az természetesen Pest volt. A Duna, amely hosszú századokig elválasztotta a büszke Budát a nyomorult és szegényes Pesttől, már alig határ, s a friss levegőben, amely illatosan száll a Gellérthegy meg a Svábhegy felől, a jobbparton már benne vannak a nehéz pesti sóhajok. A bérkaszárnnyák átvándorolnak Budára s ahol tavaly még sárga mezei virág örült a tavasznak, ott ma már ezer forintot fizetnek három utcai szobáért. Az ódon házak, a földszintes viskók egyre kevesbednek s láttukra ma már nem kél a szívben ábrándos érzés a régi Budáról s a kedves, nyugodalmas kicsi házakról, hanem kissé irigy fölkiáltás:

— Még mindig spekulál ezzel a rongyos viskóval a gazdája . . . Persze, egy év múlva még többet ér majd itt a telek . . .

Budáról szólva elszáll a gondolat a Vár felé, ahol még nyugodalmasabb csöndben ülnek egymás mellett az ódon házak, fáradt és homályos ablakszemeikkel; a régi Tabán felé, ahol a város csákánya belekapott a düledező viskókba, hogy villavárost építsen a helyükbe; a Krisztinaváros s a Viziváros felé, ahol

a bérkaszárnnyák már megeszik a kicsi házakat s ki a Naphegy, a Kissvábhegy, a Hűvösvölgy, a Zugliget felé, ahol bájos villák pihennek az öreg fák között. Csak a nevüket kell fölemlítenem s akár a Naphegyet, akár a Városmajort, akár a Rózsadombot mondom, mintha már hallanám a fák zugását s lát-nám a napot, amely a fényesebb sugarait küldi le Budára. És elbolyongva a jelenben, minduntalan és mindenhol előcsillog a mult, már Buda nevében is, amely nem jelent mást a hagyomány szerint, mint hun őseink bátorságát. Budát Attila öcscséről nevez-ték el, de a hatalmas királynak nem tetszett, hogy meggyilkolt öcsce emlékezete fenmarad; megparan-csolta tehát, hogy Attilavárnak nevezzék el e helyet. S a németek, akik rettegetek a fejedelemtől s nem mertek még halottaiban sem ellenszegülni a hatal-masnak, Etzelburgnak nevezték századokig a Duna jobbpartján elterülő várost. De csak a németek, mert őseink még az élő fejedelemmel is dacoltak s Budának nevezték továbbra is Attilavárát. S Attilától máig folyton élt Buda, de a dicsőséges és fájdalmas mult emlékei már csak az emlékezetünkben vannak s nem a földön, amely beitta magába Hunyadi László és Martinovics apát vérét s éppen úgy eltün-tette Nagy Lajos és Mátyás büszke palotáit, mint a budai basák nyomait. Kint a németvölgyi temetőben még fonnyadnak a koszorúk egy siron, amelyben a Budát megostromló és megvédő honvédek csontjai porladnak, de a sir felé már ijesztő gyorsasággal kö-zelednek a házak s villamoscsöngetés hangzik ott, ahol még nemrég vadon volt s ahol a madarak csak egymásnak énekeltek.

A város közeleg . . . Alig néhány éve, hogy Pest valójában fölfedezte Budát s kezdi felöltöztetni a

maga formájára, de szerencsére Budának nincsen ilyen alakja s a próbálkozás sohasem sikerülhet. A hegyek ellenszegülnek Pestnek s ha a sík földcsíkon pesti paloták emelkednek is, a hegyek és a völgyek megmaradnak Budának. Tulajdonképen a pesti ember is ezt a Budát szereti; az ódon utcákat, amelyekben kis korcsmák rejtőznek s a hegyoldalak árnyékos utjait, de amint pénzt akar keresni, irgalmatlanul kivágatja a fákat és szidja a hegyet, mert hegy és nem síkság. A pestiek átrándulnak Budára és el vannak ragadtatva a szépségeitől s nincs is vasárnap, hogy valami új szépséget ne fedezzenek föl rajta. Cimek keringenek Pesten, amelyek kis budai korcsmába igazítják el az embert, ahol olyan bort lehet inni, amilyen nincsen még egy pesti milliomosnak sem. S amint a pesti átmegy Budára, mintha minden igénye megszűnt volna: aki itt kiabál a vendéglőben, az Budán meglegedetten veszi kezébe a fanyelű villát, meg kést s úgy eszik, mintha ingyen adnának neki mindent.

— Budán sokkal jobban főznek, mint Pesten — ilyen kijelentéseket lehet hallani az esti villamosokon — s a bor, azt nem hogy egy napon, de egy hónapban sem szabad emliteni a pestivel együtt...

— S az emberek! — mondja rendesen egy másik. — Milyen mások itt az emberek! Itt még patriárkális élet van...

Ah, én is el voltam ragadtatva az esti villamoson, ahol ennyi szép és mámoros szó mellett csalták meg az utasok a villamos-társaságot, mert szakaszt váltottak s tizért utaztak; de egy vasárnap, az éjszaka óráiban, amikor gyalog bandukoltam a Margit-hid felé, sorsom összehozott egy kövér emberrel, aki nagyokat fujva fáradozott előre a gyalogjárón:

— Ó, ez nehéz élet... Ó, ez a Buda... —

ezeket mormogta magában az öreg, amikor megsajnálta őt és megkérdeztem tőle:

— Mi baja, bácsi?

Az öreg meglepetve bámult rám és sietve fujta felém:

— Semmi . . . semmi, kérem . . .

Szóvalanul haladtunk egymás mellett s észrevettem, hogy az öreg az arcomat kémleli. Rámpislantott, majd hirtelen az eget nézte, amelyen ragyogva reszkettek az apró csillagok s éppen akkor, amikor azt hittem, hogy egy koronát fog tőlem kérni, siránczó hangon megszólalt:

— Olyan jól esik panaszkodni . . . Azt hiszem, megbízhatom önben, hogy nem mondja tovább ezeket. Én nagyon el vagyok keseredve Buda miatt . . .

— Buda miatt? — csodálkoztam.

S némi tapintatlansággal tettem hozzá:

— Hiszen, ha nem csalódom, ön szintén korcsmából jön . . .

— Igen, korcsmából — felelte mély sóhajtással. — De én nekem foglalkozásom van ott.

Most már azt hittem, hogy értem az öreget. Sajnálkozva mondtam:

— Talán csapos és nagyon sok a dolga?

Az öreg legyintett egyet a kezével.

— Nem, én nem vagyok csapos.

Szomoruan nézett maga elé és nem szólt egy szót sem. Így lépkedtünk egymás mellett egy darabig. Én nem akartam megzavarni a csendet, amelyet az öreg ugyanis nyugtalanított a szuszogásával, de már nagyon érdekelt a dolog. E titokzatos öreg ember — gondoltam magamban — vajjon mi lehet? S az öreg most mintha nem akart volna beszélni. Őt egész perc alatt

mindössze egy nagyon problémátikus értékű kijelentést tett. Azt mondta:

— Nehéz az élet, uram.

— Igen, nagyon nehéz — feleltem, hogy egy véleményen legyek vele e tulságosan ismert kérdésben.

Már majdnem a Margithidnál voltunk, amikor az öreg egyszerre megállott s azt mondta:

— De messzire kell még mennem!

— Hát hol lakik?

— Messze, a Hernád-utcában.

— S ha itt van dolga, miért nem költözik át?

— Nem érdemes, mert itt csak nyáron vagyok elfoglalva. A fiaim meg télen-nyáron is odaát Pesten dolgoznak.

Most már elhatároztam, hogy nyíltan megkérdem az öreget. Amikor lassankint tovább haladtunk, csendesesen mondtam:

— S miért van itt csak nyáron elfoglalva?

Az öreg rám tekintett és fájdalmasan felelt:

— Mert a „Három fácán“-ban én vagyok a budai.

Nem értettem. Meglepetve néztem az öreget, aki most felém se tekintve kérdezte:

— Ismeri a „Három fácán“-korcsmát?

— Ismerem.

— Hát ott én vagyok a budai. Mindennap kapok egy forintot, hogy budai legyek, mert a vendégek budait akarnak.

— Budait?

— Igen. A pestiek Budára jönnek, mert azt hiszik, hogy itt minden jobb is, meg olcsóbb is, mint Pesten. A Wasserkopf ur ezért eljött Budára és nyitott egy korcsmát a „Három fácán“-hoz. De a Wasserkopf ur nem mehet a vendégek elé, mert azok mindjárt észre-

vennék, hogy nem budai, hát így kell egy kövér ember, aki keresztül jár a korcsmán és németül gorombáskodik.

— S ez az ember maga?

— Ez én vagyok. A Wasserkopf ur ad nekem egy vastag aranyláncot, amelyet minden éjjel visszavesz s ad egy pipát is, hogy szívjak, de a legkomiszabb dohányt teszi bele. A vendégek örülnek nekem, hogy budai vagyok s a Wasserkopf ur is örül, de nem akar egy forintnál többet adni egy napra. Pedig ez nagyon kevés.

— Kevés.

— S ha nem ad — folytatta az öreg — ha nem ad legalább egy huszat, akkor elmegyek a Klein urhoz, mert én jobb budai vagyok, mint az övé. De elmehelek a Goldgruber urhoz is, az „Arany topolyfá“-ba, mert ő nincs megelégedve az ő budaijával. Egy forintért sok ez a munka, uram. És mindennap gyalog átjárni északa innen Budáról a Hernád-utcába...

A Lipót-körut s a Váci-ut sarkán elváltam az öreg-től, aki dohogva haladt tovább. Hátrafordultam s a hid felől felém ragyogtak a budai oldal kis lámpásai, amelyek úgy pihentek a hegyek oldalában, mint a csillagok az égen. Egy fiatal pár ment el mellettem s az asszony ellágyulva mutatott át Budára:

— Ah, Buda!... Milyen regényes hely; mennyivel jobb lett volna ott vacsorázni egy csendes, eldugott kis korcsmában... Csupa hangulat odaát minden...

Egy percig a köruton

(Ez a kis jelenet a József-körut és a Baross-utca sarkán történt, alig néhány perccel négy óra után. Személyek: egy öreg ember s egy kis fiu. Az öreg hatvan-hatvanöt esztendőös lehet; friss, rózsásan piros képű, fürgé, mosolygós aggastyán, a fiu pedig talán még hat esztendőös sincs, de az arcán, a vonásaiban ott van annak a külvárosi pincének a színe, amelyben született. Olyan, mintha mindig sirni akarna. Az estilapot éppen most hozta a nyomdából s azt árulja az utcasarkon.)

Az öreg (Vidáman mosolyogva lépeget a köruton. Bizonyos, hogy sohasem szokott estilapot venni, de most meglátja az ágrólszakadt, rongyos kis gyereket s feléje mosolyog. Így szoktak azok mosolyogni, akik azt gondolják magukban: no, most jót fogok tenni. Jóságosan): Hogy az az ujság, kis fiam?

A gyerek (Oda se néz, mert éppen visszaad valakinek egy huszfilléresből): Két krajcár.

Az öreg (Fölnevet): Két krajcár? Olyan drága?

A gyerek (szárason): Az az ára.

Az öreg (Ugy tesz, mintha meg akarná simogatni a gyerek arcát, de aztán látja, hogy piszkos egy kicsit s hirtelen az oldalzsebébe nyul. Nyájasan): Hát aztán sokat árulsz el itt?

A gyerek: Eleget.

Az öreg (Olyan hangon, amelyből kiérzik a nagylelkűség): Hát tudod mit? Én is veszek tőled egy lapot.

(Ránéz merően a gyerekre, mintha figyelni akarná a szavai hatását. A gyerek egykedvűen, kicsit türelmetlenkedve áll előtte s amint az öreg beszél, csudálkozással is, meg boszankodással is néz föl rá. A sarkon nagy a forgalom, a villamosról lekiabálnak az estilapért s a gyerek odaszalad a megállóhelyhez. Egy pillanat, míg három-négy lapot is fölad s aztán ott terem megint a sarkon.)

Az öreg (Kinyitja a felöltőjét, lehuzza az egyik keztyűjét s a pénztárcáját keresi): No, veszek tőled egy lapot, kis fiu. Ejnye, ejnye, hol is van a pénztárcám? ...

A gyerek (Idegenkedve bámul a fürge öregre, de a szeméből valami reménység is látszik).

Az öreg (Kihuzta a pénztárcáját s keresgél benne. Kedélyesen, ahogy odahaza az unokáival beszélhet): No, fiam, tartsd ide az egyik markodat!

A gyerek (Odatartja a jobb kezét): Itt van.

Az öreg (Diadalmas mosolygással belenyom — egy krajcárt. Még mielőtt a gyerek valamit szólhatna): No most, tartsd ide a másik markodat!

A gyerek (Türelmetlenül és boszankodva odatartja): Itt van!

Az öreg (Ugyanazzal a nagyszerű mozdulattal belenyomja a — másik krajcárt s elveszi a lapot. Ragyogó arccal, megelégedetten, jóságosan): No most szervusz, kis fiam ... Adj el még sok lapot ...

A gyerek (Boszankodva, megvetve nézi a két krajcárt s valami fölényes lenézéssel mormogja): Vén szamár ...

(Aztán egykedvűen árulja tovább a lapot.)

Életmentés.

— Riport a Duna mellől. —

Megvallom, sokáig válogattam a különféle címek között, de egyetlen egyet sem találtam olyat, amely híven kifejezte volna azt, amiért ez a kis riport íródik. Ugy történt, hogy husvét-vasárnapján éjszaka véletlenségből tanuja voltam, amikor egy kedves, szép és fiatal leányt megakadályoztak abban, hogy a Dunába ugorjék. Színház volt, hol szomorú, hol mulatságos színház s talán, ha magam nem láttam volna elejétől végig, én sem hinnék el mindent belőle. Ugy gondolom, hogy ez a történet, minden egyszerűsége és természetessége mellett olyan, mintha valaki belejavított volna, éppen azért, hogy a kerek, de igénytelen s mindennapi esetet valamivel élesebbé s jellemzőbbé tegye. Ha mástól hallom, vagy másutt olvasom, én azt hinném.

*

A leány a Csikágóból indult el a Duna felé, néhány perccel este tíz óra előtt. Még nyitva volt a kapu, s az Óvoda-utcán indult neki, a fal mellett, az arcát és a siró szemét a két tenyerébe takarva. Alig néhány perce, hogy hazament, s otthon az anyja meg a bátyja fogadták, türelmetlen és boszus arccal. Vetkőzödni

kezdet s már fel is vette a pongyoláját, amely az otthoni munkában már meglehetősen megkopott, amikor a hosszú kimaradásáért, meg tudja isten miért, olyan szavakkal illették, hogy a keserűség hirtelen kicsordult a lelkéből. Uj, kivágott lakkcipőjét már nem ért rá levetni s úgy, ahogy volt, pongyolában és födetlen hajjal kirohant az utcára. Huszonkét éves lehetett, erős, magas, fekete leány, fehér arcbőrrel és élénken piros, kissé megduzzadt ajakkal és rakoncátlan, hullámosan eső fekete hajjal. Valami finomabb üzletben volt a Belvárosban, divatkereskedésben vagy előkelő női szabónál; a keze kicsi, keskeny és fehér s kis, formás lábán finom és könnyű cipő. Bizonyos, hogy azért akart meghalni, mert otthon az igazat vágták a szemébe, de ezzel a kemény, kicsattanó ajakkal, ezzel a lágy vonalú, de izmos karral s ezzel a szinte merev, az élettől s az ifjúságtól duzzadó kebelével mindenkinek parancsolhatott, csak éppen önmagának nem. És tavasz volt; husvét vasárnapja, amikor az este mámorát nem langyosítja el a közeledő hétfő, amely unalmas, lehangelő, közönséges munkájával ott settenkedik a csillagos egü, tavaszi vasárnap este mögött; másnapra is piros betűket mutatott a naptár, amikor délelőtt lustán végignyújtózunk az ágyban s félig ébren, félig még álmodva örülünk annak, hogy a puha párnák közül nem ugraszt ki gorombán és türelmetlenül a munka.

Ez a leány, aki mámorosan és szilaj boldogsággal térhetett haza száraz és öreg anyja mellé, nem gondolkozott sokat, mert a feltörő keserűség elvette az esztét. Végigtámolygott az utcán — csak meghalni, meghalni s egyenesen neki a Dunának. Szaladni akart, de nem tudott; a lába megcsuklott s félkezével neki-támaszkodott egy falnak. A zokogás előtört a torká-

ból; az arrajárók is meghallották s két fiatalember odament hozzá:

— Kisasszony, rosszul van? — kérdezte az egyik.

A leány nem felelt, rá sem tekintett a kérdezőre, hanem tovább akart sietni. A két fiu — inkább fiúk voltak, mint fiatalemberek — egymásra nézett s az egyik azt mondta:

— Ennek valami nagy baja lehet. Gyerünk utána.

— Ne menjünk — felelte a másik. — Fáradt vagyok.

Egész délután sétáltak, kirándultak valahová a budai hegyek közé s nem csuda, ha a friss, még kissé érdes levegő elbágyasztotta őket. De csak egy-két pillanatig gondolkoztak; egyik sem lehetett több tizenkilenc-husz esztendősnél s ebben a korban inkább beszélnek a fáradságról, semmint érzik. Utána mentek a leánynak; minden különös cél nélkül, éppen csak azért, mert kíváncsivá tette őket ez az egyhangu, kétésebesett, szaggatott zokogás. A leány a Dohány-utcán ment végig, néha sietve, szinte futva, majd lassan, nekitámaszkodva a házak falának, mint valami gyöngé és öreg koldusasszony. Az egyik fiatalember még egyszer odament hozzá:

— Miért sir, kisasszony?

— Hagyjon el, — nyöszörögte a leány — menjen a dolgára.

A Sip-utcánál kitért a Rákóczi-utra s onnan a Kossuth Lajos-utca felé futott.

— Ez a Dunának megy — mondta az egyik fiu. — Ebben a pongyolában s az összekuszált hajával, a sirásával nem ok nélkül jött erre az Óvoda-utcaból.

A leány az Eskü-utra ért s egyenesen az Erzsébet-híd lejárója felé tartott. Az egyik kávéházból éppen akkor sétált ki egy öreges ur s elcsudálkozva állt meg.

a leány láttára, akinek a nyomában makacsul ott járt a két vézna fiu. Itt láttam meg én is a leányt s a két fiut; itt, közel az Erzsébet-híd lejárójához, éjszaka negyedtizenkettőkor. Éppen akkor értem a közelükbe, amikor az elegáns ur rákiáltott a két fiura:

— No, mi az itt?

— Meg akar halni, — felelte naiv hangon az egyik — de nem fogjuk engedni.

Az ur egy pillantás alatt ott volt a leánynál. Megfogta a karját, szinte átölelte, de a leány rögtön kiszabadította magát.

— Hagyjon, hagyjon, — nyöszörögte s még sirt.

Az ur idegesen és türelmetlenkedve nézett a két fiura. Mintha lett volna is egy fél mozdulata, amely azt jelentette, hogy menjenek az utjukra. De a két fiu nem tágitott s az ur újra megfogta a leány karját.

— Négyszemközt akarok magával beszélni, — sugta kedveskedve s a mohóságtól, a hirtelen fellobbanó vágytól szinte megcsuklott a hangja.

A leány, szegény talán nem is hallotta ezeket a szavakat. Csak az érintést érezte a karján s előbbre szaladt, hogy megszabaduljon tőle. Az ur utána.

— Ne féljen tőlem — s már lihegett is, — ha akarja, kocsit fogadok...

A leány nem hallgatott rá, de az ur belebotlott az egyik fiuba, aki féllépésnyire ugrott a leány mellé. Ekkor már nem tudta türtőztetni magát s a szeme a leányon volt, amikor rákiáltott a fiura:

— Menjen innét!

A fiuban felfortyant a méreg. Kiabált:

— Én menjek el innét? Hallja maga, vén kecske, ha el nem takarodik innét, akkor...

Fölemelte a kezét s az ur ijedten hátrált. Mintha csak ezt a pillanatot várta volna a leány, hirtelen neki-

szaladt az Erzsébet-hid lépcsőjének: egyenesen neki a Dunának. De a hosszú pongyola akadályozta egy kicsit, a két fiu pedig rögtön utánvetette magát. Lihegték a fáradságtól, amikor az utolsó lépcsőn mind a ketten belekapaszkodtak a siró leányba, aki hiába vergődött a karjaik között, nem tudta magát kiszabadítani.

— Eredj rendőrért, — mondta az egyik fiu.

A másik elszaladt. A leány az Erzsébet-hid pillérének támaszkodva sirt és az arcát eltakarta a tenyerével. A fiu úgy állt ott mellette, mintha rendőr lett volna, akinek veszedelmes gonosztevővel van dolga: ha csak egy kicsit megmozdult a leány, felkapta a két karját, hogy rögtön megragadhassa. Ekkor értem oda én is. Fenn, az Erzsébet-hidon emberek jártak; Budáról jöttek és énekeltek. Az eldugott kis korcsmák bora énekelt ki belőlük s a vidám, de egyenetlen és érdes hangok valami különös dünnögéssel érkeztek le a hid alá. A Dunára sötétség borult s csak a budai part lámpáinak fénye uszott itt-ott a vízen, mint valami mesebeli aranyhal.

Fenn hangok hallatszottak:

— Erre?

A másik fiu volt a rendőrrel. A Váci-utcában posztol; jóképű, fekete, negyven körül járó ember. Oda ment a leányhoz, a vállára tette a kezét és hivatalos szigorúsággal szólalt meg:

— Hát mi történt itt?

Nem azért kérdezte, mintha nem tudta volna, hanem a leányt akarta hallani.

Megfordult, de amint meglátta a rendőrt, görcsös zokogásban tört ki.

— Itt, egyenesen a Dunának akart menni, — mondta az egyik fiu.

A rendőr megfogta a leány karját.

— Jőjjön.

— Nem, nem megyek — siránkozott a leány s amint megpillantott engem, elfödte az arcát és elfordult.

— Hol lakik? — kérdezte a rendőr.

A leány mondott valamit, az Erzsébet-körutat emlegette, a Dohány-utcát, aztán a Wesselényi-utcát, de az egyik fiu közbevágott:

— Nem mond igazat, mert mi már az Óvoda-utcától kísérfük.

— Menjenek csak egy kicsit félre, — fordult felénk a rendőr, — majd én beszélek vele.

Nem hallottunk mást, mint a rendőr dörögő hangját s a leány el-elcsukló sirását, de amikor a rendőr megfordult, megleégedett, szinte diadalmas volt az arca.

— Ha nem mondott igazat, — intette a leányt — akkor beviszem a kapitányságra.

Erre a szóra hirtelen feljajgatott a leány. Összekulcsolta a kezét s majdnem ráborult a rendőrre:

— Jaj, csak azt ne, biztos ur. Inkább megmondom, hazudtam, ott lakom az Óvoda-utcában, de elkergettek, ne vigyen haza, biztos ur.

— Hát hová vigyem?

— A nővérem a Wesselényi-utcában lakik, — sirta szaggatottan — vigyen oda inkább biztos ur...

— Jó, — felelte a rendőr, — de ha nem mond igazat, akkor a kapitányságra megyünk.

A leány támoltyogva indult a rendőr mellett. A kezét még mindig az arca elé tartotta és sirt. A rendőr szóltanul haladt mellette, csak a leány panaszkodott, de a sirásától nem értettük a szavait. A Gerlóczy-utcai őrszoba elé értünk. A rendőr megállt s felénk fordult:

— Én bemegyek jelentést tenni. Vigyázzanak a leányra.

Vigyázzunk? A leány felém pillantott, valami kétségbeesetten székenkező tekintettel és hirtelen a pongolájához nyult, amelyen kikapcsolódott egy kapocs. Eddig nem törődött vele, de most észrevette és szégyelte magát. De a rendőr már kint volt s megindulhattunk; elől a rendőr a leánynyal, utánuk mi. Átmentünk a Károly-köruton; még jártak a villamosok s a sineken a rendőr gyöngéden megfogta a leány karját. A tulsó oldalon eleresztette, s amikor a ház elé értünk, újra felénk fordult:

— Menjenek egy kissé félre, urak. Tudják, a ház-mester előtt . . .

A leány nem mert rám tekinteni, de érezte, hogy nézem és megigazitotta a haját. Végigsimitotta a pongoláját, a cipőjét nézte s már nem sirt, csak szepegett. Egy perc múlva már eltűnt a kapu alatt s mi lenn az utcán türelmetlenül vártuk vissza a rendőrt. Jött is nemsokára; büszkén, fölemelt fejjel, cigarettázva és elnézve a fejünk felett, inkább önmagához beszélve, mondta:

— Ez már a hetedik esetem, mióta a Váci-utcában állok.

— De kár lett volna ezért a leányért — mondtam neki.

— Kár bizony. De jó kezekbe adtam. Már aludtak odafenn. A nővére felugrott, összezécskolta, maga mellé ültette a díványra; úgy látszik, nagyon szereti. De nem is akar ez többé meghalni.

— Honnan gondolja ezt, biztos ur?

— Hát onnan, hogy fent egy kicsit ráijesztettem. Azt mondtam neki, hogy ha még egyszer ilyesmire mer gondolni, akkor nem a kapitányságra, hanem egyene-

sen a főkapitányságra viszem. Ettől aztán úgy megijedt, hogy összekulcsolta a két kezét s úgy könyörgött nekem: jaj, kedves biztos ur, csak azt ne . . .

Visszaértünk a Gerlóczy-utcahoz s a rendőr megállt, hogy elbucsúzzék tőlünk. Csendesen mondta:

— Ilyenkor tavasszal könnyen megbolondulnak a lányok . . .

Elnézett a Deák-tér felé, s lassan, mintha gondolkoznék rajta, eldobta a cigarettáját.

— Hej . . . megbolondulnak . . . — sóhajtott s elindult az Őrszoba felé.

SZELID TÖRTÉNETEK

A hegyi rém

Vajjon van-e ma valaki Pesten, aki elhiszi, hogy a budai hegyekben rémek tanyáznak; a szelid és bájos budai hegyekben, amelyeknek hervadó fái alatt, a zörgő levéllel befujt utakon legfőlebb szerelmes párok lépegetnek, észre sem véve az őszt, amely végigballagott a fák között, meg a tarka gyepen és elbusította a napot, a tegnap még meleg fénynyel ragyogót. Eddig még senki sem tett panaszt a rém ellen s ha valaki megkérdezné róla a főkapitányságot, bizonyára rop-pant előzékenyen felelnének neki és kitüntető udvariassággal, szokatlan szivélyességgel kísérnék el — az inspekciós orvos szobája felé. Pedig nem mese, nem fantasztikus kitalálás, hogy a budai hegyek között rém tanyázik; tanu erre az egész harmadik kerületi előljáróság, amely reszketve fél és borzongva retteg a hegyek rémétől.

Hegyi rém: ez a neve, így ismerik őt az előljáróságon, ahová tulontul sokszor ellátogat, mintha imbolygó lelkiismerete volna a szelid vonalú budai hegyeknek. Hosszu, sovány, szikár ember a hegyi rém; nagy fehér szakállá van és éles, szigorú nézésű szeme. Valamikor miniszteri tanácsos volt, de nyugalomba

vonult s azóta, hogy nem kell aktákkal bibelődnie, folytonosan a hegyeket járja s ott is lakik, egy kedves, kicsi villában, amelynek ablakai előtt boldog nyugodalomban szélesedik néhány öreg fa. Kora reggel, amikor fölkel, végigjárja az utakat, meg a keskeny ösvényeket, amelyek közül egyik sem rejtett előtte s nyolc órákor, amikor a hivatalnokok ásítózva bandukolnak az előljáróságra, ő már ott várja őket a kapuban. Az álmos hivatalnokok egyszerre kijózanodnak, amikor megpillantják a hegyi rémet s az előljárótól kezdve egészen az utolsó hivatalszolgáig mindannyian elbujnak előle.

A hegyi rémnek tudniillik nagyon sok a szabad ideje s azzal tölti el a lassan haladó napokat, hogy vizsgálja az utakat, az ösvényeket, az új építkezéseket s mindent, amit csak megpillanthat a szelid budai hegyek között. S járkálva, sétálva, nézegetve, vizsgálgatva semmi sem marad rejtve előtte, amit elmulasztottak, vagy rosszul csináltak meg a főváros emberei.

— Ez még sem járja — gondolta magában és bement az előljáróságra.

Az előljáróságon eleinte meghallgatták — sok ügyes-bajos ember jár ott naponként — és biztatgatták is, ahogy nem is mehet oda senki, hogy legalább biztatást ne kapjon. De azután, hogy az öreg ur minden nap elment és számon kérte az ígéretek, kicsit kellemtlen és alkalmatlan lett s szerettek volna megszabadulni tőle. De nem ment. Az öreg mindennap bejárt s úgy megtanulta a fővárosi szabályrendeleteket és olyan értesülései voltak a rendelkezésekről, hogy a hivatalnokok dühönghettek és szitkozódhattak, de — igazat kellett neki adniok. És ilyenkor az öreg ur vésztiósló tekintettel állott meg előttük s vad, kegyetlen háboruban az ágyu hangja nem lehetett rettenetesebb, mint az övé:

— Hát ez közigazgatás? Hát ezért fizetik önöket a polgárok keserves filléreiből?

A hivatalnokok ilyenkor szerettek volna a föld alá bujni, vagy akár levegővé is átváltozni, csak ne kelljen ezt a hangot hallaniok és eltűrniök ezt a tekintetet, amely belefuródott a lelkük legmélyébe. Szidták és szapulták maguk között az öreget, elkeresztelték őt hegyi rémnek s az egész előljáróságon senki sem hívta őt másképpen. Amikor közeledett, a szolgák ijedten futottak jelenteni:

— Jön a hegyi rém!

A szobákban pedig egyszerre reszketni kezdtek valamennyien: vajjon kihez megy, vajjon kit fog sarokba szorítani ez a rettenetes hegyi rém, akinek mindig igaza van? Nincs borzasztóbb dolog, mint folytonosan igazságokat hallgatni; olyan igazságokat, amelyekről nem tehetünk s amelyekről magunk is érezzük, hogy másképpen kellene lenniök. De meg kellett tenniök s legfeljebb azt csinálhatták meg, hogy letagadtatták magukat; hol az egyik, hol a másik, felváltva napról-napra. Már szívesen megtettek volna mindent, amit a hegyi rém követelt; kiépítették volna az utakat, rendezték volna az egész budai hegyvidéket, de mi csoda az előljáróság hatalma? Hiába rendelkezik a tanács, meg a közgyűlés, amikor jön egy eső és — az ut megint nem jó a meredek hegyoldalban. S a hegyi rém dehogy is volt tekintettel esőre; semmiféle vis majort nem respektált, hanem megjelent és dörgedelmes hangon, utolsó ítéletnap i szigorúsággal kiáltotta:

— Hát ez közigazgatás? Hát így tartják be önök a rendelkezéseket?

— Ne ezt kérdezze — szerették volna mondani neki — hanem azt, hogy élet ez a miénk?

De nem szóltak semmit. Most már cselt vetettek neki. Amikor másnap megjelent, megkérdezte a szolgát:

— Itt van az előljáró ur?

— Nincs itt.

— Hát a helyettese?

— Az sincs itt.

A hegyi rém már nevérl ismert minden hivatalnokot. Elsorolta a neveket, de a szolga állhatatosan csak azt felelte: ez sincs itt, az sincs itt. A hegyi rém végre is dühösen felkiáltott:

— De hát hol vannak ezek az urak?

— Elmentek — felelte szeliden a szolga. — Azt üzenték, hogy az egész előljáróságot áthelyezték Kőbányára . . .

A hegyi rém most már megértette, miről van szó.

— Ugy! — kiáltott föl fenyegelve. — Hát majd megyek a polgármesterhez.

Azt már nem tudom, hogy elment e hozzá és számonkérte-e tőle a szelid budai hegyek utait, amelyeken már csak szerelmes párok lépegetnek, nem törődve sem a városrendezéssel, sem a rossz közigazgatással. Legföljebb azt jegyzi meg, azt is csendesesen, maguk között, hogy — kevés a pad.

Körinterju a drágaságról

Sok cikket, sok riportot, sok elmélkedést olvastam már a drágaságról, de mondhatom, hogy még egyetlen egygyel sem voltam megelégedve. Sok beszéd és kevés értelem, így jellemezhetném röviden és találóan ezeket a cikkeket, amelyekből még egyáltalán nem sikerült megtudnom, hogy mért van drágaság. Mint kitűnő riporternek, nagyszerű ötletem támadt. Elhatároztam, hogy meginterjuvolom magukat a megdrágultakat. Mért ne? Ha Mózesnek megszólalt a csipkebokor, ha Ődipusznak megszólalt a Szfinksz, mért ne szólalhatna meg egy kitűnő riporternek a sárga krumpli? Elhatározásomat tett követte s kora hajnalban, amikor a nap még csak ásitozott valahol a citadella mögött, elmentem a központi vásárcsarnokba. A Fővám-téren, a kemény kövezeten még horkoltak a kofák, amikor a hátsó kapun, a dunaparti teherpályaudvar felől titokban besontam a csarnokba.

Utam elsősorban a marhahushoz vezetett, amely dölyfösen lógott a husszékben. Megálltam, majd térdet hajtottam előtte s aztán ceruzát és papirost véve elő a zsebemből, így szólottam:

- Kegyeskedjék valamit mondani a drágaságról.
- Ujságírókkal nem állok szóba, — mondta iszo-

nyatos göggel. — Maguk állandóan megrágalmaznak engem.

Majd a föld alá süllyedtem szégyenletemben s nem mertem tovább kérdezni. Erre engedékenyebb lett s így szólt hozzám:

— Hát evett maga már egyáltalán marhahust?

— Igen, — feleltem, — egyszer meg voltam hiva ebédre a nagyvárad püspökhöz. Ott ettem.

— Hát ha evett — szólt szelid feddéssel — írja meg, hogy semmi pénz nem ár a marhahusért. A marhahus eddig el volt nyomva, de most ragyogóan bizonyosodott, hogy a legjobb, a legkitünőbb valamenyny hus között. Most fölfedezték az értékét. Ez éppen olyan, mint amikor egy eldugott templom festményéről, amelyet nem tartottak semmire, egyszerre megállapítják, hogy Fra Filippo Lippi vagy Botticelli festette, hogy éppen ezeket említsem a prerafaelisták közül.

A csudálattól és a lelkesedéstől elnémulva állottam a husszék előtt.

— S ha már itt van — folytatta, — írja meg, hogy a mészárosok sokkal kevésbé műveltek, mint az egyszerű marha. Tudatlanok, műveletlenek és igazságtalanok. Írja meg, hogy nekünk nem durva acélkampókon, hanem vert arany szögeken kellene itt függenünk a husszékben . . . Ez egyenes sérelme a marhahusnak.

— Megirom, — feleltem mély alázattal s eltávoztam, hogy meglátogassam öblös kannájában a tejet.

Nem mondhatom, hogy tulságos szivélyességgel fogadott, de hosszas könyörgés után mégis szóba állt velem.

— Higgye el, — mondotta, — hogy én mindent elkövetek, hogy ne tartsanak engem drágának. Én olyan

társaságban vagyok ebben a kannában, amelytől undorodom, de lássa be, uram, hogy mindezt a közönségért teszem. Itt van jó és rossz kutviz, pesti vízvezetési viz, egy kis homok, egy kis sár, néhány nadrág-gomb-zománc s mit mondjak még: minden van itt s mind azért, hogy engem mégis megszerezhessen a közönség.

— Köszönöm, — feleltem és tovább akartam menni.

— Hova megy most? — kérdezte.

— A krumplihoz.

— A krumplihoz? Hallatlan! Hát kérem, mielőtt odamenne, informálok egy kicsit magát. A krumpli — ezt vegye tudomásul — csak stréberségből lett drágább. Mióta a tótok angolul tudnak, azóta a krumpli azt képzei magáról, hogy csemege. A krumpli csak azért drágult, hogy bejuthasson a mi társaságunkba, de elképzelheti, hogy egy ilyen parvenüt, egy ilyen új nemest mi nem veszünk be magunk közé . . . Hát ha hazugságokat akar hallani, menjen a krumplihoz.

Én akartam volna is, de már egészen világos lett. A sok sárga, rózsza meg kifli-krumpli mind bájosan, hivogatólag mosolygott felém.

— Majd máskor, intettem feléjük nyájasan és távoztam.

A kifalazott borbély

Novemberben, az általános hurcolkodások s a félig kész házak idejében esett meg ez a történet. A háziurnak már majdnem készen volt a háza s csupán a bizottságot várta, amely a lakhatási engedélyt megadja. De még mielőtt a hivatalos bizottság kiment volna, megjelent nála egy hatósági személy és megnézte a házat. Nézte, nézte s egyszerre szigoruan rámutatott egy ajtóra:

— Mi ez?

— Egy lakás — felelte nyugodtan a háziur.

A lakás épen a kapu fölött volt. Egy szoba, meg a hozzátartozók. A kapu fölött meg az első emelet között lapult meg ez a lakás, amelynek tulajdonképen nem kellett volna megszületnie. De a háziur azt gondolta magában:

— Én kihasználom ezt a telket, ha már olyan drágán vettem. Muszáj az én kapumnak magasnak lenni? Hát nem muszáj. Épitem alacsonyabbra s akkor a kapu teteje, meg az első emelet közé még befér egy egyszobás lakás.

Igen ám, de az a hatósági személy rögtön észrevette, hogy ez — törvénytelen lakás.

— Istenem! — kiáltott föl — hiszen ez sokkal alacsonyabb, mint amilyet a szabályzat megenged. Ezt

nem nézheti el a bizottság és ön nem is fogja megkapni a lakhatási engedélyt.

A háziur elsápadt. A lakás már ki volt adva egy becsületes borbélymesternek, de ez a legkisebb baj. Mit csinál, ha nem kap lakhatási engedélyt? Akkor az a harmincnyolc család, amelynek másnap már be kellett költözködnie, mehet szállodába — az ő költségén.

— Mi lesz itt? Mi lesz itt? — járt föl és alá két-ségbeesve. — Holnap jön a bizottság és itt van ez a lakás...

De bajban támadnak a legjobb ötletek s néhány perc múlva kiadta a parancsot a házban dolgozó kőműveseknek:

— Befalazni az ajtót!

A falak még festetlenek voltak, oda raktak az ajtóba egy sor téglát s fél óra múlva, ha valaki elment mellette, nem is sejtette, hogy a festetlen, össze-vissza vakolt fal mögött lakás van, még pedig szoba, konyha, sőt fürdőszoba is...

Másnap reggel megjelent a bizottság s úgy elment a befalazott ajtó mellett, hogy az urak még csak oda se néztek. A háziur boldog volt; mosolygott, kedvességeket, bókokat mondott az uraknak, de egyszerre, épen egy bók közben halálos sápadtság borította el az arcát.

— Rosszul van? — kérdezte tőle ijedten a mérnök.

— Egy kicsit — dadogta — iszom egy kis vizet... csak nézzenek addig az urak...

A szerencsétlen látta, hogy — megjelent a becsületes borbélymester s mint valami örült, úgy kering befalazott lakása előtt.

— Hol van a lakásom? — kiabálta a háziur felé, aki reszketve, verejtékező arccal suttogta:

— Hallgasson... hallgasson... maga boldogtalan.

— Miért hallgassak? Hol van a lakásom? Itt volt, hát hová tették? ...

— Vezesse ki ezt az embert — parancsolta a háziur az elősiető házmesternek — úgy látszik kótyagos a szerencsétlen ...

Néhány perc múlva elment a bizottság is. Minden-
nel meg volt elégedve, a lakhatási engedélyt megadta
s a háziur nyugodalmas mosolylyal parancsolta a kő-
műveseknek:

— Döntsék le a falat az elől az ajtó elől.

Fél óra múlva nyitva állott a lakás, a körülmé-
nyekhez képest egész tisztán s már jöhetett a lakó. Épen
jelentette is a házmester:

— Bezártam azt az embert egy üres lakásba, de
borzasztóan ordít. Mit csináljak vele?

— Eressze ki.

A borbélymester szinte őrjöngve rohant a háziur
felé, de amikor meglátta a lakása ajtaját, megállt s a
fejéhez kapott.

— Hiszen itt a lakásom ...

— Igen — mondta a háziur. — Ugy látszik, csak-
ugyan eszelős maga, hogy nem látta ezt az ajtót. Vi-
gyázzon, mert már épen a Lipótmezőre akartan vitetni...

S azzal olyan fensőbbiséges nyugalommal, mint
egy kis király, otthagya a borbélymestert ...

A hálás özveggy

Olvasva a címet, ne tessék érzékeny és megható történetre gondolni. Ez egyszer nem bánatról, nem szomorúságról lesz szó a sírkövek között, még ha a hálás özveggy is a riportunk hőse. E hálás pesti özveggy, aki sűrű könnyhullatások között jár ki a rákoskereszturi új temetőbe, tulajdonképpen már régen özveggy, a férje is ott nyugszik a temetőben, de ő idegen sirra hullatja drága és forró könnyeit. Az a halott, akinek frissen hantolt sírjánál órahosszat zokog — a szeretője volt, hűséges, kedves szeretője, akit hirtelen ragadt el tőle az irgalmat nem ismerő halál.

Szép ember volt; már nem egészen fiatal, de élet-erős, daliás és pompás kedvű. Kicsit sok volt a vére s az is ölte meg időnek előtte egy rossz pillanatában. Volt felesége is, de az özveggy tudta, hogy a pompás, daliás ember csak őt szereti, csak ő érette rajong s a világ minden kincséért sem csálná meg a feleségével. Nem is lett volna oka rá: az özveggy nagyon szerette s amit ez a kedves, szép ember kívánt, rögtön teljesítette is. Mert az özveggy nem volt éppen szegény, sőt a saját kétemeletes házában lakott, amelyet még a boldogult férje hagyott rá, a derék ember. Az első fiatalságán

már tul volt, de azért nem volt csunya, mert a szép, daliás ember (különösen házbérnegyedek idején) sokszor megjegyezte:

— Te szép vagy és nekem legszebb vagy az egész világon . . .

Csoda hát, hogy az özvegy, aki azelőtt kétemeletes házában egymagában buslakodott, annyira szerette ezt a szép embert? Azóta, hogy meghalt, borzasztóan szomorkodott, valósággal emésztette magát s csak akkor volt boldog, amikor a sirjánál lehetett, ápolgatva és gondozgatva rajta az ártatlan virágokat. Még nemrégén halt meg; a felesége temettette el, de a sirjára még nem tétetett semmiféle jelet.

— Nem szerette a felesége — gondolta szomoruan az özvegy — őt csak én szerettem igazán . . .

És elhatározta, hogy diszes márványemlékkel fogja megjelölni azt a helyet, ahol szerelme nyugszik lenn a sir hideg ölében. Talán a boldogult is megérzi odalent, hogy a halál is gyöngé ahoz, hogy kitépje szívéből a szerelmet. Elment tehát egy sirkőkereskedőhöz s kiválasztott a sok közül egy pompás márványsirkövet, amelyre rávésette gyönyörű aranyos betűkkel: hogy ő állította . . . Mért gondolja valaki, ha arra megy, hogy a felesége szerette annyira a megboldogultat? Nem, ő szerette olyan nagyon s ezt a nagy szerelmet hirdesse is szomoru sirja fölött a büszke márvány.

A sirkövet kivitette a temetőbe s a napokban már ott pompázott a sir fölött. A nap sugarai szikrázva törtek meg a betűk aranyán: mintha éltek volna azok a betűk, amelyek az ő szerelmét mondták el az arra ballagóknak. Csak az volt rajta: A legdrágábbnak, a legkedvesebbnek, akit szerettem s akit szeretni fogok örökké, — és a név. Igen ám, de — megjelent a valódi özvegy. A törvényes hitestárs, az emberek, a társada-

lom és a törvény előtt való özvegy s rettenetes haragra gyult, amikor a sirkövet meglátta.

— Ki merte ezt idetételni? Ki merte így megszentelteleníteni az én szegény férjem emlékét?

Szólt az igazi özvegy és panaszával rögtön a temető irodájába fordult. S másnap, amikor már a villamos kocsirol sirva szállt le az egek és isten előtt való özvegy, odament hozzá a hivatalos ember.

— Tessék elvitetni a sirkövet, — mondotta. — Az elhunyt felesége nem engedte meg, hogy ottmaradjon.

— Nem engedte meg? — tört ki a panaszos szó az asszonyból. — A hálátlan... Pedig én vagyok az özvegye. Én vagyok az isten előtt...

A gyönyörű márvány-emléket azonban mégis el kellett vitetni.

— Mit csináljak vele? — gondolkozott az özvegy. — Milyen kár ezekért az aranyos betükért, amelyek olyan kifejezően hirdetik a hálát, a szomorúságot s a soha el nem muló szerelmet...

Másnap aztán bement az irodába.

— Tessék elvitetni a sirkövet, — mondotta. — Majd megmutatom, hol nyugszik a férjem; egy kis kereszt van a sirja fölött, majd annak a helyébe odaállítjuk ezt az emléket.

A sirkövet elvitték a temető másik részébe, változtatni sem kellett rajta, s most ott pompázik az aranyos felírás: A legdrágábbnak, a legkedvesebbnek, akit szerettem s akit szeretni fogok örökké... Az emberek, ha arra járnak, csodálkozva jegyzik meg:

— Milyen kitűnő ember lehetett az elhunyt, hogy így szerette a felesége...

A költő unokája

(Az ünnep után, amelyet a nagy költő emléktáblájának leleplezése alkalmával rendeztek a költő szülővárosában, fáradtan térnek haza a szállóba a nagy költő unokája, meg a felesége. Az unoka: harminckét-harmincöt esztendőös szép, magas férfi. Nem követte dicsőséges nagyapja nyomdokait, miután azonban a magyar állam nem lehet hálátlan ahoz a nagy névhez, amelyet visel, megtették igazgatónak egy olyan intézetnél, ahol az állam rendelkezik. A felesége huszonnyolc esztendőös lehet. Kicsit kövér, hamvasszőke haju, de egészen közönséges arcu asszony. Van egy háromemeletes háza a körut valamelyik mellékutcájában s azért ment férjhez a nagy költő unokájához, mert a barátnői el voltak ragadtatva, hogy milyen szép ember.)

A férfi (leül a diványra): Borzasztó, milyen fáradt vagyok! Csakhogy vége van már ennek az egész komédiának.

Az asszony: Leülhettél volna sokszor, hát mért nem ültél le?

A férfi: Mert mindig odajöttek hozzám ezek az emberek. Tudom is én már, miket kérdeztek folyton. Azt hiszem, mindig egészen másra feleltem, mint amit kérdeztek tőlem.

Az asszony: Emlékszel arra az öreg emberre, aki

mindig rezgette a fehér szakállát? Azt mondta, hogy amikor fiatalember volt, sokszor beszélt a nagypapával. Én csak nagynehezen tudtam visszafojtani a nevetést, amikor elkezdett rezegni a szakállá.

A férfi: Én nem láttam.

Az asszony: Pedig ott állt, nem messze tőled. Ott állt mellette a polgármester, aki azt a hosszú és unalmas beszédet mondta. Azt hiszem, egészen közönséges ember. És tapintatlan. Azt mondta, hogy a nagypapa úgy élt itt, mint egy paraszt.

A férfi: Nem így mondta.

Az asszony: De ez volt az értelme.

A férfi: Most már mindegy, csakhogy vége van. A vonat reggel indul s többet nem lát engem ez a rongyos falu. Hallatlan, hogy városnak merik magukat nevezni és se villany, se fürdőszoba ebben az utolsó szállóban.

Az asszony: Nem értem, hogy tudott itt élni a nagypapa. Pedig ő híres ember volt ugy-e?

A férfi: Híres.

Az asszony: És miket írt?

A férfi: Miket? Hát verseket. Nem tudod azt a híres verset, amely úgy kezdődik: Hol volt... hol volt... (Egy fél percnyi kinlódás után.) Eh, nem tudom tovább. Az iskolában tanultam, de elfelejtettem.

Az asszony: Nem irigylem szegény nagypapát, hogy ilyen emberek között kellett élnie. És mindig itt volt?

A férfi: Mindig. Táblabíró volt a megyénél. Igazságos ember volt, azért szerette mindenki.

Az asszony: Biztosan azért. Mert ha csak verseket írt volna, mért szerették volna?

A férfi: Jó ember volt, de nem tudott a pénzzel bánni. Ha tud, akkor vagyont szerezhettek volna, így meg inkább a magáét is elvesztegette, semhogy még

hozzá szerzett volna valamit. Ügyetlen volt. Inkább kevesebb verset írt volna.

Az asszony: Kevesebb verssel is lehetett volna híres ember, az igaz.

A férfi: De különben is mi van nekem az ő híreségéből? Az, hogy le kell jönnöm ilyen utolsó helyre, ilyen undorító emberek közé és egy egész napot eltöltenem velük. Biztos, hogy beteg leszek a nehéz ételleiktől.

(Az ajtón kopogtatás hallatszik. A nagy költő unokája ijedten rezzen össze. A felesége zavartan néz rá.)

A férfi: Ugy látszik, még mindig nincs vége a komédiának. Ha már egyszer itt vagyok, hát alaposan megkinoznak. (Az ajtó felé.) Szabad!

(Az ajtó kinyílik s két férfi lép be a szobába. Az egyik egy magas, őszbejátszó haju, tekintélyes külsejű ember, a másik fiatal, hegyesre kipödrött fekete bajusszal.)

Az öreg: Bocsanatot kérünk a háborgatásért, de az ügy fontossága, amely idehozott bennünket...

A költő unokája (közbevág): Nem tesz semmit, uraim. Tessék helyet foglalni.

A fiatal: Tetszik ismerni bennünket az ünnepélyről. Mi is ott voltunk. A megyénél szolgálunk mind a ketten s így jó forrásból tudjuk azt, amit el akarunk mondani...

A költő unokája: Fontos?

Az öreg: Nagyon fontos. Különösen önre nézve az, aki unokája annak a... (pátoszszal) annak a szentéletű nagy embernek, akiben a nemzet egyik legnagyobb költőjét tiszteli. (Ugy néz körül, mintha eljenzést várna.)

A költő unokája: Igen. És mi az?

Az öreg (kis szünet után): Tetszik tudni, hogy az

ön dicsőséges nagyapjának szobrot kellett volna emelni ebben a városban?

A költő unokája: Szobrot?

Az öreg: Igen, szobrot. Amikor a gyűjtést megindították s amikor a társadalom kitűnőségeit fölkérték arra, hogy támogassák a mozgalmat, akkor szoborról volt szó, hatalmas ércszoborról, amely örök időkre hirdesse a nagy költő szülővárosának háláját...

A költő unokája: És?

Az öreg (lendülettel): És — egy egyszerű márványtábla lett belőle, pedig...

A fiatal (közbevág): És itt van az, amiért mi eljöttünk önhöz. Itt olyan visszaélésről, olyan nagy bűnről van szó, amelyet önnek nem lehet eltűrnie.

A költő unokája: Mi az?

Az öreg (halkított hangon, mintha félne a hallgatózástól): A megyénél elsikkasztották az összegyűjtött pénz felét...

A költő unokája (csodálkozva): Elsikkasztották? Kicsoda?

Az öreg: Először is az alispán, aki a gyűjtést vezette. Abból adta a szerdai vacsorákat, amelyeken az egész megye résztvett. Aztán a főjegyző, aki ellenőr volt.

A fiatal: A főjegyző most adta férjhez a lányát. A hozomány ebből telt ki. Tessék csak érdeklődni, itt mindenki beszéli.

Az öreg: S micsoda komisz ember az alispán! Engem, aki huszonöt esztendeje szolgálom tisztességgel és becsülettel ezt a megyét, folytonosan mellőz...

A fiatal: És ugyanakkor elsikkasztja az a pénzt, amelyet a magyar társadalom az ön nagyatyjának ércszobrára gyűjt!

A költő unokája (némi zavarral): Köszönöm,

uram... Majd utána fogok nézni. (Idegesen.) Vannak önöknek adataik?

Az öreg (legyint a kezével): Adat? Az semmi, kérem. Itt ezt mindenki tudja. Ön hatalmas ember Pesten, ön azt megcsinálhatja, hogy elrendeljék a vizsgálatot.

A fiatal: Tessék elhinni, hogy az egész vármegye hálás lesz önnek, ha megszabadul az alispántól...

A költő unokája (már nagyon ideges és folyton a feleségére néz, mintha tőle várna tanácsot): Jól van, uraim, majd utána nézek Pesten. De most...

Az öreg (feláll): Igen. Késő van már, megyünk is. (Kezet nyújt.) Ne tessék elfelejteni. A dicső költő emléke megköveteli...

A költő unokája: Igen, igen, tudom. (Kikiséri az urakat.)

Az asszony: Mit gondolsz, igaz az, amit ezek beszéltek?

A költő unokája: Mit tudom én? (Ingerülten.) Mennyi kellemetlenséget okoz nekem ez a nagypapa!...

Mari

(Délután négy óra. Az ebédlőben két öregasszony kávézik.)

Az egyik: Igen, már napok óta akartam neked gratulálni. Micsoda kitüntetés!

A másik (ötvenesztendős lehet, fehéres-barna hajjal és tiszta, kevés ráncu arccal; az ilyenekre szokták rámondani az utcán, hogy szép öregasszony): Micsoda?

Az egyik: Hát a Mari. Az a szép ünnepély a városházán...

A másik (felsóhajt): Igen, nagyon szép volt. Köszönöm a gratulációt.

Az egyik: Bizony, kevés pesti asszony éri meg azt a dicsőséget, amit te. A mai világban ha két hónapig marad valakinél egy cseléd, hát arra már azt mondják, hogy jó. S tudod, ha elismerjük, mégis sok függ az asszonytól is abban, hogy egy cseléd megmaradjon.

A másik: Ez igaz.

Az egyik: Épen ezért neked nagyobb dicsőség volt az az ünnepély, mint a Marinak. De beszélj róla, hogy is volt?

A másik: Nem valami különös, de talán épen ezért volt megható. Vagy tiz cseléd vonult fel, akik mind hosszú ideig szolgáltak a gazdáiknál. Egy idősebb ur — ez volt a miniszter képviselője — szép beszédet mon-

dott hozzájuk s megdicsérte őket, hogy olyan sokáig szolgáltak egy helyen. Aztán kiosztotta közöttük a jutalmakat.

Az egyik: És te?

A másik: Én ott ültem az első sorban s nagyon szégyeltem magamat, amikor a miniszter képviselője azt mondta, hogy az én érdemem is, hogy a Mari harminc esztendeig szolgált nálunk.

Az egyik: Hát nem úgy van?

A másik: De igen. Hanem mégis, az ember elfogódik, amikor nyilvánosan dicsérik . . .

Az egyik: S a Mari mit csinált?

A másik: Sirt. Mondtam is neki, nem szégyenli sirni a vén fejével, amire aztán még jobban sirt.

Az egyik: Nagyon szép ünnepély lehetett.

A másik: Nagyon megható volt. A Marit úgy ünnepelték, hogy egy primadonnát sem lehetne jobban. A miniszter képviselője kezet fogott vele s azt mondta neki, hogy a munka nemesít. Amire a Marinak úgy hullottak a könnyei, mint a záporosó.

Az egyik: De kinek jutott az eszébe, hogy a Mari megkapja a jutalmat?

A másik: Neki.

Az egyik: Hát ő honnan tudta?

A másik: Olvasta az ujságban. Tudod, amikor mi kiolvassuk az ujságot, akkor a Mari olvassa. Egyszer meglátta benne, hogy megjutalmazták azokat a cselédeket, akik sokáig szolgálnak egy helyen. Azóta nem volt nyugtom tőle. Folyton azzal szorongatott, hogy szerezzük meg neki a jutalmat. Ő harminc esztendeje szolgál nálunk; megérdemli. Én eleinte ügyet sem vettem rá, de annyira kinozott, hogy végre is szóltam az uramnak, aki aztán eljárt benne.

Az egyik: Nem volt nehéz?

A másik: Dehogy. Nagyon könnyű volt. Képzelted, hogy egész Pesten nem volt még egy másik cseléd, aki harminc esztendeig szolgált volna egy helyen...

Az egyik: Nagy dolog is az. (Elgondolkozik.) De hogy is birtad ki vele harminc esztendeig? Mert, hogy ő itt marad harminc évig, az nem csuda, de hogy egy asszony kibírja egy cseléddel ennyi ideig, az olyan csoda, hogy bátran lehetne tanítani az iskolában...

A másik (mosolyog): Mit kérdezed? Tudod te nagyon jól.

Az egyik (csudálkozva): Én? Sejtelmem sincs róla.

A másik: Emlékezzél csak vissza, ezelőtt tiz esztendővel még hogy dicsérted a Marit.

Az egyik (összeráncolja a szemöldökét): Tiz éve? Mi volt tiz éve?

A másik: Emlékezzél csak egy kicsit, amikor oda jártál Budára, a Krisztina-körútra...

Az egyik (ijedten): Vigyázz, lassabban beszélj. Valaki még meghallhatja...

A másik (nyugodtan): Nincs itt senki. Legfeljebb a Mari.

Az egyik (érzékenyen): Nagyon kedves ember volt. Mikor beléptem hozzá, mindig egymásután háromszor csókolta meg a kezemet s kétszer mondta, hogy nagyon szeret...

A másik: De ha nincs a Mari, akkor az urad rajta csip...

Az egyik: Ez igaz, ezért hálásnak is kell lennem a Mari iránt. Tudod, olyan régen volt, hogy az ember alig emlékszik rá. (Sóhajjt.)

A másik: Látod, a Mari még emlékszik rá. A multkor is fölemlítette.

Az egyik (kissé ijedten): Te ilyeneket beszélsz a cselédeddel?

A másik (megadással): Muszáj. Ez az ő egyedüli szórakozása és én kénytelen vagyok neki engedni, nehogy elkotyogja magát az uram előtt. Tudod, ha eddig békében és nyugalomban éltem vele, ha eddig sohasem jött rá semmire, hát most már igazán ostobaság volna elrontani a nyugodalmas öregséget...

Az egyik: Ez igaz, de azért nem kell a cseléddel beszélni róla...

A másik: Könnyű azt mondani, de amikor a Mari erről akar beszélni. Ugy emlékszik mindenre, mintha tegnap történt volna. És ami a legkinosabb, nem változtatja meg a kifejezéseit s ilyeneket mond: amikor a nagysága ott volt a szeretőjénél, nem annál a magas barnánál, hanem annál az alacsony szőkénél...

Az egyik: Ez borzasztó.

A másik: Elég kellemetlen, az igaz. De mit csináljak? Ha harminc esztendeig meg kellett itt túrnöm, mért haragitsam most magamra? Még képes beszélni.

Az egyik: Sokat szenvedtél tőle?

A másik: Hogy szenvedtem-e? Ha harminc évi martiromságomért engem ünnepeltek volna úgy, mint a Marit, még az se lenne vigasztalás nekem. Én főztem, én takarítottam, én dolgoztam, csak egy szót kellett szólnia, vagy egy rosszabb pillantást vetnie felém. Harminc esztendőn keresztül nem csinált mást, mint dolgoztatott... És én nem mondhattam föl neki, nem küldhettem el, csak némán türtem a sok szenvedést. Még neked sem szóltam róla soha. Gondoltam, minek? Ugy sem sem tudtál volna segíteni rajtam.

Az egyik: Ez igaz. Rettenetes egy helyzet. S mi csoda szemtelenség, hogy kierőszakolta a hosszú szolgálátért való jutalmat!

A másik (majdnem sirva): S ha láttad volna, hogy ünnevelték! A miniszter képviselője majd hogy kezelt

nem csókolt neki, annyira meg volt hatva, hogy Pesten van olyan cseléd, aki harminc évig marad egy helyen. . .

Az egyik: Ez borzasztó! Még jó, hogy csakugyan kezét nem csókolt neki. . .

A másik: Már majdnem megtette. Ugy szerettem volna felugrani és odakiáltani, hogy takarodjék onnét, hogy igazságtalanul kapja a jutalmat meg az ünneplést, de aztán meggondoltam magam. Csak sirtam. Azt hit-ték, hogy meg vagyok hatva, pedig dühömben sirtam. . .

Az egyik: Rettenetes. Harminc évig türsz és szenvedsz mellette s még ilyen nagy urak ünneplik ezért. . .

(Az ajtó kinyílik s belép a Mari. Kemény, szögletes paraszt arc.)

Mari (száraz, parancsoló hangon): El akarok menni sétálni, nagysága.

Az asszony (szeliden, jóságosan): Elmehet Mari.

Babona

(A kaszinó társalgójában két ur beszélget.)

Az egyik: Épen egy esztendeje, hogy nem láttalak, Jóska.

A másik: Most már ritkábban nézek fel Pestre. Ugy látszik, öregszem. Azelőtt, ha Pestre kellett jönnöm, alig vártam a napot, hogy elindulhassak. Most pedig, ha erre az utra gondolok, fáradtnak érzem magamat és jobban szeretnék otthon maradni.

Az egyik: De azért ide benézel egy kicsit.

A másik: Ide igen. De nehogy azt higgyed, hogy most is a kártya hoz ide.

Az egyik: Hát mi?

A másik: Már csak az emlék. A régi, izgalmas éjszakák emléke, amely egyre haloványodik bennem. Ahányszor csak idejövök, mindig úgy érzem, hogy kevesebb emlékezés marad a lelkemben a régi éjszakákból. És így jó. Így még kevésbbé vágyom Pest után.

Az egyik: Pedig hogy szaladgáltál, hogy ide kerülhess. Miket el nem követtél, csak hogy idehelyezzenek!

A másik: Hála istennek, nem sikerült.

Az egyik: Pedig én mindent elkövettem, hogy sikerüljön. Tudod.

A másik: Tudom, te mindig jó barátom voltál.

(Kis szünet után.) És még mindig azt hiszed, hogy azért nem sikerült, mert a mikor a miniszteriumba mentél, akkor a konflisnak hatos volt a számában?

Az egyik (nagyon komolyan): Meg vagyok győződve róla.

A másik (jóízűen nevet): No de illet!

Az egyik (kissé idegesen): Te nem itélhetsz ebben. Te egészséges ember vagy, most már régen vidéken is lakol, este kilenc órakor lefekszel és semmire sincs gondod, csak arra, hogy töltött-káposztát vagy paprikás csirkét fogsz-e holnap enni. Te neked ehhez nincsen érzéked. Mondom, te tulságosan egészséges vagy ehhez.

A másik (nevetve): Ez lehet.

Az egyik (komolyan): Nemcsak lehet, de ez így is van. Én magam is így nevettem ezen valamikor. Pedig már nagy kártyás voltam és hittem minden babonában. Egyszer egy ismerőssémmel villamosra vártunk. A villamos meg is jött, amire az ismerősym rávetett egy pillantást és kijelentette, hogy ezzel nem jön. Kérdezem, miért nem? Azért, mert hatos van a számában. És aztán? Amire szégyenkezve bevallotta, hogy se konflissal, se villamossal nem megy, ha annak hatos van a számában. Mert az szerencsétlenséget hoz.

A másik: S te azóta hiszel benne?

Az egyik: Dehogy. Kinevettem. Én elég babonás ember vagyok, mondtam neki, de ez már nevetséges. Ez ostobaság.

A másik: És aztán?

Az egyik: És aztán másnap, amikor villamosra vártam, véletlenül olyan jött elsőnek, amelynek hatos volt a számában. Visszadöbbsentem. Az első pillanatban eszembe jutott az ismerősym, aki inkább pirult és szégyenkezett, aki nem törődött vele, hogy komikusnak és ostobának tartom, de nem szállt fel a villamosra. Eh, gondoltam magamban, már elég babonám van, mit vegyek magamra még egy ilyen kényelmetlent is? Felszálltam, de olyan izgatott voltam, hogy alig vártam,

míg leszállhattam róla. Azóta nem is szállok fel ilyen villamosra és olyan napon, amelynek hatos van a számában, nem is kártyázom. Még kétszer megpróbáltam, de olyan szivdobogásom volt, hogy azóta hiszek a hatos szerencsétlen voltában.

A másik: Idegesség az egész.

Az egyik: Én tudom, hogy idegesség, de akármi is legyen az oka, az a fontos, hogy én hiszek bennük. Nem is merem hallgatni, amikor valaki babonákról beszél. Rögtön felkelek és megyek. Rettegek attól, hogy valami új babonát hallok és kénytelen leszek hinni benne.

A másik: Szóval, ahelyett, hogy kigyógyulnál ezekből, még inkább beléjük esel.

Az egyik: Sőt még terjesztem is a ragályt. (Nevet.) forró szerelmet és azt a megható hűséget.

A másik: Mi?

Az egyik (most már nem nevet, csak mosolyog, de kesernyés szomorúsággal): Az, hogy milyen ragadós az ilyen babona. És milyen haszna van az embereknek belőle. Te nem tudod, — már akkor régen vidéken laktál és csak ritkán találkoztunk — volt egy szeretőm, egy pompás szőke leány . . . Azt hittem, hogy senki sem szeretett úgy még engem, mint ő. Titokban arra gondoltam, hogy valaha nagyon meg fogom hálálni ezt a forró szerelmet és azt a megható hűséget .

A másik: Csak nem akartad elvenni?

Az egyik: De arra gondoltam. Nem azért, mintha olyan nagyon szerettem volna, de roppant hiu voltam arra, hogy valaki így szeret engem. Nem mondom, hogy el voltam szánva arra, hogy elveszem, de bizonyos, hogy végre ezt cselekedtem volna. A meghatottságtól vettem volna feleségül.

A másik: És?

Az egyik: És közbejött a babona. Ismeretségünk kezdetén nagyon jókat kacagott az én babonáimon, amelyeket talán egy kicsit komolyabban magyaráztam neki, mint kellett volna. Nem értette. Hogy lehet ilyen butaságokat beszélni? — csudálkozott. Ami persze annál inkább felbőszített. Olyan lehettem, mint egy vakbuzgó pap, aki annál hevesebben s annál dühösebben magyaráz, minél kevésbbé akarják megérteni. S bizonyos, hogy minden dühös hitben van valami meggyőző erő . . .

A másik: Talán hitt neked?

Az egyik: Én nem akartam, hogy higgyen. A babonás ember sohasem kívánja meggyőzni a másikat arról, hogy babonája igaz, csak azt akarja, hogy ne nevesse nek rajta és tartsák tiszteletben a babonáját. Én is csak ezt akartam elérni.

A másik: És sikerült?

Az egyik: Ez csak pillanatnyilag fontos, később aztán nem törődik vele az ember. Én ügyet se vettem később erre, de azért sok mindenfélét beszéltem neki. Különösen a legközönségesebbeket. Ha nyertem, ingerkedtem vele, hogy megcsal. Ha vesztettem, meg voltam hatva és olyan figyelmes voltam hozzá, mintha megakartam volna jutalmazni a hűségéért.

A másik: És ő?

Az egyik: Nevetett rajtam. Olyan jóízűen, ahogy csak a tiszta meggyőződés tud kinevetni az emberből. Ezt a nevetést hallottam sokszor, ennek a nevetésnek a hangja élt benne a lelkemben, úgy, hogy nem is tudtam elképzelni másképen. Azonkívül az ilyen közönséges babonában, amilyen a kártya, meg a szerelem közötti összefüggés, sohasem hittem, mert nyilvánvaló, hogy ezt a veszítők találták ki a maguk vigasztalására. De az egyszerűbb fejekben épen az ilyenek maradnak

meg. Mert egyszer aztán elkezdtem veszteni. Napokon keresztül állandóan olyan balszerencse üldözött, hogy — ha visszagondolok azokra a napokra — lehetetlen volt nem célzatosságot látnom benne. Mondtam neki, hogy vesztek s hogy milyen nevetséges körülmények között; mintha egyenesen engem gunyolna és üldözne a kártya. Mondom, én erre semmit sem adtam. Annyira meg voltam győződve a hűségéről, annyira biztam benne, hogy egy pillanatig sem jutott eszembe ilyesmi.

A másik: S mi történt?

Az egyik: Az történt, hogy este, már meglehetősen későn, felszálltunk egy villamosra. Alig váltottam meg a jegyet, ijedten fordult felém és elhalványodva, szinte reszketve mondta: Tizenhárman vagyunk ebben a kocsi-ban. Ugy éreztem ebben a pillanatban, mintha kegyetlenül fejbevágtak volna. Józan, logikus eszem-mel meg kellett állapítanom, hogy ez a nő megcsal engem.

A másik: Szóltál neki?

Az egyik: Nem. Ebben a pillanatban olyan messze éreztem magamtól, mintha többé semmi közöm sem volna hozzá. Csak azon tűnődtem: hogy nem vettem észre rajta a változást? Vagy talán ez volt az első perce, amelyben hitt?

A másik: S mit csináltál?

Az egyik: Az már nem érdekes. Igaz volt, amit rögtön megállapítottam s az volt az utolsó nap, amelyen találkoztunk. Képzelheted, talán még most is gondolkodik rajta, hogy miképpen jöttem rá a dologra.

A másik: Nem is láttad azóta?

Az egyik: Nem. De képzelheted, hogy még jobban hiszek azóta. (Gondolkodik.) Azt hiszem, ma szerencsém lesz. Ugy érzem. Talán mennénk is...

(Lassan megindulnak a kártyaszoba felé.)

Ifjuság

1.

Valamikor régen, lehet annak öt vagy hat esztendeje is, megnyílt az Ezüst-kávéház, amelyet azért nevezett el így az első gazdája, mert ezüstözve voltak a tükrök foglalatjai, a villamoskörték tartói, sőt állítólag tiszta ezüsből volt annak a nagy órának mutatója, amely ott függött az egyik tükör közepén. Az emberek elfogadták ezt az elnevezést, de nem igen jártak ebbe a kávéházba, legföljebb éjszakai lumpolás után tértek be egy feketére s ez tette tönkre a kávést, aki végre is kénytelen volt nagy veszteséggel tuladni a drágán berendezett üzletén. Hosszu idő telt el azóta, öt vagy hat esztendő s ez alatt vagy hét gazda bukott bele az Ezüst-kávéházba. A nyolcadiknak, akire hosszas rábeszélés után néhány száz koronáért rátukmálták a kávéházat, minden sikerült. Egyszerre csak észrevették az emberek az Ezüst-kávéházat és úgy tódultak bele, mintha ingyen adtak volna ott mindent. Magát a gazdát lepte meg legjobban ez a fordulat, mert egyáltalán nem tett semmi olyast, amiktől ezt a hirtelen fölvirágzást remélhette volna, hanem aztán rájött, hogy az Ezüst-kávéházat a kopottságáért szeretik a vendégei. Az ezüstözés lekopott mindenről s ez valami antik

szint adott a fémdaraboknak és a székeket meg a kemény új diványokat úgy kiülték az emberek, a bukott gazdák vendégei, hogy nagyszerűen, kényelmesen esett bennük az ülés. Mindenki otthon érezte magát az enyhe barnára füstölt fehér menyezet alatt, a már nem is egészen jól mutató tükrök között s így történt, hogy aki egyszer betévedt az Ezüst-kávéházba, az másnap is elment, öntudatlanul s végre ottragadt törzsvendégnek.

De a jámbor, nyugodtan olvasó és kártyázó, meg sakkozó vendégeken kívül lakói is voltak az Ezüst-kávéháznak. Fiatalemberek, akikről senki sem tudta, hogy kicsodák; egész nap ott ültek a sarokasztalnál és beszélgettek, vitatkoztak, lármáztak s néha adósak maradtak. De ez nem volt baj; ők adták a szint a kávéháznak, az élénkséget, meg az életet a csöndesen szivarozgató öreg emberek között. Hogy hányan voltak, azt maga a főpincér sem tudta bizonyosan, mert mindig eltűntek a régiekből és mindig újak jöttek a helyükbe, akik éppen olyanok voltak és éppen olyan sokat beszéltek, mint az előbbiek. A vezérük valami Barna ur volt, akit legjobban tiszteltek s akin mindig ugyanaz a sötétszürke ruha volt, amelynek a hóna alatt három hónapja kifeslett a varrás, míg végre a főpincér észrevette és erőszakkal megvarratta. Barna éppen magyarázott valamit, amikor a főpincér meglátta a három centiméter hosszú feslést.

— Nem engedhetem, hogy Barna ur így járjon, — mondta. — Hát nincsen senkije, aki kijavítaná?

Barna ur haragosan fordult feléje:

— Magának ahoz semmi köze.

De a főpincér nem hagyott neki békét, a feslést két perc alatt bevarrta a takarítónő, Barna ur azonban két napig nem beszélt a főpincérrel.

Voltak közöttük, akik hivatalba jártak, bankba,

üzletbe és csak este, meg éjszaka jártak be a kávéházba és ezeket onnan lehetett megismerni, hogy folyton szidták a hivatalt, a rabszolgaságot, a másnak való dolgozást és arról tanácskoztak, hogy mint lehetne független embernek, gazdag embernek lenni. Ugy látszik azonban, hogy mindnyájuknak ez volt a legfontosabb témájuk, mert aki csak elment a nevezetes sarokasztal mellett, mindig tervekről hallott, nagyszabású és pompás tervekről, amelyekről csak fölemelt fővel és csillogó szemmel lehetett beszélni. És így folyt ez már régóta. A fiatalemberek ott voltak reggel, délelőtt, délután, este és éjszaka, amelyik pedig nem jöhetett be nappal, az benn ült éjjel és a pincérek lehangosabb ásitása sem riasztotta el. Lefoglalták maguknak a kávéházat és nem törődtek mással senkivel. Barna ur magyarázott rendesen, de sokat beszéltek a többiek is és a beszélgetés végén mindig tele volt sűrűn számokkal a szürkésfehér márványasztal. Sok-sok időnek kellett elmulnia, míg észrevették, hogy az asztaluk szomszédságában rendesen letelepszik egy öreg ur, fehér bajusszal és kis fehér szakállal s olvasás közben néha nem a betükön jár a tekintete, hanem rajtuk, a szomszéd asztalnál. Eleinte lenézték ezt az öreg urat, akiről csak annyit tudott a főpincér, hogy valamikor bőrkereskedése volt, később azonban már megszokták, úgy, hogy át is beszélgettek hozzá. Így lassankint átkerült hozzájuk az öreg és az ujonnan érkezőknek alig győzte mondani:

— Spitzer vagyok.

Megbarátkoztak egymással s az öregnek hamarosan nagy tekintélye is lett, mert kitűnően tudott számolni. Mert a számolás, az nagyon fontos volt. Spitzer bácsi eleinte nem értette, hogy miért számoltatják annyit, de aztán nemsokára megtudta, hogy itt tervek-

ról van szó, nagyszerű, busásan jövedelmező vállalatokról, amelyekhez éppen csak a pénz hiányzik. Nem volt nap, hogy ne született volna valami új terv, hogy ne támadt volna valami új eszme s hogy mennyi pénz kellene hozzájuk, de takarékos és reális számítással, azt mindig Spitzer bácsinak kellett megmondani s ha éppen úgy fordult, a kávékat is kifizetni hozzá. De nem bánta az öreg, mert szerette a fiatalokat és sokszor mondta egyiknek-másiknak:

— Ha ismernék olyan embert, aki jó vállalatba akarná befektetni a pénzét, elhoznám magukhoz.

— Pénz... — sóhajtott föl ilyenkor Barna és egészen átszellemült az arca, mintha a megváltásukról lett volna szó.

És annál tüzetesebben magyarázta Spitzer bácsinak:

— Mert higgye el kérem, minden csak a pénzen mulik. Ha van huszezer koronám, akkor félesztendeig kibírom és félesztendő mulva rakásra gyűlik a pénz. Ez a különleges módszerű fényképész-terem olyan üzlet, amelylyel ezreket lehetne keresni, de persze nem Magyarországon. És nem Budapesten. Itt csupa gyáva ember lakik, egy krajcárt sem merne kockáztatni egyik sem, még akkor sem, ha tudná, hogy minden krajcárnak forint lesz a kamatja. Nem mernek, féltik a pénzüket és mind csupa olyan üzletet szeretnének, amely mellett már holnapra meg lehetne gazdagodni. De új dolgokra, merész ujitásokra egyiknek sincs bátorsága.

Rózsa ur, aki hatvan forintért dolgozott egy bankban, csillogó szemekkel mondta:

— Félesztendeje, hogy minden nap tüzetesen megbeszéltük ezt a tervet. Ki van már dolgozva minden részlet s ha jönne egy okos ember, de egy igazán intelligens ember, akkor a kezünkbe csapna és megcsi-

nálná. Nagyszerű dolog, csak nem ebbe a városba való. Nem, nem ide, ebbe a halott városba . . .

Sós, aki segédkönyvelője volt egy posztókereskedésnek és nagyon utálta a főnökét, szomorúan tette hozzá:

— Csak itt, ennél az asztalnál, ahol naponként összejövünk, annyi életrevaló eszme és terv támadt, hogy bűn volna eltemetni akármelyiket is. Nekünk igazán nem célunk, hogy eszméket adjunk, de fiatalok vagyunk, erősek és dolgoznivágyók és megvan bennünk a függetlenség akarása. Így támadnak bennünk az ötletek maguktól, önkéntelenül, csak éppen pénzünk nincsen, hogy megvalósítsuk akármelyiket is.

Elhallgatott, de egy pillanat múlva lelkesedő szavakkal fordult az öreg felé:

— Uram, ha itt pénz volna, mi mindent lehetne ebből a városból csinálni! A világ első városa lenne.

És Barna helyeslőleg bólintott feléje.

— Csakhogy itt gazemberek vannak és nem mernek pénzt adni, — tette hozzá olyan hangon, mintha az egész beszélgetésnek ez lett volna a tanulsága.

2.

Még kora este volt, amikor Spitzer bácsi odament Barnához, aki még csak egyedül üldögélt az asztal mellett és azt mondta neki:

— Nézze, Barna ur, én most komolyan akarok magával beszélni.

— Kérem, tessék.

— Én pénzt akarok önnek adni.

Barna meglepetve emelte fel a fejét, mintha nem jól hallotta volna, merően az öreg felé nézett, aki észrevette ezt és még egyszer megerősítette:

— Igen, pénzt. Tudniillik én elhatároztam, hogy

vállalkozni fogok magukkal. Nekem van valami kis pénzem, tehát én adom a tőkét, önök pedig — azt hiszem, elég lesz három ur — a munkát. Nem fogjuk egymást megcsalni.

Barnának már ragyogott az arca. A szeme kidülledt, úgy figyelt az öregre és mintha minden szavát kívülről akarta volna megtanulni, önkéntelenül utána mondta a szavakat.

— És melyiket fogjuk megcsinálni? — kérdezte.

— Azt hiszem, hogy az a fényképész-terem, azokkal a különleges képekkel és azokkal a tervbe vett újításokkal, lesz a legjobb. Ön ért a vezetéshez?

— Én?

— Igen.

— Nem, — felelte Barna, — ami magát a fényképezést illeti, azt nem. De hiszen az egészben nem is az a fontos, hanem a módszer. Majd veszünk oda valakit, aki ért hozzá. Hiszen itt az eszme a fontos. Mert az új és még soha meg nem csinálta senki.

— Jó, — mondta Spitzer. Az adminisztráció a legfontosabb, igaz.

— Vagy talán, — kezdte Barna — csináljuk meg azokat az összerakható és szétvehető fogasokat . . . Az olcsóbb.

— Nem, — vágott közbe Spitzer, — olcsóbb ugyan, de ez a fényképész-terem sokkal jobban tetszik nekem. Ennek van jövője. Új és az embereknek tetszik az új, ha izléses formában adják be nekik. És azután . . . igen, még két urra is szükség van, hiszen nagyon sok lesz a munka. Kezdő vállalat, nehéz vállalat. Majd el kell járni házról-házra és csinálni kell valamit, hogy minél több emberben felkeltsük az érdeklődést.

— Mi járjunk házról-házra?

— Hát ki? Minél több pénzt megtakarítani, ked-

ves Barna ur, ez a fontos. Annál több marad nekünk. És ön tudja, hogy a munka, amelyet magunknak végzünk, nem is fáradságos . . .

— Igen, igen, — hagyta rá gyorsan Barna.

— Hát kérem, ön megállapodik a Sós urral, meg a Rózsa urral. Holnap megkötjük a szerződést. Jó?

— Nagyszerű.

Az öreg elment, egy órával később pedig Sós is és Rózsa is tudták, hogy ütött a szabadság órája. Meg-elevenedett a kis sarok és mintha ezen az estén csillogtak és ragyogtak volna az Ezüst-kávéház kopott, de takarékoságból meg nem gyújtott lámpásai is. Mintha más lett volna a kávéház, tágasabb, nagyobb, szebb, mintha vidámabbak lettek volna benne a vendégek, mint máskor; péntek volt, de úgy látszott, mintha szombat este lett volna, amikor a koránfekvő emberek is fennmaradnak és kivörösödött szemmel bámulnak bele a villamoskörték fénylő drótjaiba. Rózsa sóhajtott, a főnökére gondolt, aki goromba fráter volt és meglegedetten mondta:

— Végre lesz egy amerikai stilusu dolog Budapestén . . .

— Nagy dolog ez, — ábrándozott el Sós és azt próbálta számíthatni, mennyit fognak az első hónapban keresni.

— Legalább ötszáz koronát tisztán, — mondta Rózsa. — Az első hónapban.

— No, annyit talán még nem, — felelte Barna. De tán a másodikban már lehet, hogy megkeresünk annyit. Viszont azonban most az a legfontosabb, hogy helyiséget keressünk magunknak. Holnap az legyen az első dolgunk, hogy nézzünk széjjel a városban.

— Helyiség? — intett Sós — az lesz rögtön. Már holnap lesz. Azt hiszem, egy hónap múlva már nem

csak a szabad időnkben dolgozhatunk ezen, hanem végleg ennek szentelhetjük az életünket. Mert ha az első hónapban ötszáz koronát keresünk, akkor a másodikban már hétszáz lesz, azután kilencszáz, ezer . . . Féllesztendő mulva nagy urak vagyunk . . .

A pénzről kezdtek beszélni, csak a pénzről s már nagyon elmúlt az idő, amikor Barna odaszólt Rózának:

— Mielőtt a hivatalba mennél, okvetlen nézz helyiséget.

Rózsa kissé sértődötten felelt:

— Miért éppen én? Hiszen neked egész nap nincsen semmi dolgod! Te jobban ráérsz.

— Hát én is nézek. De nem bírja azt egy ember . . .

3.

Másnap Rózsa csakugyan látott egy elsőemeleti helyiséget. Megnézte az óráját.

— Ha bemegyek, elkésem a hivatalból, — gondolta — majd holnap korábban kelek és megnézem.

Barna délig aludt, még délben is nagyon álmos volt s mikor a kávéházban az öreg kérdezősködött a helyiségről, azt mondta:

— Néztem vagy hármát is, de egyik sem felelt meg a mi céljainknak. Azt hiszem, majd Rózsa talál.

— Ötöt is láttam, — hazudta este Rózsa — de nem nekünk valók. Egy volt csak valamire való, de az kétezer forint. Ez sok.

— Az sok, — hagyta rá Spitzer.

Éjszakára azonban, amikor az öreg elment, mindnyájukba valami új élet szállott. Fáradtaknak és kedvetleneknek érezték magukat előbb, de most, mintha valami szígyen járta volna át a lelküket, amiért hazudtak.

— Holnap okvetlen utánanézek, — gondolta magában komolyan Barna.

— Holnap muszáj találnom, — erősítette Rózsa és mind a ketten biztatták Sóst, hogy keressen ő is.

De másnap minden megint így történt. Amikor Barna álmosan betért a kávéházba és Spitzer a helyiségről kérdezősködött, Barna úgy találta, hogy az öregnek kellemetlen az arca. Fáradtan és vontatottan beszélt vele és megkockáztatta azt a kérdést:

— Ne csináljuk meg inkább a fogasokat? Akkor nem kell a drága helyiség.

— Nem — felelte az öreg. — Ez nagyon jó, még pedig így, ahogy maguk kigondolták.

Barna savanyu arcot vágott.

— Igaz, — mondta, — ez is jó és talán holnapra már lesz helyiség is.

De nem tudott korán fölkelni és ha fölkel, akkor a kávéházba ment. És most, néhány napja, hogy Spitzer őt várta a kávéházban, kedvetlenül ment, nem érezte jól magát, mert folyton a helyiségről kérdezősködött. Szidta Rózsát és Sóst, hogy nem néznek utána, hogy nem veszik komolyan a dolgot, amikor a jövőjükről, a boldogulásukról van szó, de magára már egy pillanatig sem gondolt, csak arra, hogy előbb mindig jó kedve volt az Ezüst-kávéházban, most pedig kényseredetten és kedvetlenül megy oda.

— A fogasokat kellene megcsinálni — mondta Rózsának meg Sósnak. — Az sokkal jobb terv. De ez a Spitzer nem érti. Nincs érzéke az igazi jó dolgok iránt.

— Igaz — kapott a szón Rózsa. — Mennyivel jobb üzlet a fogas . . .

És néhány nap múlva üres volt a sarokasztal. Spitzer jött és meglepetve kérdezte a főpincértől:

- Hol van Barna ur?
 — Még nem volt itt.
 — És Rózsa ur? És Sós ur?
 — Azok sem.

És nem is jöttek többé. Kihurcolkodtak az Ezüst-kávéházból, amelyből most eltűnt az élet s csak öreg urak és délután csöndben uzsonnázó csunya asszonyok maradtak ott, akik megitták a kávéjukat, olvastak egy keveset és elmentek. Az élet elhurcolkodott egy másik kávéházba, ahol többé egyetlen szó sem esett az amerikai rendszerü, nagyszerü ujitásu fényképész teremről, csupán az új ruhafogasokról, amelyekkel ezreket kerehetnek egy élelmes és vállalkozni akaró ember. Arról beszélnek reggel és délelőtt, délután és este és azalatt az Ezüst-kávéházban csöndesen olvasgatott Spitzer bácsi. De nem sokáig. A gazda is, a pincérek is őt okolták, hogy a kávéház legjobb vendégeit, az Ezüst-kávéház lakóit elkergette és annyi boszuságot okoztak az öregnek, hogy végre az is otthagya a kávéházat. Nincs is ott többé vigság, veszekedés és lárma, legföljebb szombat éjjel, amikor soha nem látott, idegen emberek mennek be a kávéházba és olyan grandezzával isszák a világcs üvegsört, mintha legalább is egy aranyat fizetnének érte.

NAGYHARANG

UJSÁGÍRÓK KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI: TÁBORI KORNÉL

EGY-EGY KÖTET ÁRA 1 KORONA

Ebben az új irodalmi vállalatban kitünő tollu, élesen megfigyelő és a magyar életviszonyokat alaposan ismerő írók, színes, eleven, a valóságot semmiben nem leplező, őszinte képeket festenek Magyarország érdekességeiről, — főképp a nyolcszázötvenezer pesti embernek nyüzsgő, tülekedő, tragédiákban és komédiákban oly gazdag életéről.

A való élet, ha pontosan figyeli valaki és hiven, az igazságot tükrözően leírja, érdekesebb, lebilincselőbb minden regénynél. Ezt sorra igazolják az egyes kötetek, amelyek meglepő adatokat tárnak eleven képekben a publikum elé.

Az élet minden nyomorusága, a belőle fakadó szenvedések és bűnök, a kiméletlen harc, amely a kenyérért és a gyönyörökért folyik, sok nagy vagyonnak gyanus születése és elpazarlása, a kizsákmányolt rétegek vergődése és küzdelme az inséggel, aztán a becsülettel, emberi gyöngeséggel, női testtel való lelketlen vásár s még sokféle más relációkban fogant érdekesség — mint valami óriási színes mozgófénykép — elvonul majd a közönség előtt.

A modern filmek anyagát az írók és zsurnaliszták legjava szolgáltatja.

NAGYHARANG

UJSÁGÍRÓK KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI: TÁBORI KORNÉL

EGY-EGY KÖTET ÁRA 1 KORONA

I. A KÁRTYÁZÓ BUDAPEST

(HAZÁRD ÉS HAMISJÁTÉKOSOK)

Írta: TÁBORI KORNÉL

Nevek és adatok támogató erejével rávilágít ez a könyv nemcsak a budapesti kártyásokra, hanem a külföldön kártyázó budapestiekre is. A főbb részek címei:

Akk nagyban kártyáznak. — Turf és kártya. — Eltitkolt afférek. — Kártyázó asszonyok. — Játékbarlangok. — Hamisjátékosok. — Fővárosi bűntények. — Álklubok. — Híres sipisták. — A talmi aranyifjak. — Nemzetközi kalandorok. — A nagy leleplezés. — Vádoltak padján. — A sipisták réme. — Magyar lista.

2. BACCARAT

Pesti és vidéki klubok rejtelmei

Izgató és most különösen aktuális adatok sorakoznak itt nagy, komoly leleplezésben. A főbb részek címei:

A nagy kártyarém. — Gyászos humor. — Rablójáték: tolvajnyelv. — A vészharang. — Bakk és bűn. — Klub, vagy rablóbarlang? — Botrányok sorozata. — A csaló klubtagok. — Keserves dokumentumok. — A baccarat „lélektana”. — Önvallomások. — A baccarat áldozatai. — A margitszigeti játékbank. — Hazug morál.

4. PANOPTIKUM

Írta: LAKATOS LÁSZLÓ

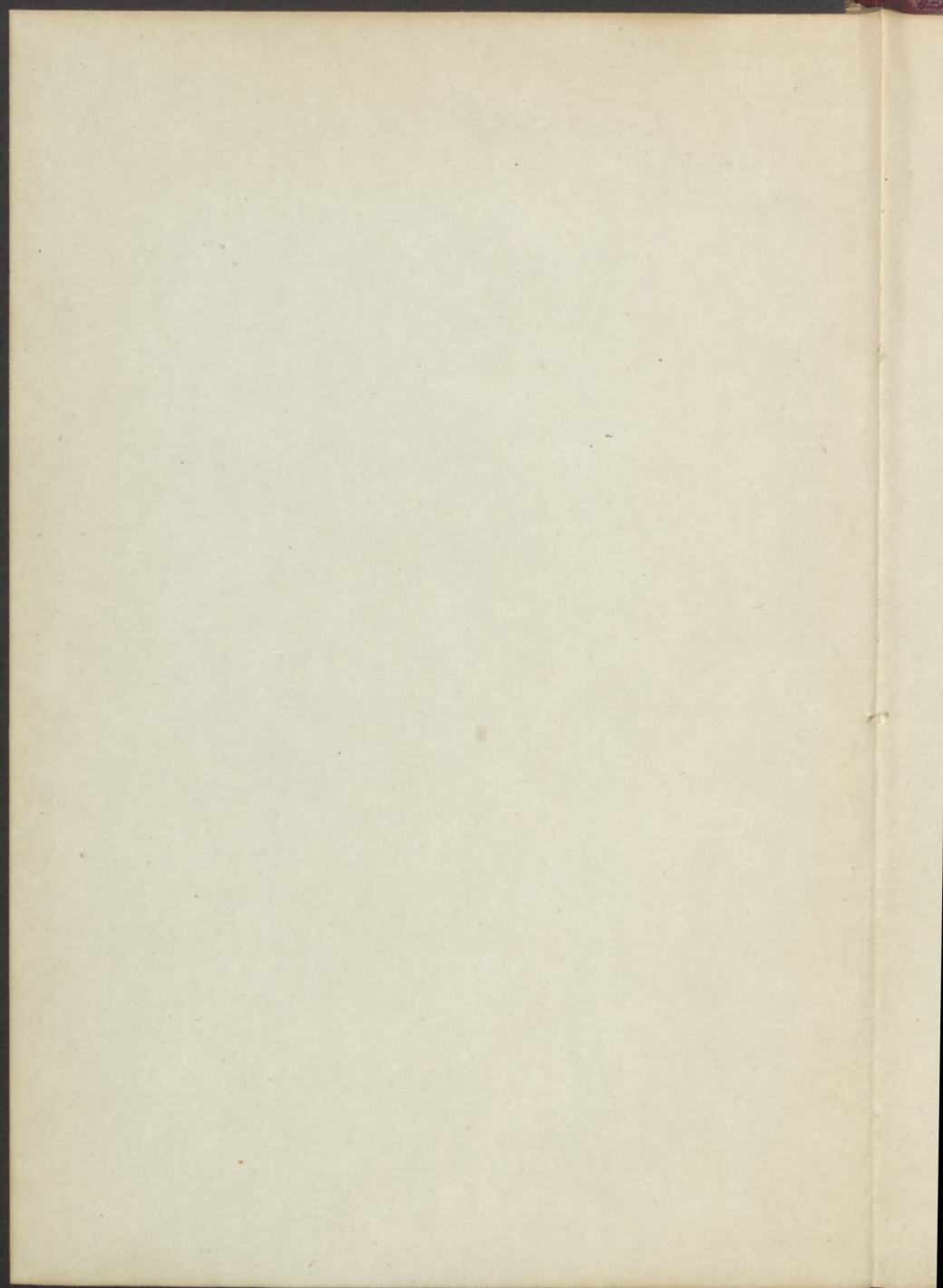
Speciális érdekességek kerültek össze ebben a kötetben. A nagy tudású és gyilkos szatirája újságíró-szociológus a mi számunkra írta meg első, szokatlanul megkapó könyvét. A főbb részek címei:

Pesti dolgok. — A budai kis mozi. — A deszkapalotában. — Az elegáns város. — Ottokár püspök. — A pesti asszony. — A vurstliszínházban. — Az izlés akadémikusa. — A magyar Luxembourg. — A délszláv fővárosból. — A lomhaság szigetén. — Balkáni varieték. — Koholt riportok stb.

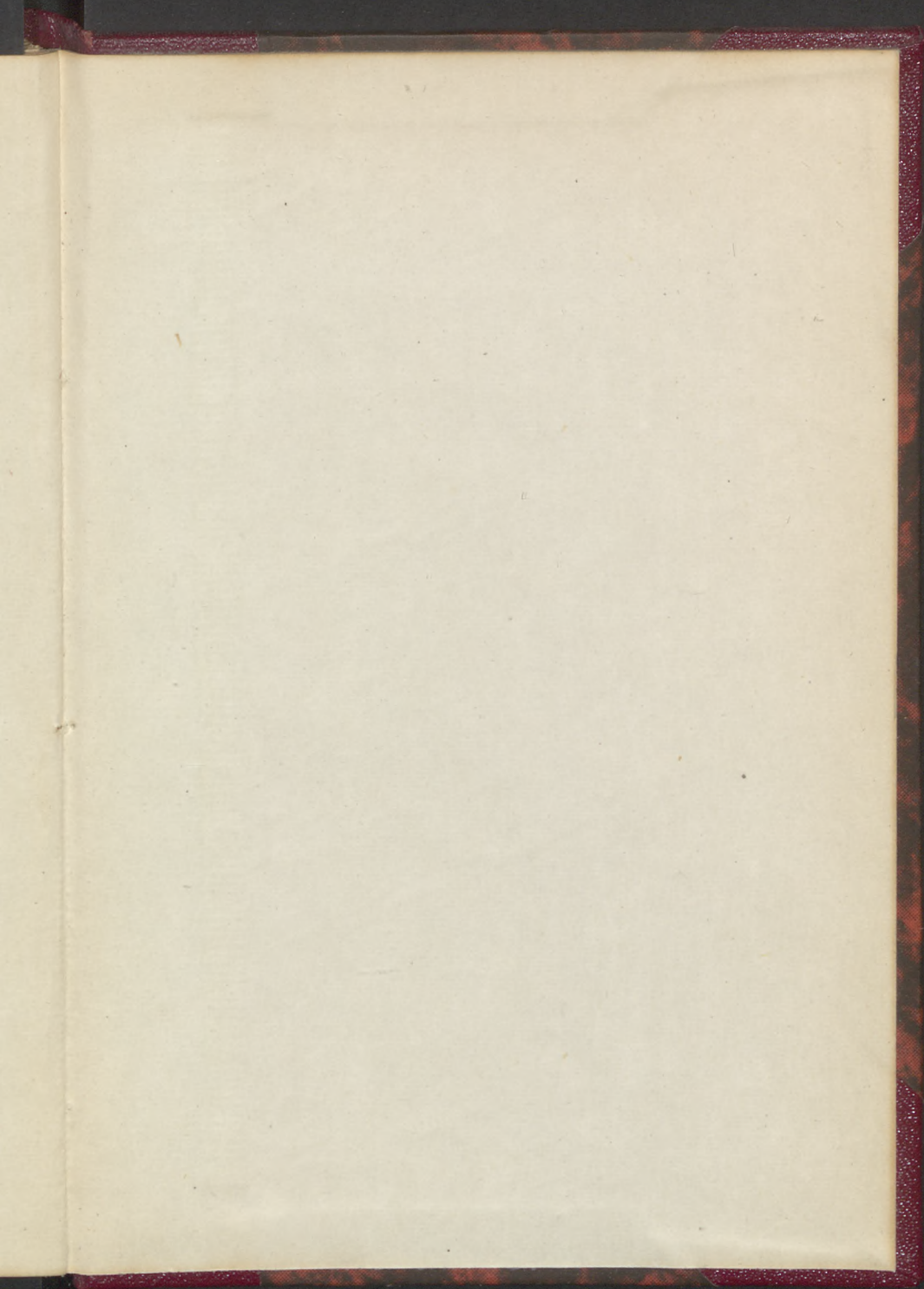

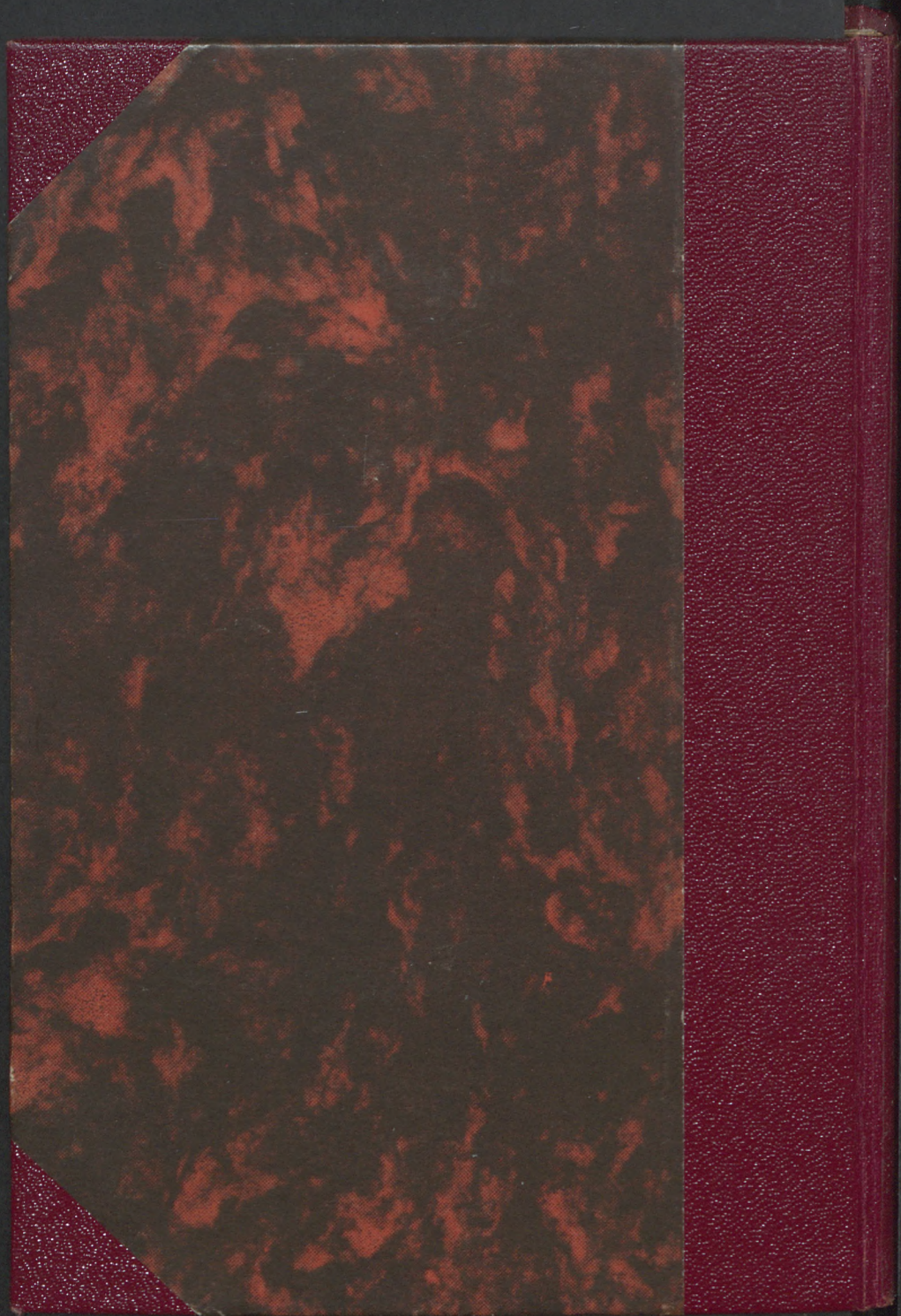

Hegedűs: Pesti MeseK